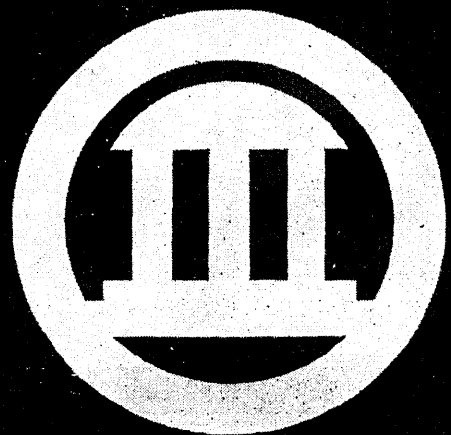

Ü

LIÕPILAS LEHT

**E. Ü. S.
VELJESTO
ERINUMBER**

3

PAASTU KUUL 1935

Akadeemiline Kooperatiiv

Tartu, Ülikooli 15, telef. 63

Raamatu- ja kirjutustarvete kauplus

Erialaks akadeemilise pere nõuete rahuldamine: õppe-
raamatud, loengud, õppe- ja loengute kavad, käsiraamatud,
kartoteekkaardid, seminaritöö paberid, kaaned jne.

Korteribüroo. Laenukogu. Tõlked. Masinal ümberkirjutused ja paljundused.
Ajalehe väljalõigete büroo

Akadeemiliste väljaannete pealaod

Äsja ilmus **Tähiseid 1935** Eesti Rahvuslaste Klubi toimetised

SISUKS kalendaarium rahvuslike tähtpäevadega ning rida väärtuslikke
artikleid eestluse alalt. 132+XXVIII lhk. Hind 1 kr.

Õpetatud Eesti Seltsi

väljaanded:

- Kirjad I. Vanavara vallast Kr. 4.—
- „ II. G. Ränk, Peipsi kalastusest Kr. 5.—
- „ III. Kaleviste mailt.

Suurteos eesti ainelisest
===== kultuurist

Die *J. MANNINEN,*
Sachkultur Estlands

I, II. à Kr. 18.—

PEALAOS

J. G. Krügeri raamatukaupluses

Tartus, Rõütli tän. 11.

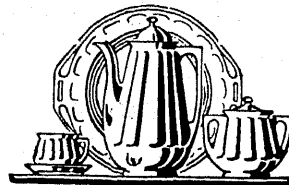
K. LUKK

Pildiraami- ja tapetiliistlustööstus

Asutatud 1888. a.

Valmistab igas suuruses stiil, ümmargusi ja ovaalseid
pildiraame. Kuld-, polituur- ja vakseeritud pildi-
raame ja tapetiliiste

Vanade piltide ja raamide restaureerimine

Majatarvete
suurim
spetsiaaläri

A.-S.

D. D. MIRVITZ & POJAD

TARTU, Raekoja 6 • TALLINN, Estonia pst. 13

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄALEKANDJA

Mitte lamedaks-lihvitud või preislikult tasalülitset „marssivate automaatide“ kari, vaid iseseisvate isiksuste koondis, keda ometi seob ja distsiplineerib ühine tahe elada inimliku kultuuri ja oma rahvuse teenimiseks. Rahvuslus mitte fraasina, vaid kõigile rahva liikmetele ühiste elusihside esiletõst kui k o h u s t u s, seda suurem, mida suuremad kellegi võimalused! Üliõpilasühing mitte ainult kui lõbus kodu ja dresuur ainult oma „klike“-huvide silmaspidamiseks, vaid kui tõelise kultuurinimese kasvataja! Üliõpilasühing, eriti kui lähtekoht iseseisvaks kultuuritööks, kes j u h i b oma liikmeid elulähedase ja kultuurivajalise teaduse, kirjanduse, teatri, muusika, kujutava kunsti, kehakultuurilise elureformi jne. harrastustele ja ühiskondlikuks võitluseks tõelise demokraatia ning sisetugeva rahvusriigi eest!

Õige vaimuse kaudu vendlusele, nende mõlemate kaudu vabadusele — selle auväärse minevikuga parooli all edasi, Veljesto! Sinu rahval on Sind tarvis, praegu enam kui iialgi varem!

„VELJESTO“ VILISTLASKOGU.

Iga terve ja elujõuline rahvas loob oma traditsioonid, mis vastavad tema iseloomule. Eesti rahvas, saavutades vabadusvõitluses omale iseseisvuse, rajas oma riigi demokraatlikule korrale: kõik riigi, riik kõikide hääks! Vastavalt sellele pidid kujunema ja osalt ongi kujunenud Eesti riiklikud ja rahvuslikud traditsioonid. Vabariigi algaastail, eestiliste traditsioonide intensiivsemal kujunemisaegadel, pidi ka meie organiseeritud üliõpilane ütleva lahti balti burši õllekeldri traditsioonest. Ühed nende seast, kellele polnud vastuvõetav võõras vaim meie senises organiseeritud üliõpilaskonnas, said EÜS „Veljesto“ loojajaks.

EÜS „Veljesto“ asutajate soov oli, et „Veljestost“ saaks eesti üliõpilaste selts, kes aitaks kasvatada mitte härrasharitlast, vaid rahva-inimesi, kelle ülesandeks on rahvaga ühenduses, „tema vaimus ja tema sihtide kohaselt töötada.“

Seda asutajate soovi on „Veljesto“ pidand pühaks kogu oma kestvuse jooksul.

Iga veljestolase kohuseks on senini olnud eesti demokraatliku rahva kultuuri edendamiseks aktiivselt kaasa töötada. Iga veljestolane on seda rahvuslikku kohustust senini oma võimete ja kalduvuste kohaselt täitnud ja olen veendund, et ta seda ka tulevikus täidab.

HARALD PELLO,
esimees.

Peeter Treiberg

Kas demokraatia vanadusnõtrus või kasvamishaigus?

Üks Maailmasõjale järgnenud ajastu kummalisemaid vastuoksusi on demokraatlikkude veendumuste nõrgenemine samal ajal, kui poliitilised eluvormid on endiste autokraatiate kokkuvarisemisega, uute rahvusriikide tekkimisega, üldise valimisõiguse levimisega ja rahvahariduse süvenemisega muutunud endisest tunduvalt demokraatlikemaks. Näeme, et rahvad mitmel pool ruttavad üksteise võidu käest ära andma neid demokraatlikke põhiõigusi, mille eest nende isad ja isaisad visa võitlust pidasid. Alates Suurest Prantsuse revolutsioonist oli rahvaste ideaaliks siseriiklikul alal demokraatia ja vahekorras teiste rahvastega omariiklus. Taoteldi väliselt sõltumatut, sisemiselt demokraatlikul alusel korraldatud rahvusriiki. Valitsejate jumalik õigus asendati rahvaste jumaliku ja vastuvaieldamatute õigustega, üks mõiste- ja tundemüstika teisega. Demokraatia moodustas neil ajal teatava usundi oma dogmadega ja oma seaduselaekaga. Kuid Maailmasõja järel on demokraatlikud loosungid, hoolimata vastavate välisvormide arengust, tunduvalt tuhmunud ja suure osa endisest ausärast kaotanud. Kommunism, fašism ja rahvussotsialism esinevad raskete süüdistustega demokraatia suhtes. Demokraatiavaenulikud elemendid on muutunud jõuks, keda tuleb tõsiselt arvestada. Nad on juba toonud nii mõndagi kahju — mujal ja meil.

Selle üllatava nähtuse põhjused on osalt ajutise ja mööduva, osalt kestvama iseloomuga. Maailmasõja ajal tuli ka demokraatlikes riikides kiire ja jõurikka teotsemise huvides ajutiselt vabaduse kujule kate peale heita. Nii kujunesid Inglis- ja Prantsusmaalgi sündmuste käigu raudse loogika sunnil Lloyd George'i ja Clémenceau ajutised diktatuurid, mis harjutasid rahvaid autokraatlikkude võtetega. Samal ajal läks suurte ümberpaigutuste tõttu varanduste alal senine ühiskondlik tasakaal kaotsi: keskkihid pauperiseerusid ja nende sotsiaalne erikaal vähenes, rikkused kuhjusid uusriikaste kätte, kes olid osanud tagalas osavasti äritseda. Tööta intelligents ja majanduskriiside all kannatav proletariaat täitisid sügava rahulolematusega ja ütlesid end suurelt osalt lahti oma seniseist tunnustatud juhtidest. Pettumuse ja meelekiibeduse mõjul hakati panema lootusi

uutele poliitilistele suundadele ja ootama päästjat kõva käega diktaatoris. Samasse sõiduvette kaldusid mitmel pool ka jõukamad kodanlikud kihid, kes hirmu tundes võimaliku sotsiaalse revolutsiooni ees igatsesid korra ja rahu kindlustajat-võimumeest.

Demokraatlik kord oli Maailmasõja vapustustes mõnel pool liiga kergesti võidule pääsenud, ilma et rahvad veel oleks omanud küllalist poliitilist kasvatust ja demokraatlikku mentaliteeti. Usuliselt sanktsioneeritud monarhistlik idee oli kokku varisenud, kuna demokraatlikul ideel puudus laiemate hulkade teadvuses veel vastavalt kindel ja vastuvaidlematu sanktsioon. Ka tundusid saavutatud demokraatliku võrdsuse pinnal majanduslikud erinevused eri rahvaosade vahel hoopis teravamini kui seni. Industrialiseerunud suurriikides säilitasid kapitalimagnaadid oma sotsiaalselt eesõigustatud seisukoha, mõjustades endiselt ajakirjandust, seaduseandlust ja avalikku arvamist. Sellises ühiskonnas oli demokraatlikul ideel raske end puhtal kujul läbi lüüa ja laiad rahvamassid osutasid pahatihti vaid mängukanniks poliitiliste lavastuste osavate korraldajate kätes. Seetõttu võimaldas demokraatia suurt korrupsiooni valmistel, seadusandluses ja valitsemises, soodustas erakondade vastutustundeta pillerkaaritamist, lubamatuid väärõtteid ja taunitavat mängimist riigi ja rahvaste üldhuvidega.

Samuti ei omanud demokraatlikud rahvaesindused sageli küllaliselt suurt kompetentsi kõigil mitmekesisel ja keerukail seaduseandluse aladel ega vajalise kiirusega teotsevat ühtlast, ühist tahet. Selle tagajärjel osutasid demokraatlikud riigid pahatihti teatavat seadusandlikku impotentsi: seaduste loomine toimus korrapäratult ja suure aeglusega, seadused olid puudulikult redigeeritud, jäid ajast maha ega suutnud õigel ajal reageerida riigi ja rahva konkreetseile, elulistele huvidele. Prantsusmaal on vabariigi ajal mõne seaduse väljatöötamine nõudnud paarkümmend aastat ja 3. vabariik ei ole veel tootnud ühtki seadustikku, mis oma väärtuselt võrduks Napoleon I *Code civil*'ile. Mis siis veel rääkida noorema ja hõredama õigusliku kultuuriga riikidest!

Mainitud asjaolud peaksid jätkuvalt seletama

seada pettumust, mis laialisi rahvakihte on vallanud demokraatliku riigivormi suhtes mitmel pool. Kuid ekslik oleks siit jalamaid järeldada, et demokraatia on oma jõud juba täielikult ära raisanud, anakronismiks saanud ja et ta muuseumi tuleks saata teiste auväärset vanade, kuid tarbetuks muutunud esemete kõrvale. Demokraatia on hoolimata kõigest andnud inimkonnale siiski rea esmajärgulisi väärtusi, mida me, olles harjunud neid takistamatult nautima, kaldume kergesti alahindama. Demokraatliku maailmavaate põhi-ideeks on inimesiksuse iseväärtus ja kõigi inimeste võrdus ning üheväärtuslikkus. Demokraatia ei luba ohverdada indiviide neist väljaspool seisvaiks ülesandeiks ega salli põhimõtteliselt nende üle valitsemist mingi vähemiku huvides. Selle ideaali seisukohast on võim, rikkus ja hüveolu, mis saavutatud isiksuste rõhumisega, — mürgine vili. Säärasest seisukohast lähtudes nõuab demokraatia ühiselu korraldamist sõltuvalt kodanikkude endi tahtest ja omistab suurt tähtsust vabade isiksuste kujundamisele kodaniku vabaduste kindlustamise ja masside üldhariduse soodustamise teel. Ükski riigikord ei osuta niivõrra tugevat aukartust inimesiksuse ja individuaalsete vabaduste vastu kui demokraatia. Kõik teised poliitilised režiimid asuvad hoopis erinevail ideoloogilistel alustel ja taotleavad mingi kitsama rahvusliku või sotsiaalse ideaali teostamist.

Demokraatliku ideaali seisukohalt nõutav ja teostatav vabadus on rahvaste loomuliku arengu paratamatu eeltingimus. Kus puuduvad pikema aja jooksul individuaalsed vabadused, seal tekib pikapeale ühiskondlikus ja vaimses elus stagnatsioon, tardumus ja mandumine. „Vabadus on nagu õhk. Meie tunneme tema tarvilikkust alles siis, kui ta hakkab meil puuduma. Teadagi võib elada ka halvast õhus kusagil mäekaevanduses või vanglas. Kui tõelist hüveolu, õiget elurõõmu naudime vaid seal, kus õhk on puhas ja vaba“ (Gladstone). Poliitiline elu areneb demokraatias avalikult, lahtiste kaartidega, kõigi nähes ja kõigi silme all. Selles avaldub üks demokraatliku korra positiivsemad jooni. Hästi iseloomustab P.-A. Ühendriikide president W. Wilson avalikkuse tähtsust ühes, 1913. a. peetud kõnes. „Avalikkus on poliitilise elu puhastavaid elemente. Iga valitsemine peab sündima kõigi nähes, mitte aga lukustatud uste taga. Miski asi ei takista niivõrra poliitilisi väärvõtteid kui nende

Vil. Peeter Treiberg.

kandmine avalikkuse ette. Maailma poliitika pahesid arstitagu nagu tuberkuloosi: kantagu haiged välja värskesse õhu ja päikese valguse kätte“. Edasi eeldab demokraatlik riigivorm sallivust teisitimõtlejate vastu, austust igasuguste arvamuste suhtes, ühe sõnaga vaimset relativismi. Enamus ei pea end demokraatias ainsaks tõe ja õiguse kehtiseks ega omista oma veendumustele ainukehtivat tähtsust, vaid tunnustab enda kõrval loomuliku nähtusena teisigi erinevaid aatlemis- ja teotsemisviise. Relativistlik ellusuhtumine on demokraatia kui poliitilise eluvormi väärtuslikemaid omadusi.

Selle eeldab demokraatia vaimset arenemist ja kõlblalt väärtuslikumaid riigikodanikke kui teised riigivormid: mida demokraatlikuma kuju omandab teatud riik, seda peenemaks, õilsamaks ja sügavamaks peab muutuma ta kodanikkude hingeline struktuur. Demokraatliku riigi kodanik peab oskama ja tahtma hinnata riigi elu põhiküsimusi teatavalt üldiselt põhimõtteliselt seisukohtadelt, peab primitiivselt-naivse eluvaate asendama sotsioloogiliselt koolitatud aatlemisviisiga, mis suudab tungida nähtuste taga peituvaisse, põhilistesse ühiskondliku elu tegureisse, peab omama arenenud vastutus- ja kohustunnet ja osutama sallivust teisitimõtlejate vastu. Selleks tuleb demokraatlikul riigil korraldada süstemaatilist sotsiaalset kasvatust ja arendada kõigi võimalikkude vahenditega tõsist poliitilist kultuuri. Oieti väitis juba omal ajal Proudhon, et demokraatia võib teostuda vaid vastava kasvatusel: *démocratie*

AUGUST ANNI

MEIE ASEND JA ORIENTATSIOON

Suurtel murranguaegadel avarduvad inimeste pilgud nägema ka oma elu ja asendit suuremais joontes, ei ainult üksikute aastate, vaid aastakümnete, sajandite ja ehk tuhandetegi perspektiivis. Nii oleks pidand olema meie suurel murranguhetkel 1917—20 ja nii seda osalt oligi. Kuid siis olid välised sündmused liiga tormilised ja kõiki jõude kaasanõudvad. Ideoloogiline süvenemine jäi tulemata, järjekindel kavamõtlemine mõtlemata.

Järgnev aastakümme oli samuti liiga täidetud päevaülesannetega — ja päevatülidega. Vene- või saksapäraseks targutuseks või koguni tühjaks „irisemiseks“, mõnitati mõnede nooremate mõtte-rahutust maa ja rahva kaugema tuleviku pärast. Nõuti ja hinnati ainult „praktilist“ (s. o peamiselt enda ja „oma meeste“ majanduse ja karjääri eest hoolitsust). Oldi uhked oma iga paari kuu tagant vahelduvas „valitsusemängus“, oma-parteilises enesekiituses ja kõigi teiste mahategemises. Kes tahtis siis võtta tõsiselt Kassandra-sõnu liginevast väimsestki kriisist ja tormist? Kes partei- ja klassivõitleja viitsis kuulata või püüda mõista omaaegseid „Veljestogi“ tagasihoidliku ringi üsna positiivseid ettepanekuid meie rahvasterviku vaimsete jõudude kasvatamiseks? Kes tõsiselt kaaluda tema süsteemi taotlusi individualismi ja kollektivismi, rahvusluse ja sotsialismi, nüüdis-

teaduse ja kristluse vahel? Ja ometi on just see vaimne süntees ja „romantika“ nüüd osutund ainsaks pääseteeks, kui tahetakse vältida kodusõda või püsivat tardumist poliitilise välissurve all. Olen ses veendunud enam kui kunagi varem.

Aga kurb küll, meie, eestlased, allume kergesti ainult välismailt tulevatele idee jõududele. Nende suggestioon ju oli, mis 1917—18 tegi valdava enamuse meie rahvast „sotsialistiks“ ja 1932—34 — „rahvussotsialistiks“ (alias „nats-rahvuslaseks“ ja „sotsiõgijaks“). Pidi tulema appi alles okupatsioon, et me omas võõrasteihalduses nii aplalt „söödud“ ideekultuuri ka natuke omapärasemaks hakkasime „seedima“. Ja öeldagu mõnelt-poolt praeguse režiimi kohta mistahes, üht ei saa keegi jätta tunnustamata: et ta on meile võimaldanud mõtlemise ja süvenemise rahu. Ja kui seda produktiivselt osatakse ja tahetakse kasutada, siis võib see kindlasti saada meile kõigil aladel viljakamaks kui ühissihitu välisaskeldamine ja -kisklemine vägagi suurem vabaduses.

Väliselt kõige aktiivsem inimene (ja aeg) ei tarvitse tegelikult olla sugugi kõige aktiivsem. Kõige praktilisem tegevus tähendab sageli kõige illusoorsemat varjuelu (nii umb. on ütelnud kord F. Tuglas). „Romantika“ ja „reaktsiooni“ aja-

c'est démopédie. Ilma selleta võib ta anda küllaltki negatiivseid tagajärgi, nagu viimaste aegade sündmused veenvalt näidanud. Demokraatiat võiks võrrelda suure veevooluga kevadise jäämineku ajal, mis ühest küljest niisutab pinnast ja tõstab maa viljakust, kuid teisest küljest hävitab hooneid ja varandusi, asetab inimeludki hädaohtu ja toob endaga kaasa igasugu kõntsa ja saasta. Kõigi teadlikkude kodanikkude, eriti kultuurimeelse haritlaskonna ülesandeks on kaasa aidata sellise voolu juhtimisele õigesse jõe sängi, sundides teda tegema ainult ühiskonnale kasulikku tööd.

Oleme kindlasti veendunud, et see kriis, mis demokraatlikku riigivormi viimaseil ajal meil ja mujal on tabanud, pole veel kaugeltki demokraatia

vanadusnõtrus, vaid ta noorusest ja liigselt kiirest arengust tingitud kasvamisahaigus (*maladie de croissance*), mis ratsionaalsel hoolitsusel riigivõimu ja seltskonna arenenuma osa poolest laseb end peagi ravida. Kuigi demokraatia-vastased fanaatilised kired mitmel pool on veel tõusuhoos ja meilgi mõni aeg tagasi olid massides omandanud lausa erakordse ulatuse, siis ei jää ometi tulemata tervendav ja õhku puhastav pööre: „Es ist das Schicksal jedes Fanatismus, dass er sich selbst überspielt; die Vernunft, die ewige und still geduldige, kann warten und beharren; manchmal muss sie schweigen und verstummen; aber ihre Zeit kommt, immer kommt sie wieder“ (St. Zweig).

järgud oma sissepöördumisega võivad olla väga tarvilised „kultuuribioloogia“ seisukohalt (mäletan kirjutanud sellest juba umb. 10 a. eest). Need võivad olla tähelepanndavad mitte ainult oma vaimse loominguga, vaid kogu ühiskonna seesmise „saneerimisega“ ja harmoniseerimisega, üleisikuliste väärtusnormide tõstmisega uuesti isikuidjuhtivaks jõuks, mitte ainult fraasiks. Aga ainult siis, kui osatakse tabada ja teostada nende ajajärgkude õige mõte.

Meie riigivanema ja vägede ülemjuhatajagi mitmekordse tõenduse järgi võime uskuda, et meie riik kord läheb tagasi normaalse demokraatliku ja parlamentliku korra juure. Kuid just selleks pole vaja mitte ainult praeguse (võiks öelda: saksapärase) diktaatorliku põhiseaduse muutmist, vaid ka „seltskonna uut organiseerimist“ (milleks on valitud kutseesinduslik vorm) ja mis veelgi tähtsam, kogu meie mentaliteedi kasvatamist õige demokraatia vääriliseks. See tähendab kindlasti eriti intelligenti osatähtsuse tõusu — vist küll ka õiguslikult, kuid kõigepealt kohustuste ja võimaluste poolest. Kui enne iga massiline huviringkond ise oma esindajate kaudu oma huviseaduses otseselt püüdis läbi viia ja alatise „lehmakauplemisses“ enam või vähem viiski, — umbes niisama nagu mehhanistliku hingeteooria järgi iga tungimpulss ja välisärritus end ära reageerib mingis otseses aktsioonis — siis praeguses ja arvatavasti ka tulevas korras neid impulsse kontrollib palju suuremal määral mingi „holistlik“, teeriviku vajadusi silmas pidav (s. o. muidugi ainult loodetavasti) pidav) instants, võiksime öelda sama võrdluse alusel: intelligents. Kas selle instantsi sõandab keskvalitsus moodustada enam bürokraatlikul teel, nii suuremal määral seltskonnagi mõtet kaasa tõmmates — igal juhul on selline tsentraliseeritum ja hierarhilisem võim maa haritlastikuga enam seotud kui otseselt massidele toetuv senine parlamentarism. Ja seepärast: igal juhul see alles nüüd juhtivaks saav intelligents, kui ta tahab saada kultuuriedendavaks, peab iseenestest enam teadma kõigi rahvakihtide eri- ja ühistarvidusi, peab omama selge kultuurikava ja teadliku, vankumatu kultuuritahte. Selle uue üksikasjalise kultuuriprogrammi väljatöötus on eriti akadeemilise haritlaskonna praegune päevaülesanne, selle kultuuritahte ja uue idealismi sisendamise oma liikmeisse ja nende kaudu kogu rahvasse, eriti meie üliõpilasühin-

Vil. August Anni.

gute kohus. Alles kui see teatavalgi määral õnnestunud, oleme väärt omama uuesti demokraatset ja parlamentlikku korda, (mille vabsismi kaudu ise oleme praegu käest ära mänginud). Sest õige demokraatia — see tähendab kõigepealt üksikkasude piiramist ja kokkukõlastamist üldkasuks, ja see on võimalik ainult vaimu ülevõimu, ideokraatia, sõna ideaalses mõttes „intelligentsi diktatuuri“ kaudu. Niikaua kui see vaim ei ole veel kasvanud küllalt tugevaks (eriti muidugi juhtivate ja jõukamate klasside juures — sest teised ei saagi ju üldkasuks kuigi palju teha!), või niipea kui see vaim uuesti lõtvub, väärrib maa õigusega ainult „tsesaristlikku“ rusikavalitsust. Kui viimane vähegi üldsuse huvides sunnib ka uhked turjad kumargile, lepib temaga mass kergesti¹⁾. Kui aga see „ideokraatia“ on maksimas kõigepealt üksikuis enestes, kui see võitlusesse ei aja enam ainult oma huvi, vaid õieti ära nähtud üldvaja duuse pärast, siis murrab see võitlus läbi kord ükskõik millised takistused.

See idealismi lõpliku võidu kindlus annab jõudu ka kõige raskemal aegadel. Ja see võib aktiivsele tööle julgustada ka praegu, kus nii paljud piirduvad ainult apaatilise ootusega või endale sosal käisesse kirumisega. (Järg lk. 100.)

¹⁾ Eriti väikekondanlus ja talupoeg on ikka pöödnud pigem „kõvakäelist“ kuningat kui teda otseselt rõhuvaid aristokraate, eriti siis, kui see aristokraatia küllalt pole täitnud omi kohustusi. Veel puuduliku demokraatliku kultuuriga parlamentaarseil mail asuvad selle aristokraatia asemele erakondade keskasutised ja „onupojad“. On loomulik, et nende taltsutusest loodab rahvas instinktiivselt ka enda olu paranemist.

Vil. Otu Liiv.

Otu Liiv

Eesti Teaduste Akadeemia

Küsimus Eesti Teaduste Akadeemiast pole uus. Ta omab isegi seadusliku aluse 1920. aastast peale. Paberi järele otsustades peaks ta nagu olema, kuid tegelikult ellu ei ole teda keegi kutsunud. Arutletud on selle üle korduvalt, nii poolt kui vastu. Hiljuti on see küsimus arutusel olnud ka Eesti Rahvusliku Vaimse Koostöötamise Komisjonis, kus oldi asutamise poolt. Nii on sel kavatsusel oma ajalugu.

Mõningalt poolt ollakse arvamusel, et meie teaduslikule uurimisele on väga vajalik sarnane asutus. Kahtlemata on ta seda siis, kui omatakse vastavaid kapitale, et luua nimele ka tõeliselt sisult vastav asutus. Teadusega suudetakse meil äärmise innuga tegelda, leidubki üksikuid isikuid, keda võiks tõepoolest seesmise rahuldustundega hinnata akadeemiku nimega, kuid ka teadusega tegeleja vajab majanduslikke võimalusi, et ta suudaks teadusele täielikult pühenduda. Neid võimalusi peab andma Akadeemia. Edasi peab ta suuteline olema toetada teaduslikku uurimist stipendiumidega, varustama töötajaid kirjandusega, erapooletult keskendama ja juhtima teaduslikku tööd Eestis, suutma organiseerida meie teaduslikku uurimist mitte „akadeemiliselt“ tardund, vaid akadeemiliselt heas, rahva kultuursele edene-misele aktiivselt ja otseselt kasutoovas mõttes. Kui aga meil kavatsetakse asutada Akadeemia „tühja tupp“ algkapitaliga näiteks 10 000 krooni, siis on säärane Akadeemia seatud väga probleemaatilisele eksisteerimisalusele, millel igatahes akadeemia kuulsus ja auväärus puuduks. Liiasi ei ole loota, et meil niipea veel leiduks jõukamaid kodanikke, kes arvaksid heaks oma varandusi pändaranda üldkasulikele asutustele, mille kaudu välismaal akadeemiad on saanud väga olulisi majanduslikke võimalusi edukaks teotsemiseks.

On kõneldud, et Teaduste Akadeemia meil

tuleks luua Tartu ülikooli juurde, identifitseerides viimast asutust osalt Akadeemiaga. Kuid ülikool oma põhiiseloolelt on sootu midagi muud, kui et temast võiks moodustada Teaduste Akadeemia. On mainitud ka Õpetatud Eesti Seltsi nime, mis võiks aluseks olla sellele asutusele. Kuid ÕES haarab oma tegevuspiirkonnaga ainult osa eesti rahvuslikke teadusi, eriti jätab ta välja loodusteaduste valdkonnad. Vaevalt suudaks siin olulisi paremusi tuua ka Eesti Loodusuurijate Seltsi ja Õpetatud Eesti Seltsi sulatamine Akadeemiaks, kuigi seda tuleks pidada juba õnnelikumaks kombinatsiooniks.

Kuid kas meil veel esialgu ei võiks iga teaduse valdkonna jaoks täita uurimusliku töö juhatamise ülesannet vastav eriteaduslik akadeemiline selts, nagu see senini olnudki? Meie näeme, et välismail, kus olemas akadeemiad, teotsevad ikkagi pea igal teaduse alal omad eriteaduslikud seltsid ja töö nendes toimub intensiivsemalt kui see aset leiab keerulise aparatuuriga Teaduste Akadeemias. Ja on akadeemiad, mis aina kiratsevad või tegevust avaldavad ainult väga kitsais piirides.

Ei ole palju mõtet luua Akadeemiat ainult selleks, et kroonida mehi akadeemiku tiitliga, kes tõesti on väärt seda nime kandma. Esialgu tuleks hoolitseda enam selle eest, et praegused teaduslikku tegevust arendavad asutused ja seltsid saaksid avaramaid töötamisvõimalusi vastavate majanduslike ressurside suurendamise näol, et oleks võimalik toetada andekaid uurijaid vääriliste stipendiumidega, võimaldada uurimisreise, avaldada väärtuslikke uurimusi, rikastada senisest suuremal määral kirjandusega meie teaduslikke raamatukogusid, anda välja auhindu parimate teaduslike tööde eest jne. Praegu aga, kui peetakse aru Akadeemia asutamise üle, ei saa ülikooli raamatukogu muretseda raha puudusel vägagi vajalikku kirjandust, teaduslikud seltsid peavad tegema sagedasti äärmisi jõupingutusi, et toetada mõnd uurimistööd väga väikeste stipendiumidega ja kuidagi avaldada teaduslikke toimetusi: Eesti Rahva Muuseum peab võitlema iga aasta suurte raskustega, et eelarvet ots-otsaga kokku viia, kuigi see eelarve on naeruväärt väike, võrreldes teiste väikeriikidegi rahvusmuuseumide eelarvetega; Eesti Kultuurilooline Arhiiv peab töötama poole koosseisuga, Eesti Keele Arhiiv ja Eesti Rahvaluule Arhiiv ei saa publitseerimissummasid, Eesti Kirjanduse Selts ei saa välja anda maailmakirjanduse klassikuid jne., Muinsusnõukogul

Ants Oras

Märkmeid kultuurist, maailmakirjandusest ja meist

Eestlane on arvatavasti üks kohanevaimaid tüüpe Euroopa rahvaste kirevas peres. Meie loomupärane vaimne elastsus tundub olevat üsna suur. Kuigi me oma riikliku iseolemise pooleteise kümnendi kestes veel pole vabanend tõusiklikkusest, istub meil frakk — mitte ainult füüsiline, vaid ka vaimne — juba üsna hästi seljas, ning paljudel puhkudel on ka sisemus muutund säärasele rõivastusele adekvaatseks. Veel on märgata teatavaid alaväärsustunde jälgi. Kipume liiga usinalt jäljendama välismaa kohalikke traditsioone, loome endile kombekoodkseid, mida mujal tarvitavad päämiselt need ringkonnad, mida meil päris loomulikel põhjusil veel ei ole, püüame liiga sageli hiilata balliülikonnas, kui meil võib-olla puudub korralik igapäevane riietusvahend, ja kaldume gaalaesine mist pidama tähtsamaks kui soliidsed argielu taset. Kuid need kõik on rahvusliku kasvamisaja liialdused, millest arvatavasti saame üle. Ainult on siiski põhjust juhtida tähelepanu sellele nähtele, et see meil liiga sügavale sisse ei juurduks. Nii naeruväärsed me igatahes üldiselt enam ei ole kui Metsanurga näidendis „Haljal oksal“ Cambridge'i Uiljamid, kellel pole mi-

dagi pääle väga sileda koore. Ometi ei oleks siiski kahjulik, kui senisest sagedamini satutaks üle piiri mitte Pariisi kohvikuisse, vaid tõelise kultuuri taimelavadele uurima nende väliste vormide taga peituvat vaimsest õhkkonda, mis meie kõige representatiivsemailgi frakikandjail mõnikord jääb omandamata.

Meie kultuurielus võib tähele panna midagi väga sarnast. „Noor-Eestist“ pääle on meie esindavamate vaimude kontakt maailma kultuuriga kujunend väga intiimseks, kuid laiemad hulgad ei ole neile järgi jõudnud. Prantsuse ja inglise keele kõnelejaid hakkab meie n. n. seltskonnas olema kaunis palju, kuid prantsuse ja inglise vaimueluga ollakse väga pääliskaudselt tuttavad. Kohvikuteski kuuled puhastverd eestlasi omavahel kõnelevat prantsuse keelt, ja Pariisi riidemoed pole meile võõrad, kuid see ei tähenda veel, et prantsuse kultuur oleks meil hakand väga jõudsalt juuri ajama. Sama võib öelda inglise kultuuri kohta, vaatamata hallide flanelpükste suurele populaarsusele ja Tallinna ning viimasel ajal ka juba Tartu bridge'i taudile. Nende maade kultuuri olemusest on meil ainult väga vähestel kas või aimugi.

puuduvad hädavajalikud summad muististe alalhoidmiseks. Siin on mainitud vaid asutused, mis käesoleva kirjutajale lähemad, kuid kindlasti samasuguseid näiteid võib tuua paljude teiste teaduslike asutuste ja seltside kohta ajaloo, keeleteaduse, kirjanduse, loodusteaduse, keemia, arstiteaduse ja teistelt aladelt. Tartu ülikoolile puht teaduslikuks tarbeks antavad summad ei rahulda praegugi olemasolevaid nõudeid, veel raskemaks näib muutuvat nende saamine Akadeemia asutamisel; viimasel puuduvad aga nähtavasti samuti avaramad võimalused nende muretsemiseks.

Vaatamata neile, tihti minimaalsetele summadele, ometigi on suudetud Eesti iseseisvumisest peale meie teaduste alal väga palju korda saata, nii et oleme mitmelgi alal teistest ees. See on tingitud teaduse alal meil tegelevate isikute andekusest ja suurest tööinnust, mis on leidnud üldist tunnustamist, paljustki äraütlemisest, mida need isikud on pidanud omale tegema. Kahtlemata

oleks tagajärjed veel palju paremad, kui antaks majanduslikke võimalusi olemasolevate kavatsuste teostamiseks, mis kibedasti nõuavad rahalist toetamist.

Nii siis eeskätt tuleks rõhku panna, et katsutaks luua paremaid majanduslikke tingimusi juba olemasolevatele ja oma tegevuse edukust tõendand asutustele. Alles siis, kui meil teadusliku tegevuse soodustamiseks on suuremaid majanduslikke võimalusi ja saavutused märksa rohkenend, kui siis tuntakse tõsisest vajadust Eesti Teaduste Akadeemia järele, leides, et ta suudaks töötada oma nime väärivalt ning saaks tegutsemiseks küllaldaselt majanduslikke võimalusi, võib konkreetsemalt asuda tema loomisele, ilma et kahtlus tekiks, kas meil ei looda uuesti surnultsündinud asutust. Eesti Teaduste Akadeemia loomise poole sõna tõsisest väärtuses, eesmärgina mitte ainult asutuse loomist, vaid seda kandma pidavat vaimu võttes, peaks püüdma aga kogu meie teaduslik tegevus.

Et ka üliõpilaskonnas asi pole palju parem, selle kohta tuli minul möödunud sügisel „Päevalehes“ juba sõna võtta. Kui inglise filoloogid vahel teevad hämmastavaid avastusi, nagu selle, et Hamlet tappis oma isa, siis on see eksamineerija seisukohalt väga kurb fakt, kuid see üksinda ei ole meie kultuurile veel saatuslik. Hoopis tõsisem puudus on, et isegi meie keele- ja kirjandusteadlased suurelt osalt on väga vähe tutvunud Euroopa vaimueluga üldse, et nad ei oska orienteeruda lääne kultuurkonna rikkas minevikus selletõttu, et neile keskkoolides on jagat liiga vähe õpetust kultuuriküsimuste kohta ja et meie kodudes enamasti puuduvad kultuuritraditsioonid. Neil, kellele vene või saksa keel või mõlemad ei paku raskusi — eeskätt siis meie vanemal, keskealisel või keskeale juba läheneval põlvel — on veel teatavat vaimset põhja, kuid meie noorematel kipub see täiesti käest kaduma. Põhjuseks on päämiselt see, et meil pole jõut ega õieti ka küllaldaselt püüet võõrkeelse kultuuri saavutusi eesti keeles tarvilikul määral ja vajaliku soliidsusga kättesaadavaks teha. Arvan isiklikult, et eestlastel pole milgi tingimusel vähem eeldusi euroopa kultuuri parima osa täielikuks omandamiseks kui näiteks meie naabritel ja hõimlastel, soomlastel. Seda näitab juba see elaan, millega meie kirjannikkude eliit on jõudnud assimileerida moodsa kirjanduse ja vaimuelu sisu ja vormi, nii et praegu enam ei tarvitseta ainult passiivselt vastu võtta, vaid ehitetakse omandet alusele edasi intensiivsusega, mis töötab väga originaalseid ja väärtuslikke tulemusi ja on neid osalt juba annud. Tuglase omapärased ja kaunid „müüdid“, Suitsu äärmiselt subtiilne mõtteluule, Semperi otsingud ja leiud filosoofilise lüürika alal ja tema äsjane üllatav psühholoogiline romaan, Underi värvikas, temperamentne ja süvendet lüürika ja ballaadika ja ka mitme noorema saavutused — Betti Alveri ja Heiti Talviku täiuslik vorm ja originaalne sisu, Schützi huvitav ja eluline luule, Vilmar Adamsi virtuositeet ja ta luule mõtteline tagapõhi — tõestavad, et meil ei tarvitse karta võistlust praeguse Soomega. Kuid mõne erandiga ei ole praegu loendet autorid endile veel leidnud mainimisväärtset publikut. Vahe nende ja lugejaskonna arenguastme vahel on veel liiga suur. Minekut leiavad esiotsa veel hoopis teissuguste autorite teosed, ja rahvuskirjanik Helmi Mäelo võib laia loetavuse poolest väga menukalt võistelda pea kõigi eelpool mainitutega. Osa paremaidki kirjanikke otsustas mõni aasta tagasi tulla üldsuse maitsele vastu, Hugo Raudsepaga ja Mait Metsanurgaga eesotsas, ja nende pinnalised (kuigi Raudsepal sääljuures siiski väga

vaimukad) komöödiad nautisidki oodat menu. Teised, kelle laadiga ei sobind säärane metamorfoos, peavad ikka veel ootama paremaid aegu.

Arvan, et kurjast ei saa teisiti lahti, kui alustades otse juurtest. Kodude vaimsust muuta on esiotsa vist võimatu, nii et tuleb alustada koolist ja raamatukogudest. Kuid ka koolidega ei ole midagi päälle hakata, niikaua kui neid ei varusteta materjaliga. Meie oma kirjandus, kuigi osalt juba kõrgel tasemel, on selleks puht-kvantitatiivselt liiga piirat, et teha hädale lõpp — peame paratamatult ammutama väljastpoolt. Meie emakeeleõpetajad peaksid vähemalt niisama suure arvu tunde pühendama maailmakirjanduse suurmeestele kui omale kirjandusele. Seda praegune tõlkekirjandus kahjuks veel ei võimalda, — aga isegi kui ta võimaldaks seda, ei oleks sellest veel küllalt, vaid peaks olema ohtrasti esmajärgulist materjali koduseks lugemiseks. On asjatu loota, et meie keskkooliõpilaste enamik koolieas mõne võõrkeele omandab nii täielikult, et selles nautinguga suudaks lugeda vähegi raskemat ilukirjandustki. Tuleb tingimata soetada tõlkeid, ja need tõlked peavad olema võimalikult esmajärgulised, mitte sääraseid, nagu „Looduse“ romaanisarjade omad, kus halvale honorarile enamasti vastab ka töö. Alles kui meil on omas keeles käes välismaa suurimate mõtlejate, poetide ja jutustajate parimad teosed, võime loota laiade hulkade vaimse taseme aegapidiselegi tõusule. Mitte-millestki ei saa ammutada kõrget vaimsust.

Tšehhid annavad oma kultuurilises iseseisvumises suurt, otse pöördelist tähtsust Jaroslav Vrchlicky elutööle. Vrchlicky oli nähtavasti otse titaanlike võimetega poeet, kes päälle kümnete või peagu juba sadade algupäraste teoste tootis üllatava hulga meisterlikke värsitõlkeid, tõlkides ms. „Fausti“, Dante, Tasso, Camoensi, Shelley, Victor Hugo pääteosed ja avaldades rea suuri tõlkeantoloogiaid. Ma ei tea, kuivõrra Vrchlicky sai toetust avalikkuselt. Võib-olla oli ta idealist, kes omal isiklikul riiskol toetusele lootmata sooritas hiiglatöö. Igatahes väidavad tšehhi kirjanduslõlased tema kohta, ta olevat oma maa kultuuri just oma tõlkijategevusega vabastand saksa hegemoonia alt. Nagu tšehhid saksa, nii püüavad soomlased vabaneda rootsi eestkostest, ja üheks kõige enam tähelepanu ja harrastajaid leidnud vahendiks on säälgi maailmakirjanduse tõlkimine. Andekas Paavo Cajander loobus peagu täiesti algupärasest loomingust, et anda oma rahvale täielik soomekeelne Shakespeare. Selle kavatsuse tateostaski. Tema jälgedesse astus ja jõudis temast ette soome tõlkekunsti klassik Otto Manninen — üks

originaalseimaid ja peenimaid soome lüürikuid, kes siiski nagu Cajandergi pidas oma luulest tähtsamaks maailmakirjanduse ümberistutamist omale pinnale. Tema kümnendeid jätkund tegevuse viljad on nii ainulaadsed, et soome kultuur neist võib vist sajandeid toituda. Suur osa Runebergi ja Topeliuse luulet, viis Molière'i värsikomöödiat (nende seas „Tartuffe“, „Misanтроop“, „Õpetet naised“), Goethe „Fausti“ teine osa ja lüürika, „Hermann ja Dorothea“, Ibseni „Peer Gynt“, „Ilias“ ja „Odüsseia“, Petöfi lüürika ja eepika, Arany „Toldi“, meie volga hõimude ja ungarlaste rahvaluule antoloogiad, Heine „Saksamaa“ on temas kõik leidnud kongeniaalse ümberlooja. On endastmõistetav, et Manninen poleks saand sellega toime, kui seltskond ja riik poleks temale annud sellekohaseid võimalusi. „Soome kirjanduse edendamise kapital“ — ärgu jäetagu tähele panemata selle asutuse nime — on teda järjekindlalt teotand, ta on saand vabastust oma kohustustest ülikooli soome keele lektorina, ja tulemuseks on, et soome kultuur on rikkastund võrratute väärtuste poolest. Umbes samasuguses soodustet seisundis on ka mõni ligemale samavõimeline noor, näiteks Yrjö Jylhä, kes on oma noorusel vaatamata juba eeskujulikult tõlkind „Hamleti“, „Kaotet paradiisi“ ja palju muud. Kirjastuste ja eelpool nimetat kapitali hoolitsusel sirgub ja töötab teisigi väljapaistvaid tõlkijatalente, ning varsti võib väita, et soomlasel selleks, et saada kirjanduslikult harit inimeseks, polegi õieti enam tarvis osata muid keeli pääle oma emakeele. Kultuuriline iseseisvumine vähemalt kirjanduse alal on Soomes selles suhtes juba teostund, või lähimal ajal teostumas.

Meie keskmine ja noorem poeetide põlv on keele taidurlikkuselt soome virtuosidega juba kaunis võrdsed või osalt ületavad neid. Suitsu, Semperi, Underi, Heiti Talviku, Vilmar Adamsi ja Betti Alveri keel ja värss on põhjapoolsete mõõdupuudega mõõtes enam kui küpsed, ja uusi taidureid on juba juurde kasvamas.

Vil. Ants Oras.

Puuduvad vaid ainelised võimalused samasuguse töö sooritamiseks nagu Soomes. Olen ise asjaarmastajana tegelnud samal alal ja usun, et meie keel on juba üks sõnakuulelikemaid instrumente, mida võimalik kujutella. Praegu ta pole veel tardund, kuid sobib juba peenimate nüansside edasiandmiseks. See on hetk, mida ei tohiks jätta kasutamata. Antagu meie professionaalseile keelevirtuosidele võimalusi oma võimete rakendamiseks ülesandesse, mis on rahvuslikult vaatekohalt otse esmajärgulise tähtsusega. Siis võib loota, et areneb publik, kelle jaoks Suits pole liiga raske ega Semper liiga harit. See on vähemalt sama tähtis kui meie kaubabilansi parandamine mõne protsendi võrra. Sellest on varemgi kirjutet — meenutagem seda siinkohal veel kord Cato visadusega, et siin näidat relvadega asutaks hävitama meie kultuurituimuse Kartaagot.

„Veljesto“ kroonikat viie aasta jooksul

Kuna „Veljesto“ sündis 1920. aastal järelsõjalises ja noore rahvusriigi rajamise õhustikus, siis taotles uus organisatsioon kujunevale eesti üliõpilasele kohaseid sihte, mis pidid olema vabad seniseist baltisaksa buršivaimulistest traditsioonidest ja suunama noore haritlase huvid laiemale rahvuskultuurilistele tegevusaladele. Pidades üliõpilasorganisatsiooni peamiseks ülesandeks liikmete vaimliste võimete väljaarendamist, oldi ülimalt opositsioonis igasuguste formaalsete kodukordade ja traditsionaalsete elamismooduste

vastu, mis näisid meie üliõpilast suruvat žabloonsuse ja individualismivastasuse kitsasse piiridesse. Määrati kindlaks ainult kõige üldisemad põhimõtted, kuna seltsi jooksva tegevuse reguleerijaks pidi jääma iga liikme sügavam sisemine kohusetunne ja algatustahe seltsi kui terviku huvides.

15-aastase tegevuse kestel on seltsiga kokkupuites olnud väga mitmesuguste vaadetega isikuid, kelle seltsisse suhtumise põhjaluste määramiseks on osutund paratamatult tarvilikuks välja töötada üksikas-

PROF. A. M. TALLGREN

sai 8. veebr. s. a. 50-ne aastaseks

Vil. A. M. Tallgren.

Tugev südamlük side ühendab seda meest eesti akadeemiliste ringkondadega. Prof. Tallgren on mitte ainult laialt tuntud ja lugupeetud teadusemees, kes aidanud teenekalt kaasa eesti ülikooli ja teaduse rajamisele, vaid pealekõige ka üks meie akadeemilise noorsoo parimaid õpetajaid ja sõpru. Tal on haruldane võime mõista noori, viia neid rõõmuga vallutama oma tööpolde ja neid nägematuult toetades õpetada iseseisvaks. Suure inimese kõikemõistva südamega, lihtsa, parimas mõttes kaasvõitlejaliku suhtumisega oma õpilastesse on ta mitte ainult julgustanud, vaid oma eeskujuga neid ka õpetanud iseendid kontrollima ja kasvatanud nii töötegitajana kui inimestena. Kõige selle pärast on eesti akadeemilisel perel põhjust tema tähtpäeva puhul teda soojalt tänada ja tervitada.

jalisem kodukord ja põhilauseid. Kuid hoolimata suurtest muutustest ajavaimu ilmes ja seltsi-kuuluvate inimeste erinevaist tõekspidamistest, on jäädud truuks seltsi algusaastail rajatud põhilausele, mille sihiks on peamiselt vastastikuse mõjustamise ja koostöö abil kasvatada seltsi liikmeid teguvõimsaid haritlasi, kes oleksid oma rahvale ja maale väärilised kultuuritöö-tegijad. Selle eesmärgi saavutamiseks peetakse ennekõike tähtsaks inimesest endast väljakasvanud korra- ja kohusetunnet, hüljates väliseid distsipliini ja autoriteedi sundnorme kui isiksust-hävitavaid tegureid. Seejuures on seltsi juhtind seltsimehelikkuse ja solidaarsuse vaim, mis tihti üsnagi erinevate huvidega ja vaimulaadiga inimesi on täinud ühtekuuluvustundega ja soodustand omavahelist leplikku koostööd.

„Veljestole“ on heidetud ette tema eraldatud asendit teiste üliõpilasorganisatsioonide seas. See asjaolu on tekitand vaidlusi ka seltsi liikmete vahel: ühelt poolt on soovitatud tihedama kontakti loomist teiste organisatsioonidega, et pääseda vähemalt etteheidetest eraldatuse pärast ja püüda omandada teiselt seda, mis neil on väärtuslikku ja meil puudub. Teiselt poolt on sellele veenvalt vastu väidetud, et vähene kokkupuude teistega võimaldab seltsil paremini alal hoida omi tõekspidamisi ja areneda sise-mise ühtluse suunas, kuna läbikäimine teiste organisatsioonidega liiguks ikkagi väliste formaalsuste piirides, mis ei suudaks viia üksteise vaimuse mõistmisele. Sellele võrdlemisi kategoorilisele seisukohale vaatamata on korraldatud mõningaid vastastikuseid külaskäike vaadetelt kõige lähemate üliõpilasseltsidega. Samuti on peetud nendega ligemat kontakti, eriti juhtudel, mil on olnud ees suuremaid ühishuvilisi aktsioone, nagu üliõpilaskonna edustuse valimised jne.

Seltsi vilistlaskogu kaudu on „Veljesto“ osa võtnud ka Üliõpilasseltside Vilistlaskogude Liidu tegevusest selle asutamisest peale. Samuti selts on poolda-

nud Üliõpilasseltside Liidu loomist laiemas ulatuses. Selts on osa võtnud ka üliõpilaskonna ühisettevõtteist, ja paljud liikmed on agaralt kaasa töötanud akadeemilistes seltsides erialalistele ülesannetele.

Pärast väljaastumist Üliõpilasseltside Liidust „Veljesto“ võttis üliõpilaskonna edustuse tööst osa radikaalsete üliõpilaste rühmas. Selle väiksuse tõttu ei saand aga seltsi esindaja kuigi suurel määral rakenduda tegelikku töösse, vaid pidi enamasti jääma opositsiooni. 1930. a. hakkasid üliõpilasseltsid looma tugevamat ühisrinnet korporatsioonide vastu ja selleks kutsuti ka „Veljesto“ kaasa. Kuna edustuse töö oli nihkund põhimõtteliste küsimuste arutamisel ikka rohkem jooksvate ülesannete täitmisele, siis ei olnud „Veljesto“ radikaalsem maailmavaateline alus takistuseks koostööle seltside ühise rühmaga. Pealegi oli suudetud enam-vähem täielikult oma nõuded sisse viia seltside ühisesse töökavasse. Mõnel aastal „Veljesto“ on valimistel esinend demokraatlike üliõpilaste eri nimekirjas, kuid edustuses ühinend enam-vähem täieliseks koostööks seltside rühmaga. Seltsi esindaja on kaasa töötand mitmeis edustuse toimkondades ja juhatuses, taotledes üldiselt demokraatlikke tegevussuundi. Paljud praegused peaülesanded edustuse tegevuses on figureerind varakult, mitmel puhul enne teisi, „Veljesto“ töökavas, nõnda üliõpilaskonna õppelaenufond, haigekassa, tervislik ankeet, tööbüroo, söögisaali ümberkorraldamine, uue üliõpilasmaja ehitamine jne., püüdes nõnda edustuse tööd suunata rohkem üliõpilase sotsiaalsete, majanduslike ja õppetöö tingimuste parandamisele ja võidelda väheviljakate, kuid suuri kulusid tekitavate välisesinduste ja üliõpilaskonnas ikka veel suurel määral esinevate kultuurivaenuliste elupõletamishäpete ja neid kandvate vaa-dete vastu.

Üldise hõimutöö elavnemise ja seltsi liikmete sa-gedaste Soomes-viibimiste tulemusena kerkis 1929. a. mõte luua lähemaid sõprussidemeid mõne Helsingi üli-

EÜS „Veljesto“ aastapäev 25. II 1934.

õpilasorganisatsiooniga. Vastastikused samasuunalised huvid hakkasidki peatselt „Veljestot“ lähendama Helsingi ülikooli Satakunta osakunnale. Lähemate tutvuste loomise eesmärgiga külastas 1930. a. veebruaris „Veljestot“ ta 10-dal aastapäeval 10 satakundlast, kellega siis peale isiklike tutvussobimuste selgitati lähemalt ka tulevase läbikäimise aluseid. Läbi-rääkimisi jätkas märtsikuus Satakunta osak. aastapäevale sõitnud „Veljesto“ esimees, mille järele lõplikult otsustus vahekord kahe organisatsiooni vahel. Kuna oldi algusest peale teadlik võimalikes maailmavaatelistes erinevustes ja ebahühtlases kandejõus esinduslike ülesannete täitmisel (Satakunta osak. on mitu korda rohkem liikmeid), siis ei tahtud luua mingit formaalselt siduvat kirjalikku sõpruslepingut, vaid jääda ainult tegeliku tutvuse ja kontaktipidamise piiridesse. 1930. a. algutati ka küsimus ühise albumi väljaandmiseks, mis oleks ilmund sama aasta sügisel ja oleks sisaldand ulatuslikumaid ülevaateid hõimutööst, mõlema maa tähtsamaist kultuuriküsimusist, üliõpilaselust jne. kahes keeles, nii et soomepoolsed kirjutised oleksid olnud eestikeelsed ja eesti aineid puudutavad ülevaated soomekeelsed. Peamiselt majanduslike raskuste tõttu seda head kavatsust ei suudetud teostada.

Soome osakundade intensiivse rahvaharidusliku tegevuse ja kodukultuuri harrastamise eeskujul hakkas „Veljestogi“ teataval määral elustama ja koordineerima oma liikmete osavõttu rahvaharidustööst. Taheti kord ka suvikonverentsi soomlaste eeskujul viia rahvale lähemale mitmesuguste ettekannete, rahvapõlvade jne. korraldamise näol, kuid need ettevõtted ei teostund, kuna selgus, et meie üliõpilasorganisatsioonid oma maa-alaliselt ebahühtlase liikmeskonnaga ei suuda kuigi hästi kontakti luua maaga.

Hiljem on Satakunta osakunnaga sidet peetud peamiselt „Veljesto“ välisstipendiaatide kaudu, kellest nii mitmedki on Soomes viibides leidnud Satakunnast oma teise kodu. Samuti on vastastikku esindajad käinud organisatsioonide aastapäevadel, suvikonverentsidel ja mõnigi liige on veetnud oma puhkeaegu hõimumaail suvevahetuse korras, ülekaalus küll veljestlased Satakunnas, ise vähemaga, kuid siiski võimalikult kõige vastates.

Oma kasvatuslike ja vaimliselt arendavate põhimõtete teostamiseks „Veljesto“ on rakendand oma liikmeid mitmesugustele tegevusaladele seltsi siseelu piirides. Neljapäeviti on üldkoosolekuil arutatud rohkem seltsi jooksva tööga seotud kui ka põhimõteteisse puutuvaid küsimusi, kuna laupäeva-õhtused ettekandekoosolekud on arutamisele toond teemasid mitmesuguseilt kultuuri- ja teadusaladelt. 1930. a. koondati referaadid tsükli „Isik ja ühiskond“, mis käsitas peamiselt intelligenti ülesandeid ühiskondlikus elus, kuna selleaegsel liikmeskonnal vast kõige rohkem huvi leidis sotsiaal-poliitiliste küsimuste vastu. Kuid pärastised ettekanded on liikund jällegi laiemas ainealade ruumis, vastates nõnda paremini liikmeskonna mitmekülgsemale huvidele. Ettekannetega on püütud algatada vaidlusi ja seisukohavõtmisi eriti aktuaalsete päevaküsimuste suhtes. Ka muude teemade käsitlemisel on rõhutatud referentide ülesannet rohkem isiklike otsuste langetamises kui ainult teiste mõtete edasiandmises.

Referaatkoosolekute kõrval on korraldatud ka följetonide ja paroodiate võistlusi, algupäraseid kirjandusõhtuid (seltsi koosseisus leidub rida noorpoete), kirjanduslikke kohtuid, näidendilavastusi, deklamatsioone, muusikalisi ettekandeid, kunstinäi-

tusi jne. Lõbusalt-kergeesisulisteks on kujunenud traditsioonilised jõuluõhtud ja mardimaskeraadid, millest viimased peale muu on alati üllatand värske „mardiooperiga“, mis parajal määral parodeerind nii seltsi kui ka üldisi väärnähteid ja mis oma algupärase lööklauludega on tunduvalt rikastand seltsi püsi-
vat lauluvara. Jah — laulurepertuaarist pole „Veljesto“ kunagi puudust tundnud, nii et siin ei tarvitse küll millalgi end vaevata kulund tudengilaulude leierdamisega. — Lõbusat nalja on tootnud ka aastapäeva järelepäeval korraldatavad vilistlasõhtud oma noorte vilistlaste „promoveerimistega“, samuti uute dokto-
rite „sisseõnnistamisid“.

Õppetöö vaheaegadel on juba 1924. a. alates järjekindlalt korraldatud suvikonverentse kodumaa kauni-
mais paikades, ajavahemikul 1930—1934 Pirtsas, Aegviidus, Neerutis, Alatskivil ja Karksis. Need päevad on kujunenud ehtsa suvise meeleoluga matkamiseks ja loodusenaatimiseks, mille eest on ikka enam taga-
nema hakand talvise raskusega ettekannete ja vaidluste osa.

Seltsil leidub juba algaastail rajatud üle tuhande köiteline raamatukogu. Väärtusliku täienduse sai kogu 1930. aastal surnud vilistlase Gustav Saare päranduse näol, mis sisaldas ligi 100 köidet, eeskätt ilukirjanduslikke teoseid ja ülikooli õpperaamatuid kirjandusloo ja keeleteaduse alalt.

Seltsi väljaandena ilmus 1932. a. Tartu ülikooli 300-aastase juubeli puhul koguteos „Kultuuri ja teaduse teilt“, mis sisaldas rea programmilisi kui ka eriküsimuslikke kirjutisi vaimuteaduste alalt. Väljaanne leidis arvustajate poolt tunnustavat vastuvõttu, kuigi mõned vanad „sõbrad“ järjekorraliselt noote sekka löid ka „Veljesto“ „neurootilisest arvustamis-
tövest“ ja muudest vanadest „vigadest“. Samuti 1929./1930. a. ilmund kirjanduskriitiline ajaleht „Kirjanduslik Orbiit“ tembeldati suurel määral „Veljesto“ kirjandusrahva opositsiooniliseks vaimusünnituseks.

Mitmesuguste üldiste tõekspidamiste kui ka seltsi liikmeskonna alalise muutumise tõttu on aegajalt tek-
kind vaidlusi seltsi põhimõtete ja sisekorra küsimuste ümber, mis siiski pole märgatavalt muutnud seltsi senised olemusjooni. Nõnda 1933. aastal peale mõniga-
id isiklikke lahkarvamusi ning eksimusi kohustuste täitmisel kerkis üles tarve seltsi kasvatusliku organi, onu võimupiiride suurendamiseks, kuna seni ei olnud temal ega teistel ametmeestel üldsõnalise kodukorra järele reaalselt alust korrarikkujate karistamiseks. Selle puuduse kõrvaldamiseks täiendati kodukorda nii, et senise onu asemele loodi suurema võimuga „kasva-
tuskolleegium“, millesse kuulub üks liige vilistlaskogu-
st ja kaks liiget seltsist. Kolleegiumi ülesandeks on liikmekandidaatide tutvustamine seltsi elu ja põhi-
mõtetega, samuti üliõpilaselu küsimustega. Ta val-
vab ka seltsi liikmete ja liikmekandidaatide korrektse käitumise ja ülesannete täitmise järele nii seltsis kui ka väljaspool, püüab õhutada sisemist kohusetunnet

seltsi ürituste vastu ning lahendab liikmete-vahelisi arusaamatusi. Kolleegiumi tegevuse täpsemaks pii-
ritlemiseks loodi n. n. sisekasvatuse korraldus, mis sisaldab ka üksikasjalisemad karistusnormid eri süü-
tegude puhul.

Nende uute korralduste vastuvõtmine tekitas suu-
remaid vaidlusi koosolekuil, kuna ühelt poolt kardeti seltsi määrustevaba teotsemist kalduvat hädaohtlikku laialivalgumisse ja distsipliinitusse, kuna teiselt poolt toonitati idealistlikult just senist formaalsete mää-
rustike puudumist ja nende asendamist sisemise ko-
husetundega kui „Veljesto“ hinnatavat omapära, mis on seni seltsi koosseisust läbi käind isikutel võimal-
dand kujuneda distsipliinikindlaiks ja töövoimelisteks haritlasteks. Uuest „karistuskodeksist“ kardeti algu-
ses automatiseeritud korramasinat ja võeti see ainult ajutiselt vastu. 1934. a. kevadsemestril tehti aga määrustik üldilmelisemaks ja paindlikumaks ning võeti lõplikult vastu kodukorra täiendusena. Sel ku-
jul see näibki sobivat üsna hästi seltsi liikmete mõ-
ningate liigsete individuaalsuste pehmemdamiseks ül-
dise hüvangu huvides.

Suuremaid põhimõttelisi vaidlusi tekitas ka 1934. a. kevadel vilistlaskogu poolt algatatud lipu küsi-
mus. Lipp pidi välistunnusena ühendama ja märkima kogu seltsi peret kui üksust, eriti avalikel esinemis-
tel ning olema seesmiselt seltsi ühtluse ja üleisikulise kestvuse tähistajaks. Selle ühise välissümboli alla loodeti paremini keskendada ka seltsi vaimust, kaasa aidata distsipliinitunde tõusule ja kasvatada kollektiivset vaimust. Selts aga ei lootnud vabaneda lipu puhul oma skeptilisest suhtumisest dekoratiivseisse ja sageli sisutuisse välissümbolisse ning nõnda kat-
kes lipumuretsemise küsimus. Lippu kui niisugust päriselt ei vaenustatud, ja see võiks edaspidi kõne alla tulla, kõigile seltsidele ühise ühevärvilise lipu küsimusena.

1933. aasta sügisel tekkisid vaidlused seltsi põhilauses leiduva määriluse „eesti üliõpilaste

Grupp X suvipäevist osavõtjaid 1934. a. suvel Karksis.

Mihkel Lekstein

August Goldberg

Elmar Kalamees

Sigulas Käbin

Hilda Laur

Gustav Saar

Selma Prüüs

Paul Root

Hilda Martinson

Gertrud Kivikas

„Veljesto“ mälestab

seltsi“ tõlgitsemisel, kuna see oli jätnud ebakindlaks võimaluse teiste rahvuste üliõpilaste vastuvõtmiseks seltsi. Üheskoos vilistlaskoguga jõuti viimaks seisukohale, et liikmete vastuvõtmisel tuleb piirduda eeskätt ikkagi eestlastega, äärmisel juhul ka eestisõbralike hõimurahvaste liikmetega, kuna teistesse rahvustesse kuuluvad isikud rikuksid oma erineva mentaliteediga seltsi ühtlast ilmet, hoolimata ka nende võimalikust eestilisest orientatsioonist. Seda seisukohta ei fikseeritud aga kategoorilise tingimusena, nii et üksikuil juhtudel võidaks ka erandlikult otsustada, näit. kui võõrrahva liige on juba küllaldaselt lähenend eestlusele.

1933. a. sügisel propageeriti seltsis eriti vilistlaskogu algatusel suuremahulist kaitseliitu astumist, et valmis olla võimalike poliitiliste hädaohtude puhul. Ühel üldkoosolekul samal ajal selgitati ka seltsi kui terviku suhtumist maksvale demokraatlikule riigikorrale ja kinnitati sellele täit poolehoidu ühel häälel.

1932. aastal tekitas suuri sõelumisi üks juhtum, kus keegi seltsi liige oli eksind korrektse ülikoolitöö nõuete vastu. Eksijat karistati valjult ja deklareeriti, et selts nõuab oma liikmeilt korralikku ja püüdlikku tööd ülikoolis ning peab kõrvalekaldumisi sellest lubamatuks. Tõeliselt ongi seltsi liikmeskond agaralt rakendund ülikoolitöösse. Seda tõendab muuhulgas ka rohke auhinnatööde tegemine, millega asjaosalised igal aastal on väärikalt kaitsnud seltsi nime.

1930. ja järgnevail aastail selts pidi pärast mõningaid ebameeldivaid sekeldusi kaalumisele võtma kontrollipidamise liikmete võlgade üle. Tehtud võlgade eest pidid nüüd selts ja vilistlaskogu solidaarselt vastutama, kuid seejuures võlglane pidi vastavale komisjonile alaliselt teateid andma oma võlgade seisu

kohta, kusjuures komisjonil jäi õigus määrata võlgade kogusumma ülemmäära ja lubada uute võlgade tegemist ainult äärmise tarviduse korral. Niisugune korraldus ongi raskeist aegadest hoolimata kõrvale juhtind võlgnike kokkuvarisemised ja hoidnud nooremate liikmete võlasummad õige väikesed või teind need hoopis olematuks.

1931. a. tõsteti üles varem asutatud omavahelise laenufondi likvideerimise küsimus, mis seni küll oli väga otstarbekohaselt töötand, võimaldades liikmeile lühiajalist laenu väikeste summadena, kuid suuremate võlgade laekumatajäamisel oli kaotand oma vajaliku tegevuskapitali. Fondi likvideerimist lükati semestrist semestrisse, lootes laenude tagasisaamist ja tegevuse elustumist, kuid nende lootuste mittetäitumisel lõpetati laenufond 1933. a. kevadel, kandes saadaolevad summad liikmemaksu-võlgade arvele.

1931. a. sügisel ja 1933. a. kevadel kerkis peamiselt majanduslike raskuste surve mõte maksustada ka liikmekandidaate (kes vastavad umb. teiste org-ide noorliikmeile), kuid see ei leidnud tarvilist poolehoidu liikmeskonnas, kuna liikmekandidaati võetakse põhimõtteliselt ikkagi kui piiratud õigustega seltsi eluga tutvunejat, kelle maksustamiseks puuduvad alused.

„Veljesto“ liikmeskond on näidand järjekindlat kasvamise tendentsi. Praegu kuulub seltsi 72 liiget ja 7 liikmekandidaati, nende hulgas 48 mees- ja 31 nais-üliõpilast; seltsi vilistlaskogusse kuulub 60 vilistlast. Viimase viie aasta jooksul on seltsi korter asund Riia 41, Veski 65 ja praegu Lutsu tän. 8.

Kokkuvõttes „Veljesto“ on endiselt taotlend oma asutamisaegadel püstitatud eesmäärke: kasvatada seltsi liikmeist vaimse küpsusega ja oma ülesandesse tõsiselt suhtuvaid haritlasi, kes oleksid võimelised teenima oma maa ja rahva üha kasvavaid kultuuri-tarbeid.

Kroonik.

Eino Lepistö

Satakunta Osakonna maakondlikest harrastustest

Satakunta Osakond on olnud ja püsib edasigi maakondlikes harrastustes ja oma kodukoha uurimisele suunatud tegevuses Soome üliõpilaskonna esirinnas. Maakondlik harrastus on olnud see

Eino Lepistö.

allikas, millest meie osakond on ammutand oma elujõu ja mis on kannustand *Satakunna* üliõpilasnoorsugu mõnessegi jõudu ja tööd nõudvasse üritusse nii kodumaakonna kui oma organisatsiooni, osakonna heaks. See kodumaakonna heaks tehtud töö on loond need tugevad sidemed, millega satakuntalane üliõpilasnoorsugu on kiindund *Satakunnasse* ja tänu sellele valitsevad ka koostöö ja tihe vastastikune arusaamine *Satakunta* Osakonna üliõpilasnoorsoo ja maakonna rahvastiku vahel. *Satakunna* üliõpilased tunnevad endid elavalt moodustavat osa maakonna rahvastikust ja peavad auasjaks jõudu mööda teetseda oma kodukoha heaks. Mõned meie osakonna piirist lähtund algatusel kõnelevad kaunist keelt üliõpilaste tegudest oma maakonna heaks ja tõendavad, kui palju üliõpilasnoorsugugi võib korda saata, kui tal jätkub vaid indu ja huvi asja vastu.

Sirvides meie osakonna ajalugu näeme, kuidas osakonna poolt antud aateline abi viis majanduslikesse raskustesse sattund Lääne-Soome rahvakooli kui meie maakonna tähtsama haridusasutise uuele teotsemisele, näeme, kuidas osakond, ehk küll raskused näisid olevat peaaegu võidetamatud, rajas maakonna karmimasse osasse, Pohjois-Satakunta uue rahvakooli Kankaanpää'sse, hoolt kandma sealse rahvastiku haridustarvete eest. Osakonna soojimaist maakonnaharrastustest kõnelevad ka maakonnas käesoleva sajandi esimesil aastakümneil asutet raamatukogud ja lugemistoad. Suurejooneliseks ürituseks on paisund eriti

osakonna poolt tehtud töö tuberkuloosi vastu võitlemiseks Satakunnas. Peoõhtutega, annetuskogumisega ja loteriidega saadud summadest rajas osakond *Satakunta* kopsuhaigete ravila, mis

Mag. Aarno Niini, Osakonna kuraator.

avas oma ukseid 28. II 1925. Aastakümneid osakondlaste meeli soojendand ja innustand unelm teostus ja on osutund arvatamatuks õnnistuseks kogu maakonnale.

Meie osakonna viimase aja tegevus näitab, et maakonnaharrastused pole praegugi endisega võrreldes lõdvenend. Viimaste aastate jooksul on osakond korraldand kokku 5 kodupaiga uurimisretke Satakunna eri maakohtadesse. Neist viimane läind suvel käis Merikarvial uurimas, sealset kalastust ja kalurite elu. Uurimisretkkondade ja

Kodukoha uurimisretkel — kalastajaid usutellakse Merikarvial, suvel 1934.

*Prof. E. Linkomies, Helsingi ülikooli abirektor,
Osakonna inspektor.*

üksikute osakondlaste harrastuste tulemustena on osakonna arhiivi kogunend suured hulgad maakonna vana kultuuri ja rahvaelu käsitlevat ainet ning rikkalikud fotokogud. Osa sellest materjalist on avaldet osakonna poolt toimetet „Satakunta“-nimelises kodukohaurimis-sarjas, millest siimaani on ilmunud 9 köidet. Suurim osa materjalist seisab aga ainelistel põhjustel esialgu veel arhiivis avaldamata, kus tal aga arhiiviainesenagi on arvatavalt väärtus.

Suur tähtsus on kindlasti ka osakonna poolt arendet maakonna pildistamistööl. Eesmärgiks on saada maakonna igast kogukonnast u. 200—250 ülesvõtet kohalike tähelepandevamate vaadetega, selle loodus- ja rahvateaduslikest tüüpilisimaist omapärasustest ja muudest kohalikest ilmekamaist nähtustest. Pildistamist teostavad osakondlased oma kodupaigus vabatahtliku tööna, kuna osakond tasub pildistamiskulud. Osakonna omas pildistuselaboratooriumis valmistetakse ja suurendatakse ülesvõtted ja moodustetakse neist albumid, millest üks eksemplar läheb vastavale kogukonnale. Osakonnale jäävad plaatidekogud. Mitmed kogukonnad on ka omalt poolt aineliselt toetanud seda tööd. Täiel määral hinnatavad on maakonna pildistustöö tulemused esimese järgu väärtusega materjalina maakonna nii praeguste kui mineviku olude uurimises. Seda ainet ongi juba nüüd, kus töö on alles pooleli, kasustet paljudes teostes. Näiteks on Satakunna Noorsooühingute Liidu poolt läind aastal avaldet teoses „Vanhaa Satakunta“ suurem osa pildimaterjalist pärit osakonna kogudest. Loomulikult see maakonna-

Pr. Vera Linkomies, Osakonna inspektriis.

pildistus-materjal aastatega kasvab jõudsasti edasi.

Peale otsese uurimistöe on osakond olnud ka muidu elavas läbikäimises maakonnaga. Peaaegu igal suvel ja sageli jõuluvaheaegadelgi korraldab osakond Satakunnasse peeringreise ühe või teise uue algatuse tutvustamiseks maakondlastele, kõigepealt aga maakonna rahvastikule osakonna töö üldiseks tutvustamiseks. Viimastel jõuludel näiteks korraldas osakond peeringreisu, millel muuseas oli kaasas osakonna inspektor pidukõnelejana, Porisse, Tyrvääle, Kokemäele, Lauttaky- lasse ja Raumale. Ei tohi unustada ka seda vastastikust koostööd, mis on toimunud osakonna ja maakonna eri organisatsioonide vahel. Näiteks on osakonna liikmed elavalt võtnud osa *Satakunna* noorsooseltside tegevusest ja osakond omalt poolt on püüdnud alati võimalust mööda noorsooseltse toetada nende üritustes.

Eelöelduga olen püüdnud tõmmata mõningaid üldisi jooni *Satakunta Osakonna* maakondlikust tööst. Täieliku ülevaate andmine sellest on käesoleva lühikese kirjutise piirides võimatu; loodan siiski, et seegi mõnel määral annab pildi neist tähelepandevaist saavutistest, mida Soome maakondlikele põhimõtetele rajatud osakonnal maakonna- ja kodukoha-töös on esitada. Kodumaakond on ju igapäevale kallid, seal elavad omaksed ja tuttavad; iga üliõpilane ohverdab rõõmuga osa oma vabast ajast, et pisutki teostada oma kodukoha heaks. Maakondlikus töös õpib pealegi kõige paremini tundma kodunurga rahvast, mõistma ja armastama seda ja ühtlasi kogu isamaad.

AARRE LOIMARANTA.

Helsingi Ülikooli soomestamisküsimusest

AARRE LOIMARANTA.

Soome keeleküsimus ja selle õiglane lahendamine on juba aastakümneid olnud soome üliõpilasnoorsoo haaravaks harrastusalaks. Kõige energiaga on soome üliõpilased suunand oma tegevuse eriti Helsingi ülikooli soomestamistöösse. Hoolimata sellest, et viimaste aegade erilaadilised sündmused selle kauakestva ja visa võitluse kõige uuemas järgus võivad paljudel lugejaist olla juba tuttavad, väärivad need vist siiski valgustamist „Üliõpilaslehe“ veergudel, kuna täiesti soomekeelse riigiülikooli loomine on praegusele soome üliõpilaspõlvele nii esmajärguliselt tähtsaks küsimuseks, et sellele peab kahtlemata andma esikoha, kui soovitakse vennasrahva üliõpilasnoorsoole kirjeldada soome üliõpilaste kesksemaid harrastusi.

Selle kirjutise piirides ei ole võimalik pikemalt selgitada Helsingi ülikooli nüüdseid keeleolusid. Mainitagu ometi, et

kehtiv ülikooliseadus toetub teatavale suhtelisuse põhimõttele sel määral, et soome- ja rootsikeelseid professoreid on peaaegu proportsionaalselt soome- ja rootsikeelsete üliõpilaste arvule. Eksamil, harjutustel ja küsitlustel tarvitatakse õpilase keelt. Ülikooli õppejõud peavad oskama emba-kumba keelt täielikult ja teist kodumaist keelt nii palju, et võib selles keeles õpetust anda. Mõnda ainet õpetavad siiski soome keeles niisugused õppejõud, kes ei valitse korralikult seda keelt. Ka oskab suur hulk ülikooli ja selle asutiste ametnikke ainult kuidagi rahuldavalt soome keelt, kuna nad loomulikult peaksid täieliselt mõistma maa valitsevat keelt. Suurim puudus Soome riigiülikoolis on ometi seal valitsev võõras meelsus soome rahvuslikule mõtteviisile. Helsingi ülikool, ainus kõrgem kool kogu maailmas, mille ülesandeks on hoolitseda ja arendada soome kultuuri rahvuslikul alusel, ei ole veel see, mis ta peaks olema — ainuüksi soome teaduse varjupaik.

Soome üliõpilasnoorsugu, kes omalt poolt on saand tunda mõningaid ülikooli keeleolusid raskendavaid väärnähteid, on valdavalt ühemeelselt pidand sihitadlikku võitlust ülikooli soomestamise pärast. Viimase kümne aasta jooksul on soome üliõpilased lugematul koosolekuil, meelevaldustel ja märgukirjades ühemeelselt nõudnud riigiülikooli täielist soomestamist. Soome üliõpilased on apelleerinud soome rahvale ja selle juhtivaile organeile, eduskunnale ja valitsusele, et saada tuge õigustatud nõudmistele, kuid asjata. Juhtivad isikud on pidand rootsikeelse ülikooliõpetuse korraldamist täht-

samaks küsimuseks ja üsna ta kerdund selle lahendamisse ajal, mil oleksid pidand suunitlenu s o o m e riigiülikooli loomist.

Käesoleva aasta algul kutsuti kokku erakorralised eduskunna istungid harutama valitsuse koostatud uut ülikooliseaduse eelnõu. Kuna selle eelnõu kohaselt Helsingi ülikooli oleks veel 100.000 rootsikeelse elaniku kohta jäänd 8,5 rootsikeelset professorit, sama arvu soomlaste kohta olles ainult 3,4 ja need rootsikeelsed professorid oleksid moodustand oma erilise, suure otsusevõimega varustatud „koosoleku“ ülikooli nõukogu kõrval, ja kuna lõpuks soomekeelseiks loengutepidajaiks oleksid kõlvand need mõned praegused professorid, kelle soome keele oskus on kõige algelisem, siis on loomulik, et niisugune ülikooli „soomestamine“ ei rahuldand soome üliõpilasnoorsugu. Kohe semestri alguses kogunesid soome üliõpilased nõu pidama asja uue pöörde suhtes ja vastu võtma otsuseid, mille täideviimisele tuleks asuda. 19. jaanuaril peetud koosolekul otsustasid üliõpilased ühemeelselt ette võtta loengutestreiiki erakorraliste eduskunna istungite ajaks jaanuari lõpuni, soovides niiviisi esitada oma seisukohta valitsuse eelnõu suhtes. Mõni päev hiljem pidasid eri teaduskonnad koosolekuid, kus otsustati loengutestreiiki laiendada kõigile õpingutele. 23-dal jaan. peeti uus suur koosolek, millest võttis osa umbes 2000 soome üliõpilast ja kus ennenägematu innustuse ja ühemeelsusega otsustati järgmisel päeval minna pealinnast maale otsima soomeliselt rahvalt seda tuge ja poolehoidu, mida tingimata vajati. Suure-

Vilmar Adams**Hane luigelaul**

Ma olen praaduv hani,
Maailm mulle ükskõik:
Mind ootab kapsavanik
Ja see on tähtis tõik.

On väga elujaatav
Mu enesesse usk:
Persona olin grata
Ning — ulutu on tusk.

Sain korralikult süüa
Kui luhal tegin tööd,
Sest see, kes ausalt püüab,
See elus läbi lööb!

Mul püha hanest vanur,
Mu vilistlane peps,
Kuid ausalt põlgan kanu,
Kes minu meelest plebs.

Ja et ma austust väärin,
Mu nime säästis sõim.
Vaid tehti mul karjääri
Ja anti õues võim.

Ah, tõesti õues tolles
Nüüd valitseks ntu nokk, —
Kui ora otsa poleks
Mind ajand rumal kokk!

Heiti Talvik**Kaks luuletust**

Loobumuslättest juues
sa heledam ingleist näid.
Kuid kõrbepühaku kuues
virgad on sigima täid.

Uppuda tähesärra
võib mõnigi märtririst,
kuid olla maa pääl härra
on siiski nooblim vist.

Ja rahakaardile tempel
on enam väärt
kui kogu ingliskrempel
palistav taevaäärt.

*

Me taevaid enam ei vaja,
me jumalaid enam ei tunne.
Bardide kandlekaja
meid vaibutab unne.

Kandes risti ei kellegi kasuks,
viimne veri me soonist nõrgus.
Kõigi me piinade tasuks
on paigake põrgus.

Me saatus on püsida tüüril
kõigi lootuste avariiski
ja tõdede vankuval müüril
nutta — ning elada siiski.

jooneline oli noore vaimustuse jõud. Tuhanded üliõpilased ruttasid kodukohtadele sõna saatma, unustades kõik raskused, mida pidid kannatama tööd pooleli jättes, unustades majanduslikud raskused, millesse sattusid oma matkaga. Tuhanded üliõpilased kutsusid oma koduümbruse rahva kokku alati mälestataval pühapäeval, 27. jaanuaril, soomlase võitluse suurel päeval, et näidata oma asja õigust ja äratada rahva poolehoitu. Ja Soome soomeline rahvas vastas sellele. Igas kihelkonnas ja linnas, igas ümbruskonnas

kaugelt põhjast Soome lahe rannani, Ida rajalt Põhja lahe kaldani Soome rahvas tõusis üles. Tuldi kokku sajatuhandete kaupa üliõpilaste poolt kutsutuna, kuuldi nende sõnumeid ja lubati oma võimsat poolehoidu. Kõikjal valiti esindajaid suurde rahvasaatkonda, mis 2. veebruaril kogunes riigi pealinna avalikult välja ütleva soome elanike tingimatut ja ühemeelset nõudmist: Soome riigiüliskool peab nüüd lõpuks teoks saama.

Valitsuse ettepanek ei tulnud vastuvõtmisele, kuna eduskund

ei jõudnud seda erakorralisel istungjärgul lõpuni arutada. Üliõpilased tulid tagasi Helsingisse jätkama katkestatud õpinguid, olles saand omale teoks kogu Soome soomelise elanikkonna. Seda võitlust soome üliõpilasnoorsugu ei jätta pooleli. Ta viib oma asja kahtlemata ilma mingi järeleandmiseta lõpuni. Soome üliõpilasnoorsugu usub kindlasti, et kord saabub aeg, mil rahvuslikus kultuuri jaoks on ühekeelne soome riigiüliskool.

Mis ma mõtleksin Eesti-sõbralise soomlasena?

Tulen kontserdilt. Kõrvad valutavad: plakutatati rängasti ja kaua. Pandi istuma veel hulk aega pääle kontserdi ametlike numbrite lõppemist, nõuti suu, jalgade ja kätega lisapalu. See viiulimäng oli tõesti nauditav küll. Kuid kui samuti oleks mängind sakslane, venelane, prantslane või kes tahes muu, poleksid mu kõrvad ega peopesad nii palju kannatand. Ent mängis ju soomlane! Eesti publik plaksutas soomlasele.

Kes viimasel 15 aastal on pidevalt jälgind eesti publiku reageerimistemperatuuri soomlaste esinemisel, peab kahetsusega siiski tunnistama, et mõni aasta tagasi plaksutamised olid siiski veel marulisemad ja rahva kokkuvool massilisem. Ja kui veel mujalgi avalikkuses (näit. ajakirjanduses) seirata eestlaste suhtumist soomlasile, siis on veel kindlam, et on toimumas miski temperatuurilangus.

Istudes oma laua taga tuikavi kõrvu kujutlen nüüd, mis ma teeksin, kui oleksin eestlaste Soome-sõprust hindav soomlane. Mul oleks kahju, et eestlaste soojus, millest võiks olla reaalistki kasu mitte ainult eesti vaid ka soome rahvale, hakkab kahanema. Ja ma — oletades, et mul on mingit kaalu Soome ühiskonnas — teeksin mõningaid omapoolseid ettepanekuid eestlaste sõpruse säilitamiseks.

Mulle kui soomlasele tunduks eestlaste sõprus eriti käesoleval momendil vajaline ja isegi hinnatav. Soome käimasolevad keeletülid ähvardavad soomlasi ka kaugemale kiskuda Skandinaaviast, ajalooliselt ja geograafiliselt lähimast naabrusest. Idapoolseid sümptiaid soomlasil teatavasti pole kunagi olnud ega näi neid peatseses tulevikuski sugenevat. Põhjas on Soome naabriks Jäämeri, kust sõprusvahetordi pole saada. Jääb järele lõunapoolne sõprus, mida soomlasile ammu, võib-olla liigagi päälkäivalt, on pakut. Või Hitlerimaa? Kuid silmi lahti hoides peame märkama, et lõunaski on viimasel ajal konjunktuur muutumas. Kõigepeält on astut samme Balti liidu suunas, mis loob sinna uue, senisest iseteadlikuma majandusliku ja poliitilise terviku, mille üksikosad (ms. Eesti) jõutundlikumalt mõtlema hakates enda sõprust tulevikus vahest enam nii päälkäivalt ja romantiliselt välja ei paku. Ms. Eesti ajakirjanduse ridadejaotuses märkame juba praegu selgesti Soome osatähtsuse langust Läti-Leedu kasuks. Edasi maksaks soomlastel silmas

pidada ka Eesti üha normaalsemaiks kujunevaid idasuhteid nii majanduslikus läbikäimises kui ka muidu. Ja üldse oleks väärt ligemalt vaadelda seda meeoleolu, mis Hitleri võimuletulek Sakamaal on Eestis aegu saand.

Soomlasena ma imestuksin, kui vähese tähelepanu osaliseks on Soomes saand Eesti kultuuriline Soomele alistumise valmisolek. Peagu tähelepanemata on jäänd Soomes isegi umb. aasta eest „Loomingus“ ilmud ankeedivastused võõrkeelteküsimuse kohta eesti koolides, kus mitmed mõjuvad tegelased kõige erinevamaist poliitilisist vooludest (kuni sotsialistideni) soovitasid algkoolesse ainsaks võõrkeeleks soome keelt.

See mõte on eesti haritlaskonnas liikund juba aastaid kaunis laialt ja on oma ulatuselt midagi hoopis muud, kui katsed Soome seminaris eesti k. algõpetust teostada. See näitab, kui julgelt Eestis soome kultuurimõjusid soositakse ajastul, kus iga rahvas tunneb kramplikku hirmu naaberrahva mõjustusist. Kõnelemata soome keeleliste laenude lahkest vastuvõtust Eestis, soome kirjandustõlgete rohkearvulisusest, Soome kui õpi- ja ekskursioonimaa eelistetusest jne. Eesti on olnud soome vaimukultuurile seni ja võiks ehk jääda veel edaspidigi õieti ainsaks ekspansioonimaaaks. Ja seda tänu mitte kuigi suurel määral soomlaste enda, vaid vastuoksa just vastuvõtva eesti poole aktiivsusele ja algatusile. See on meie päevil haruldane, kui mitte ainulaadne juhus, kus ühe maa kultuuri ekspansioon toimub mõjustetava poole enda pingutusega. Muidu on nüüd ikka kombeks saand, et ekspansioonihimulised kultuurirahvad (iseigi suurrahvad) teevad suuri isiklike pingutusi oma kultuuri tutvustamiseks ja levitamiseks. Eestistki võiks tuua mitmeid näiteid, eriti Tartu ülikooli lähedusest (Prantsuse instituut, rootsi keele ja kirj. professor, itaalia professor jne.). Soomes aga on harjut juba sellega, et kui eestlased tahavad olla osasaamises soome kultuurist, võtku nad kõik sellega ühenduses olevad ristid endi kanda. Isegi läbikäimine kahe vennarahva kultuuri tippesindajate, ülikoolide vahel ei võta jalgu alla, sest eesti ülikooliringkonnad vähemalt on pidand olema „enesepakkumises“ rahvusvahelise viisakuse tasemel ja piirduma selgeltmõistetavate koostöö-märguannetega.

Nii siis ma kui soomlane peaksin konstateerima, et soome kultuurpropagandal Eestis on haruldaset soodus pind. Kuid kurvastusega ma näeksin, et selle pinna vastupidavus hakkab üles ütleva. Isegi paljud eestipoolsed nn. hõimutegelased on pidand nägema, et nende aastatepikkuse aja- ja vaevakulu on liiva jooks- mas, kuna kahe hõimrahva tõsielulisis kokku- puuteis ilusad sõnad lasevad end harvakult teostada. Mõnepuudane sibulate-väljavedu Eestist „ajab soomlasile vee silma“, nagu taba- valt hiljuti kirjuteti ühes Tartu lehes. Niisug- unegi maitsev asi nagu Eesti õun pidi möö- dund sügisel edasi-tagasi sõitma Tallinna-Hel- singi vahel enne kui selgus, kes seda Eeva andi võib süüa. Ja kui tubli lendur Vunn hak- kas Eesti- ja Soome-vahelist postivedu korral- dama, siis (vähemalt ajalehtede teateil) selgus, et selliseks moodsaks asjaajamiseks oli tarve enam Eesti-poolne, sest siit läks posti ühe rei- sijakoha-täis, Soomest lõunapoole tulevat posti oli aga väga vähe. Kui postistatistikast tohib teha mingeid järeldusi kultuurisuhte kohta, siis peab küll sellestki arvama, et eestlased jäl- legi on osutand endi „liigagarust“ hõimutsemi- ses.

Ka ei suutnud miski hõimlus-nõiasõna pääs- ta sajandite jooksul Eesti-Soome hõimusuhteid arendand Eesti randlasi: Soome majandusring- kondade nõudel pidi tehtama lõpp nende tra- ditsionaalseile kaubakäikudele, ja nüüd need põlised hõimuveteraanid, randlaste purjepaa- did, pehkivad oma pehkimist Viru rannikul, säälsamas, kust arvatakse soomlasi kord asund oma uuele kaljusele kodumaale. Ja see ohver pidi toodama seepärast, et Eesti-Soome kauba- suhted on kippund olema eesti kasuks, ja ühe eesti majandusteadlase ligema vaatluse järgi olukord on jällegi kujunend selliseks seetõttu, et Soome tööstusel pole küllalt huvi ega aktiiv- sust Eesti turu vastu.

Eesti-sõbralise soomlasena ma katsumin siis oma kaasmaalasile selgeks teha, mis ähvar- dab soomluse väga soodsaid positsioone Eestis ja mis teha, et neid päästa. Ja ma julgeksin siis anda mõnd väikest nõu.

Kõigepäält soovitaksin oma kaasmaalasil soome kultuuri levitamise huvides Eestit tihe- damate majanduslikkude sidemetega sõlmida. Muidu jõuavad teised naabermaad selles asjas palju ette ja Eesti võib pikapääle majanduslikkude sidemete kaudu kanduda ka niisuguseisse kultuursuhteisse, mis soomlasile on kauged ja raskendavad edaspidi soome kul- tuuri lõunapoolse — ja esialgu ainukese — ekspansiooni võimalusi. Suuriigid on üpris

Vil. Juulius Mägiste.

osavad majanduslikkude sidemete kaudu laiendama oma kultuuriringi. Ja nende eeskuju jäl- gimine oleks Soomele eriti lubatav seepärast, et Eesti soome kultuurmõjudes endale rahvus- likku hädaohtu ei leia. Et aga Eestis Soome kultuuri levitamise huvivid suudaks aastaküm- nete viisi edasigi kaitsta miski kohapäälne hõimutegelaste kaader, sellest võimalusest tõm- bab kriipsu läbi tõsieluliste Eesti-Soome su- hete viimaseaegne ummikusse sattumine. Soo- me sõpradel Eestis läheb praeguse olukorra edasi kestes üpris raskeks teha soome kultuuri propagandat.

Eesti kirjanduse Soomes tut- vustamise traagikast on korduvalt Eestis kirjutet. Soome kirjastajad teavad kõige pa- remini pajatada, kui vähesemenuline on see kaup Soomes. Seda tõendavad ka soome raamatukaupluste alandusmüügi-loetelud, kus ala- liseks võöraks on eesti tõlkekirjandus, nii- palju kui seda Soomes on. Eesti ajakirjandus on viimasel ajal korduvalt ja kaunis teravalt asja puudutand, nii et kartus kerkib, et soome- keelse eesti tõlkekirjanduse vähesus ja sellest teadlikkus Eestis ka siin soome raamatu levi- kule kahju hakkab tegema. Hoopis kaugemas Ungaris aga anti 1933. a. jõuluks välja korraga kuus eesti tõlketest (2500-eksemplarises trü- kis) ja nüüd juba vajatakse neist uut trükki! Nii et katastrofaalne olukord Soomes pole vist küll puhtalt eesti kirjanduse kvaliteedi süü. Küll aga võib vist soome publiku mait- sele eesti raamatute suhtes osaliselt õigust anda. Sest paari erandit arvestamata on eesti kirjanduse tõlked soomes tulnud inimeste sulest, kes on küll eriti hääd Eesti sõb- rad, kuid pole otse kirjandusinimesed. Eesti-

keelsed soome kirjanduse tõlked on aga vastuoksa meie parimate stilistide sulest (Tuglas, Oras, Suits, Anni jt.), nii et teos tõlkes ei kannata. Tunnukse võimalik olevat (ja Soome arvustus on seda isegi mõnikord väitnud), et eesti tõlked Soomes on kannatand tõlkijate vilumattusegi all. Kui oleksin soomlasest eesti kirjanduse sõber, säeksin üles deviisi: mitte ainult enam tõlkeid, vaid ka paremaid tõlkeid! Mõnel soome kirjanikul on küll teeneid kiitvate arvustiste kirjutamise alal eesti tõlketööst ilmunise puhul, kuid Eesti-Soome kultuurilisele lähenemisele suuremaid teeneid osutaksid Soome kirjanduslikud ringkonnad, kuid nad kas või tänuks nende endi nime tutvustamise eest Eestis teeksid katset isiklikult asuda eesti kirjanduse tõlkimisele.

Soomlasena ma oleksin muidugi samuti kui eestlasenagi teadlik sellest, kui suured teened on eriti soome akadeemilisel noorpõlvel Eesti-sõpruse propageerimisel Soomes. Võib-olla sellega, et hõimusõprus Soomes on esmajoones noorte tundeala, seletub ja vabandub osalt selle liigne platoonilisvgi. Kuid Soome üliõpilased on siiski enam kui vaevalt mõne teise maa noorsugu osand enda häält lasta kaasa kõlada oma rahva tähtsamate kultuurküsimuste otsustamisel. Kui nüüd Eesti vahekordade küsimuse julgeksime lugeda üheks soome rahvale võrdlemisi tähtsaks probleemiks kõige selle põhjal, mis eelpool öeldud, siis — kui oleksin soomlane — imestaksin, et soome üliõpilaskond Eesti-Soome reaalsemate naabrussuhete pikalist arengut on võrdlemisi sallivalt, vähemalt massireageeringuteta (mis muidu soome üliõpilaskonnas nii sagedased) päält vaadand. Aga siin on põhjuseks vist see; et soome hõimumeelseim ja aktiivseim üliõpilastehulk on kiindund Suur-Soome aatesse, ilma et Eesti osa selles oleks ligemalt fikseerind. Eesti üldsusele on seepärast Suur-Soome aade kui mingi kõigi soome-sugu rahvaste vaimse ühtekuuluvuse idee jäänd seni kaunis ebamääraseks. Mõni eestlane on kuulnud, et sel liikumisel olevat militaristlikkegi taotlusi ja hoidub temast aupaklikku kaugusse. Ja seda umbes samul põhjusil, miks Soome juhtiv poliitika näikse hoiduvat suurest liginemisest Eestile ja teistele Balti riikidele: mine tea milliseid hädaohtlikke sekeldusi see meile jälle toob. Ja ega me neile ettevaatlikele eestlasile saagi etteheiteid teha: Eesti riiklik iseseisvus on küllalt suur idee, mille pärast on verd valat ja end kaelani tänu- kui ka sõjavõlgadega koormat, nii et väga raske on leida teist veel suuremat ideed, mille pärast see esmajärguline kuidagi panna

kaalule. Eestlaste arvates Suur-Soome aate kõige olulisemaid ülesandeid on Eesti-Soome vennarahvaste vahekordade igakülgne korraldamine ja Soome kõrval Eesti kultuurilise missiooni kindlaksmääramine soomesoolaste peres. Kui selle põhiülesande lahendamine juba on nii vaevaline, mis siis veel rääkida teistest, eestlaste arvates ulatuselt väiksemaist. Siiski ühe Suur-Soome haruküsimuse tegelikul lahendamisel on eestlasil ja soomlasil olnud kokkupuuteid, see on Eesti-Ingeri küsimus. Ja et see kõige vennalikumas rahu pole kahjuks sündind, sellest näeme, et põhimõtted pole päris selged. Loodagu enne „Väike-Soome“ (kui nii võiks öelda Eesti-Soome ligemat kultuurtervikut), siis räägitagu Suur-Soomest, mis Eestit ja Soomet laias maailmas rahvaste peres seob ja kohustab ligemaks koostööksoome soo omalmeelse kultuuri väljaarendamisel. Just sellisele soomesoolisele kultuurmissioonile ettevalmistumise ja omapäraotsingute nimel ongi Eestis seni tehtud kultuurilaene Soomest ja võib-olla tehakse veel edaspidigi, kui ironia-põrgukiviga balsameerit eesti rahvas jääb truuks oma seniseile kultuurideaalidele. Kui oleksin Eesti-sõbraline soomlane, ütleksin, et see on Suur-Soome ehitustöö palju suuremal määral kui seda oleksid kõik võimalikud põristamised, täristamised ja kõmavad kõnelused. Ja ma soovitaksin oma kaasmaalasele soomlasile suure aate nimel vahetselgi määral säärast iseennast salgavat kohendustööd teha omagi rahvuskultuuri alal.

Eestisõbralise soomlasena ma märgiksin, et eestlaste ja soomlaste vennalikkude vahekordade arengule on tõkestuseks eriti soomlastega kauemini kokkupuutund eestlaste kaunis üldine kogemus: rahvuslikult harilikult väga iseteadlik soomlane on üleolev ja parimal juhul halletsevalt kaastundlik eestlaste suhtes. Erandeid muidugi on Eesti sõprust tõsiselt võtvate soomlaste seas, kuid erandid ju ainult kinnitavad reegleid. Soomes kauemat aega õppind või milgi alal praktiseerind, aga ka lühemal Soomes käikudel peokõnelisest miljööst või erandlikult eestisõbralisist ringkonnist väljapoole sattund eestlased väidavad seda kaunis üksmeelselt. Ka väljaspoolseile vaatlejale (vrd. näit. rootsi prof. P. Wieselgreni üht hiljutist kirjutist) on see silma puutund. Ma ei lähe ligemalt vaatlema, kuivõrra soomlasil on selliseks eestlaste kohtlemiseks alust, vaid konstateerin ainult, et niisugune suhteavaldus pole kahe suveräänse rahva sõbrutsemisel kuigi hää kittaines. Eestlane on küllalt kinnine selleks, et kohe igale alavääristamiskatsese reageerida, kuid oma iseteadlikkuses pikapääle pöördub sõpru otsima „omataoliste“ seast, s. o. niisugu-

VOLDEMAR ERM

Kujutavate kunstide harrastusest üliõpilaskonnas

Tänapäev, mil avalik poliitiline elu Eestis ajutiselt tõkestatud, on loomulik, et rahva paremiku huvid ja tegevustung suunduksid eeskätt mitmesuguseile kultuurielu aladele. Selles on nüüd vast paremaid eeldusi ja vastuvõtlikumat pinda kui ajajärkudel, mil poliitilise võitluse ja majanduselu kõrglained kogu tähelepanu endale kisuvad. Üliõpilased, eriti selle organiseeritud osa on kohustatud siin oma nooruslikku indu rakendama kaastöökõigil võimalikel aladel. Akadeemiliste intiimorganisatsioonide olemasolu õigustust ei tule otsida

mugavast ajasurmamise võimalusest, vaid põhinõudeks jääb, et nad oleksid elavaks kultuuriliste harrastuste lätteks, mis vastastikusel koostöös soodustaks noorte teadusjüngrite arengut ka neil kultuurielu aladel, kuhu tavaliselt ei küüni otsese stuudiumi ergutav mõju.

Eriti praegusel kogu eesti rahvuskehami uussündi taotlaval ajajärgul tuleb aina tugevama rōhutada ka üliõpilasorganisatsioonide osa rahva vaimse pale ümberkujundamisel. Kui ei löö lõkkele uue vaimuse tuled meie kasvava intelligentsi ridades, mis tulemusi võiksime

oodata siis valitseva juhtkonna ülalt alla suunatud taotlusist, saati veel elumuredes rabeleva rahvamassi ebamäärasteist püüdlusist. Akadeemilise noorsoo organiseeritud osal, mis leeri keegi ka ei kuuluks, tuleb senisest tõhusamalt rakendada üldkultuuriliste ülesannete teenistusse, eeskätt aga oma liikmeskonna juhtimisele elavasse kontakti seniste saavutistega ja üldse loova tööga. Ainult sel teel võidame laiemat kandepinda ja süvenevat toetust eesti virguva kultuurelu mitmekülgeile avaldustele.

Ülesandeid siin on väga palju.

seist kultuurkondadest, kus temaga arvestetakse kui omaväärilisega. Siin ongi Balti riikide koostöö üks tugisammas. Eestlane on rahvuslikult vägagi iseteadlik (kuigi ta harva seda demonstreerib ja võõrale võib jääda mulje, nagu ta kõik välja kannataks), ja see iseteadvus on ajalooliselt põhjendat. Endise „jagamatu Venemaa“ väikerahvana on eestlane nautind tunnustust kui selle riikliku kompleksi üks kõige haritumaid ja töökamaid rahvaid. Skandinaavia ekstraklassilise kultuuri kõrval eesti väikekultuur (nagu muide isegi ka soome kultuur) nii vaimses kui majanduslikus mõttes on ju madalpoolne, kuid üldeuroopalise mõõdupuuga mõõdetuna ja eriti veel ülemaailmisest seisukohast vaadelduna ta pole kaugeltki kõige madalamaid, nii et eestlus peaks oma „kultuurituses“ teiste soodsamais tingimusi arenend rahvaste ees lõimitama. Praeguse arengutempo juures ei puudu eestlasil lootus mõnelgi alal varsti küündida tippsaavutisteni, kui kõige kultuurilise edu eeltingimusi, majanduslikke võimalusi õelas rahvusvahelises võidujooksus väljastpoolt hoopis ummikusse ei aeta ja kui seejuures isegi väljastpoolsed Suur-Soome ehitajad eesti kultuuritööle vähemalt oma moraalsest abi ei keela. Nii siis soomlasena soovitaksin soomlasil tõsiselt kaaluda eestlaste alahindamise küsimust vähemalt seevõrra kui see on kahjuks soomesoolise kultuuri võidukäigule maailma rahvaste peres.

Kuid nüüd juba tüütav-pikalt jutlustanuna ärkangi öise Tartu-Tallinna (ütlesin meelsamini Tartu-Helsingi, kuid soomlased ju harilikult sõidavad via Stockholm või Stettiin) rongi huikeste: olen jälle eestlane, päälegi kurikuulus veljestolane. Ja kirjutan „Veljesto“ 15. aastapäeva puhuks teemal, mis sellele seltsile, vähemalt mu ligemaile sõpradele selles, on olnud südamelähedane kõik need 15 aastat: Eesti ja Soome. Teemil, mille sagedase suhuvõtmise pärast „tõsirahvuslikud“ Tartu kaasvõitlejad omal ajal meid hurjutasid, mis aastate jooksul siiski nii või teisiti varieerituna on saand kogu eesti akadeemilise noorsoo omaks, mille käsitlemisel meid aastate tiivad nooruslikust joovastusest on kandnud täiskasvanu kaalutlusile, mille puudulemisel me Soome sõbrad meid on valmis olnud kord sülelema, kord vargsi või avalikult müksimada, kuid mis ikkagi on meie oma nagu iga rahvuslikult mõtleva eesti haritlase oma. Ennast soomlaseks kujutelles olen saand väljenduda ehk vabamalt kui see mulle kui eestlasele oleks olnud lubatav. Kuid nüüd on seda juba hilja kahtseda — mis öeldud, on paberil. Jääb vaid loota, et neid ridu võetakse nagu nad on mõeldud — katsena päevakorda tõsta pakitavamaid Eesti-Soome hõimuvahekordade küsimusi lootuses, et need senistega võrreldes enam sisustuk-sid ja tiheneksid.

23./24. II 1935.

Tridens.

Algav raamatuaasta töötab viljakat propagandat kirjandusele — on loomulik, et siin üliõpilane peab käima esirinnas. Muusika ja teater oma seltskonna laiemaid kihte ligimeelitava iseloomuga on suutnud ka akadeemilist peret hoida mõningal määral kursis mainitud alade täniste ürituste ja saavutistega — kuid siingi üliõpilaspere osavõtt võiks olla palju, palju suurem. Raadio ja kino on soodsaks vahendiks tutvumaks üleuroopalises ulatuses muusika ja näitekunsti tänapäevaga. Siinkohal tahaksin aga erilist tähelepanu juhtida ühele, meil seni üsna tahaplaanile surutud, ent inimese esteetiliste elamuste ringis mitte vähem tähtsale harastusalale — kujutavaile kunstidele.

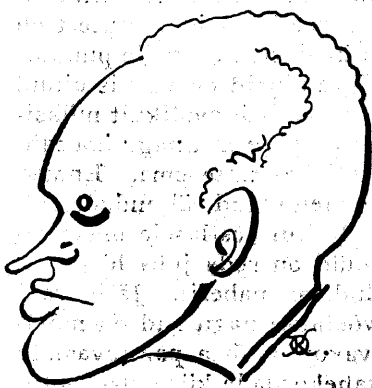
Meil seni on tegelemist kujutavate kunstidega peetud — kahjuks teatava õigustusega — vaid rikkama kihi luksuslikuks ainuõiguseks, sest kunstiteoste tohtu kõrge hind ja suuremate avalikkude kunstikogude puudumine on takistanud laiemaid hulki astumast lähemasse osa-saamisse selle väärtusist. Harvavõitu näitused, eriti meil Tartus, üksi aga ei ole suutnud kasvatada üldisemat ja pi-

devamat huvi kujutava kunstiloomingu vastu. Ka vastava tutvustuskirjanduse vähesus ja reproduktsioone levitavate eriajakirjade puudumine on kaaluvaks seigaks, miks meil kujutavad kunstid tunnevad end võrreldes muude vaimuelu aladega seltskonna paremikuski orvu osas. Kultuurielu tervikluse seisukohast ei ole aga lubatav, et nii oluline komponent vaimses loominguks jääks laiema kandespinna puudumisel känguma või siis vegeteerima ainuüksi loovkunstnikkude eimillestki hooliva entusiasmist armust. Pealegi et üha suureneva ning kvaliteedilt tõusva reproduktsiooni tõttu tänapäev meie kujutav kunst ei tarvitseks olla ammugi enam väheste kröösuste ainulõbukuks, vaid on oma pisemais vormides kättesaadav ka keskpärasema kandejõuga rahakukru omanikule. Ainult rohkem arusaamist kujutavate kunstide väärtusest inimese vaimse elumiljöö rikastamisel ning elavamast huvi kunstiteose kohta vaja levitada meie tõrksasse seltskonda.

Nagu iga muu vaimuelu kategooria, nii vajab ka kujutav kunst inimeselt teatavat ettevalmistust ja süvenemist selle eriomasesse väljendusvahendisse ja vormiseadusisse. Ini-

mese loomupärane võime tajuda ja nautida kauneid vormi- ja värvikombinatsioone ümbritsevas keskkonnas — looduses, arhitektuuris, toasisustuses, rõivastuses jne. — ei ole kõigil ühtlaselt välja arenenud ega ole see tavaliselt võimeline puhtkunstiliste kujundusvõtete mõistmiseks ning antud kunstiteoses peituvate esteetiliste elamusväärtuste täielikuks avastamiseks. Sellest siis johtub, et tavaline „bürger“ esmakordselt kunstinaütusele sattudes võib pead vangutades mõtiskella: milles siin kunst, kus on ilu? Ning kunstitööd omandama avatella võib teda ainult kunstniku nime kuulsusega või siis tema enesetunnet puudutavate väidetega argumenteerides. Silma tuleb teritada ja maitset arendada pikemaajase pideva kunstiteoste vaatlemisega ning teatava teoreetilise selgitustööga. Kuni viimaks sisutäiusliku ja vormikauni maali, skulptuuri või graafika nägemine muutub inimesele niisamasuguseks elamustarbeks, nagu hea kirjandusteoste lugemine või kontserdil käimine.

Mitte ainult kunsti huvides ega kunstnike heaolu pärast, vaid eeskätt meie kodukultuuri tõusu mõttes peaksid üliõpilas-

HARALD PELLO avaldab oma teosed ja seltsi II duce Taeva Isa armust ja seltsi häälteenamusest. **VOJDEMAR ERM.** Avaldab oma kogutud teosed päälkirja all „Eesti Entsüklopeedia“. **OTT KANGILASKI.** Akrobaat elus ja kunstis. Erinumbri illustratsioonide eest vastutav.

organisatsioonid avaldama senisest suuremat aktiivsust ka oma liigete kunstilise kasvatuse ja kunstipropaganda alal. Selleks tuleb kasutada kõiki võimalikke vahendeid.

Kahtlemata kõige käepärasem ja jõukohasem tee tudengil kujutavale kunstile lähenemisel käib raamatute kaudu. Kunstipäraselt üllitatud raamat on aare omaette. Reproduktsioonidega või raamatugraafikaga varustatud teos pakub rohkesti sugemeid, kuigi teisejärgulisi, silma ja maitse teritamiseks ka originaalkunstiteose kavatise ja iseloomu mõistmiseks. Kuigi eesti raamatukunst on veel vähe viljeldud, suudab see ikkagi pakkuda juba rea silmapaistvaid näiteid ja on tänapäev arenemas rõõmustavas tõususuunas. Iga üliõpilasorganisatsiooni kohus oleks oma raamatukogusse soetada vähemalt kõik eesti kunstilised väljaanded ja kunstikirjanduse teosed, kunstiajalood, aastaraamatud, albumid, monograafiad, nagu need ei tohiks puududa ühegi üliõpilase erakogus — vähemalt siis kui ta omab juba iseseisvat sissetulekut. Selle kõrval tuleks

muretseda võimalust mööda ka väliskunsti paremaid monograafiaid, reproduktsioonide mappe ja kunstiajakirju, mis aitaksid luua kontakti alaliselt muutuva uudisloominguga. Propaganda kaunile raamatule on kaudselt propagandaks ka kujutavale kunstile.

Meie niikuinii harvad kunstinäitused Tartus leiavad usumatult vähe osavõttu akadeemiliselt perelt kui ka seltskonnalt üldse. Kurvaks näiteks võib tuua äsjast prof. N. Triigi juubelinäitust. Käisid seal millal tahes pärast näituse avamist, ikka võis külaliste arvu lugeda kümmel, kui mitte viiel sõrmel. Ei ole palju menukamad olnud ka kunstiihing „Pallase“ ega kunstikooli õpilaste ja lõpetajate näitused. Seevastu „Pallase“ maskeraadid, nagu mujalgi Tartus, pole kunagi tundnud publiku puudust. Seegi seik märgistab küllalt selgesti meie seltskonna huve kunsti suhtes.

Iga eesti kultuurilistes eesmärkides teadliku üliõpilasorganisatsiooni kohus on siin taotella muutust. Viimaste otseks ülesandeks on õhutada oma liigete elavat osavõttu kõigist tähtsamaist kohalikest kul-

tuurielu avaldusist — miks mitte ka kunstinäitustest? Seltside ja korporatsioonide tegevuskavas pakuks tänuväärset vaheldust ja rikastust näitustele ekskursioonide korraldamine, pealegi, et see ei nõua minigeid tunduvald kulusid. See peaks kujunema üldiseks traditsiooniks. Sidudes neid ühiseid kunstinäituste küllastamisi selgitavate ettekannetega, kasvab peagi üldisem arusaam kujutava kunsti osatähtsusest meie rahvuskultuurilises loomingus kui ka iga inimese vaimsete harrastuste ringis. Näituste korraldajate, eeskätt „Pallase“ ringkonnas leiduks sõnavõtlikke seletuseandjaid ka kohapeal. Sellega tihendaksime suurema pingutusega tunduvalt meie hõredat kunstipublikumi.

Ei saa jätta mainimata ka organisatsioonide kodude kaunistamist kunstiteostega. Kui vähe kohtab neis veel originaalmaali, mõjukat skulptuuri või vaimukat graafilist pilti. Osatakse hinnata stiilset mööblit, kaunist serviisi, kallist lauahõbedat või kristallvaasi, ent värskendavaid kunstiteoseid leidub nii vähe sealgi, kus neid jõutaks omandada, erakorteris niisama

ALMA HAAVAMÄE.

Sõbrannade keskel Ingel, muutis hiljuti nime — Haavamäe. Hõimuaadet realiseerides sai talt Hiitonen.

KÄRT KINK.

Esindab „Veljesto“ naispere mehismat joont, kuigi vahel teeb klaveril üpris lüürilist saatemuusikat.

ETA STAMM-SAADRE.

pärast pikaajalist laekurametit. Loodetavasti kosub seltsi õunna.

UUESTISÜNNI TÄHE ALL

Ilmavaate süvendamise, ütleksin veelgi enam, sise-meie uuestisünni tähe all kujunegu meie kultuurielu pale. Ilmasõja ja sellele järgnevate revolutsiooni-aastate pöörises oleme kaasa elanud oma ulatuselt enneolematuid väärtuste ümberhindamise tuhinaid, vanade eluvormide „lahti- ja tagasimõtestamise“ protsesside kirevat vahelduskäiku. Demokratismi kriisi pärastõjaaegses Euroopas on seni suutnud taluda vaid riigid, milledes demokratism on kujunenud poliitiseks traditsiooniks, on, nõnda öelda, sajandite jooksul ühiskonna luusse ja lihasse kasvanud. Mujal pidi ta, majanduskriisi ning anarhia süvenedes, maad andma parteidiktatuurile (olgu nüüd kommunistlikule või fašistlikule) ja selle kaudu autoriteetsele parteijuhile. Rühmadiktatuur, kuid ilma autoriteetse juhita ähvardas viimaseil aastail väga hädaohtlikul kujul Eestitki, mille tõttu tol kriitilisel hetkel tüüriolev riigivanem, õigusega arvestades fašismitõvest nakatamata rahvaosade usaldusega, ja tuges õigusile, mida loovutas talle uus põhiseadus, koondas riigivõimu ajutiseks oma kätte. Praeguse üleminekuajastu valitsuse tegevust võib iseloomustada kui kõiki eluavalduisi haaravat tervenduskuuri, paljudele vast küll kibedat, kuid igal juhul vajalikku.

Elades n. n. ülemineku perioodil, kerkib igas teadlikus kodanikus esile probleem tema vaimlisest hoiakust vahelduvate ajavoolude ning elukäsituste suhtes. On tekkinud vajadus eneses taaselada kas või kogu inimkonna ajalugu, et vahelduvate sündmuste kaleidoskoopilises rägastikus leida kontakti neis pei-

tuvate põhitõdedega, igaviku väärtusega. Eks ole püüid, mõtestada ajaloo protsessi, saavutanud alati erilise teravuse iganenud kultuuride kriisi ning uute eluvormide murrangulise esilekerkimise ajastul, aastail, mil rahvad, riigid ja kultuurid on halastamata paratamatusega asetatud olemise või mitteolemise probleemide ette. Nõnda langeb prohvet Taanieli raamat, esimesi katseid ajaloo filosoofia alal, ühte katastroofiliste sündmustega juuda rahva saatuses. Esimene ulatuslik ajaloo filosoofiline süsteem kristlikul ajastul, nimelt püha Augustinuse oma, tekkis antiikilma ja Rooma riigi kokkuvarisemise aastail. Ka pärast prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdu mängisid ajaloo filosoofilised küsimused euroopa mõtteilmas kaaluvat osa. Nimetagem vaid Jules de Maistre ja Bonaldi nimesid. Ka tänapäeval, mil ajalooliste sündmuste ning eluvormide vaheldus areneb peagu katastroofilise tempos, võib märgata kasvavat elevust ajaloo filosoofiliste probleemide ümber. Eriti mais, mis läinud aastakümnete murranguis saanud kõige tugevamate vintsutuste osaliseks — Saksas ja Venes. Kes ei teaks Osv. Spengleri kultuuriajaloolisist ja poliitilisist teoseist ja vist mõnigi meist on isiklikult kuulnud prof. Berdjajevi loenguid „uuest keskajast“ ja liberalismi kriisist. Kuna Spengleri ideed „õhtumaa langusest“ ja põhja rassi ajaloolisest missioonist meie ajakirjanduses juba teatavat vastukaja on leidnud, tahaksin juhtida tähelepanu Nikolai Berdjajevi ajaloo filosoofilisele süsteemile („Ajaloote“ 1924), mis oma usulis-metafüüfilise tumeduse tõttu on kau-

vähe kui konvendis. Siin oleks vilistlaskondadel organisatsioonide tähtpäevade puhul tänuväärt võimalus osutada teeneid meie kunstiteru laiendamisele ostude ja kinkimistega, nii kuidas kuskil lubavad ainelised võimalused. Jõukamate vilistlaskogudega organisatsioonid peaksid endale soetama peale korraliku raamatukogu ka enam-vähem täieliku kunstikogu. Vähemalt graafika alal, mis ei ole nii kulunõudev, võiks olla aukohuseks koguda meie silmapaistvate meistrite Viiraldi, Mugasto, Kummitsa jt. kõik paljundatud teosed. Alles ühenduses toa sisustusega õpitakse õieti nägema ja hindama kujutava kunstiteose tähtsust esteetiliselt meeldiva elumiljööloomisel. Ning organisatsioonikortereis nähtud eeskujust saaks virgutust meie kodude kunstipäraselt kujundamistehnikale. Kes saksapärase ja ena-

masti õige bildermeierlikkude vappide asemel (või kõrval) org-is on harjunud nägema tõelist kunsti, see riputab loodetavasti ka oma tulevasele vilistlaskorterile seinale midagi muud ja paremat kui ainult — enda foto ja mütsi.

Lõpuks ei saa mööduda ka kujutavate kunstide loovast harrastusest üliõpilasingides, muidugi seal, kus avaldub selleks annet ja huvi. Meil teotseb organisatsioonides ja väljaspool neid rida kitsamaid huviringe male, spordi, muusika jt. aladel. Tegelemine kujutavate kunstidega on jäänud aga väga väheste eralõbukes, sest nüüdisajal see pole „moes“. Et ka pintsel ja joonistusulgu võivad pakkuksid kõrvalharrastusena akadeemilise stuudiumi vahel intensiivset loomisrõõmu, ei näi kedagi huvitavat. Ent joonistamis ja akvarellimis oskus võib olla ühtlasi kasulik paljudel kutse

ja teadusliku uurimistöö aladel. (näit. loodusteaduslikud ja etnograafilised uurimismatkad). Seepärast muude huviringide hulgas intiimorganisatsioones võiks anda hoogu ka puht kunstiharrastajate ringidele. Ning koostöös virguvaid huve ja oskusi rakendatagu organisatsioonide eluavalduste mitmekesistamiseks. Värss-satiiri, epigrammi ja pamfleedi kõrval ootab viljelejaid vaimukas karikatuur, šarž, vinjett, akvarell. Võiksid küsimusse tulla organisatsioonis liigetevahelised töödenäitused, nagu neid mõnes org-is ongi korraldatud.

Kokkuvõttes näib, et ka kujutavaid kunste on võimalik väga mitmeti lülitada akadeemilise noorsoo harrastuste ringi ning seda tulebki teha senisest suuremal määral — kasuks nii ühele kui teisele poolele.

gelt ebapopulaarsem Spengleri ilmalikust mõtlemisviisist. Hoiatan ette: Berdjaevi seisukohad võivad nii valgustuslik-ratsionalistliku kui ka marksistliku mõttelaadiga imbutatud elutundele paista vägagi reaktsioonilised; ometi peaks tema usuliselt hingetatud ajalookäsituses peituma paljugi viljastavat meie arusaamisele ajaloo kui päämiselt majanduslike jõudude lahingutallermaast. Ajal, mil maailm näib olevat muutunud otsekuu kaubakontoriks ning inimene teda ümbritsevate „olude“ tahtetuks produktiks, oleks taas aeg talle meenutada ta jumaliku päritolu, mis vabastaks ta madalamate loodusjõudude orjastusest ja teeks ta taas teadlikuks kaotatud tahtevabadusest. Õieti võiks Berdjaevi ajaloometafüüsikat defineerida kui õpetust loova inimvaimu vabanemisprotsessist madalamatliiki kausaalsuse kütkeist. Ristiusk, õpetus ajas ja ruumis kehastund Jumalast-Lunastajast kui ajaloo lõppsihist, on tema ajaloofilosoofia teljeks. Mul kui vähikul pole muidugi võimalik Berdjaevi taoliste müstikute paikapidavust erialaliselt soolide kriitika ees oma allkirjaga kinnitada, küll aga julgen avaldada oma rõõmu, et leidub veel mõtlejaid, kes ajaloo protsessi julgevad seletada vaimsemate ja põhilisemate teguritega, kui seda teeb materjalistlik ajalookäsitlus. Analooogilist „reaktsiooni“ vaimsema maailmasuhtumise poole võib märgata teistegi teadusharude juures — ja kui tunglemises elu ja kultuuri irratsionaalsete põhiilike poole näha tahetakse uut keskaega, siis olgu tervitatud sarnane keskaeg!

„Ilmas on vist kõigega nõnda, et ei tohi mõelda, sest mõte tungib igal pool mõttetuseseni“, lausub Tammsaare „Tõe ja õiguse“ neljandas osas. Puhtakuuline ratsionalism viib paratamatult nihilismi; see on veendumus, mis punase niidina läbib kogu Tammsaare toodangut. Abstraktne mõte on iseenesest steriilne; alles seoses elava, imettegeva usuga evib ta loova väärtuse. Aeg, mil piiratud inimõistust end kõrgemale taotses asetada olemise saladuslikest põhjõududest,

on nähtavasti möödumas; mitte eraldumisega maailmast, vaid inimõistuse samastamise teel maailma (ja ta mõttega) saab taas võimalikuks tagasi-pöördumine viimase olemusele. Süüvimiseks maailma ning ajaloo sügavikesse, pean ma neid tunnetama eeskätt kui oma sügavusi Inimkonna saatuses ma pean tunnetama enese, ning enese saatuses — kogu inimkonna saatust. Määratu tähendus on siin mütolooial. Schellingi õpetusele mütolooiast kui inimkonna eelajaloo, ei sõndaks enam läheneda üleoleva muigega. Eks moodusta müüdid ajaloo sisima, symbolistliku värvinguga tõe. Ja nende looming jätkub praegugi. Oleme vaid pimedad selle märkamiseks.

Kuna vaimuelu tipel ollakse juba üle saamas XIX sajandi odavast utilitarismist, on vastav elukäsitust seda sügavamalt juurdunud meie argipäevas. Oleme muutunud odava komfordi orjadeks; maailma valitsevad auto-, petrooleumi-, moe-, pipa- ja teiste seda-laadi väärtuste „kuningad“. Üldse on väärtushinnanad löödud halastamatult segi: kuna „jumalameele“ (A. Hindi termin) avaldus kiputakse nägema „kummitusi tühjusest“, arvestatakse pangavõlgadele rajatud kivikolosside kui ülima reaalsusega. Elu mehhaniseerimine edeneb hiiglasammul, paraku aga laokile jäetud hinge kultuuri arvel. Üleelata kriisiaeg on tervendavaks reaktsiooniks tolele hullusele. Paljusidki on ta juba üles raputanud materjalistliku elukäsituse alandavast sugestioonist. Sesame uue väärtuste ümberhindamise aktsiooni lävel; mitmel pool, isegi meil Eestis, on see ümberhindamine saamas juba kõiki eluavalduisi haaravaks riiklikuks teoks. Kuid mitte riigikantseleides valmivate dekreetide ega sundusliku koraalilaulmisega ei rajata Jumala Riiki maa pääl, vaid sisemise uuestsünni tähe all. „Nõudke taga kõigepäält mind ja minu riiki, kõike muud peab teile pealegi antama.“

Heiti Talvik.

Joonatan

Savikikas

(Veljesto paroodiavõistlusel 1932. a. saand 1. auhinna).

Kevade suurvesi oli läind ja jõesu soisel kaldail sädelesid parmude tiivad nagu muistsed vasest relvad. Tuuled kui pungadest pakatades harutasid pilvekoonlaid kord ämblikuvõrguks, kord kerisid kokku ja pillutasid silmapiirile suureks valgeks rünkaks. Metsad sinetasid ja hingasid rõsket leitsakut.

Ainult Joonatan Savikikas ei näe, kuidas isegi sitikad mullapragudest nagu vaglad korjusest poetuvad hõredaile kõrtele. Kaap silmil veab ta piipu kui ähvardaks maailma hukk ja veel mõni tund on antud pattude

lunastamiseks. Tõustes vaatleb kaua enda ees avanevat maastikku ja manab tullist kurja:

— Narr oled, Joonatan Savikikas, narr nagu aisakell kirikutornis.

Oli põhjust Joonatan Savikikkal manada. Lootusrikkalt sädelevate silmadega nagu priske ja peru jõehobu oli ta asund elule lähemale, hakand parvemeheks ja jätnud lunastamata kirjandusliku karjääri vekslid. Nüüd vedas üle jõe laadamehi, kes märatsesid nagu rattal ja pakkusid viina. Teinekord vedas kirikulisi, kel patukahetsuse pisarad kevadiste sulaniredena nõrgusid mööda näokortse ja tilkusid siis rinnale kui võltsit pärlid. Juhtus aga teinekord, hilisõhtuil, et tuli mõni noor tütarlaps nagu luik Siinai mäelt ja palus:

— Kallis külapapi, vii mind üle Koiva!

Siis tõi Joonatan Savikikas hurt-

sikust kandle, peatas parve keset jõge ja mängis kuni taevatähed koidus kahvatasid kui tiisikuses ja kuu suri kollatõppe. Unistas ja kõneles kaugetest maadest ja rahvastest, kes kannavad kaelas kuldseid rõngaid nagu silgupütid vitsu, ja kelle sõrmed on üleni lükit sõrmustesse, sädeledes kui vaskussi lülid. Arkas unistusist alles varahommikul, kui kasterõskus niisutas jalgu ja leidis, et tütarlaps magab, norsates kui saeveski. Savikikka õilis hing haavus siis ja ta põgenes nädalateks metsadesse, kuni ilmus jälle ja igatsees uut nooruse armastust.

Maali Kesvauba oli ta võrgutand ühel nõrkuse silmapilgul, luband keeta suppi, millel läigiks rasvakord nagu Moosese otsaesisel hīgi, luband nõeluda särki, kuni see on kirjum kui Pierrot' mantel, ja teda kaelustada siis õrnalt kui ka-naaria-lindu.

Ernst Raudsepp

Mõtteid omakultuurist ja muust

Küpsusikka jõudvad rahvad on tavaliselt teinud läbi suuri võraste mõjude all seismise ajajärke. Rooma oli Kreeka mõjualune, kuni sai ise kogu põhjapoolse Euroopa barbarirahvaste kultuuriliseks mõjustajaks. See põhja pool asetsevate maade mõjustamine kordus keskaja lõpul nüüd juba itaalia renessansi nime all, millest jällegi enam-vähem osa said kõik teisel pool Alpe kujunenud rahvad. Prantsusmaa oma klassisismiga oli antiik-kultuuri otsene sõltlane. Saksamaa raputas enda prantsuse klassisismi traditsioonidest lahti alles Winckelmann'i, Schiller'i, Goethe'ga ja leidis ennast oma uusklassikas ja romantikas. Veel hilisem oli skandinaavia rahvaste eneseteadvusele tulek; neist oli Taani kauaaegne saksa kultuuri mõjualune, Rootsi veelgi kauem prantsuse, Norra omakorda Taani, Venemaa oli veel XIX sajandil, enne suurt rahvusliku kirjanduse tõusu, täieline prantsuse kultuuri provints. Soome on olnud kaua sõltuv rootsi vaimuelust ja isegi ta rahvuskirjanik Kivi on palju õppinud skandinaavlaselt Holberg'ilt.

Viimane väide juhib uuele näideteketistikele. Roomlaste Vergilius tahtis olla võrdne kreeklaste Iliase ja Odüsseia loojale ja lõi rooma oma klassikalise eepose. Prantslaste Voltaire oli truult inglise ratsionalismi ideede mu-

gandaja ja oma eepilise poeemiga „Henriade“ sihtis samuti klassikalistele eeskujudele. Ei olnud keegi nii suur antiigi austaja kui sakslaste ebajumal Goethe. Taanlaste Oehlenschläger poleks olnud võimalik ilma saksa romantikata. Vene Puškin ja Lermontov olid Shakespeare'i ja Byron'i andekad trabandid. Nii loodi omakultuuri põhjanevad teosed eri mais.

Mis on seega omakultuur? Kas meie Tammsaare, kes hiljutises ajalehe artiklis õhutab katsetamist puhtalt oma algupära põhjal, on olnud ise koduküpsenud geenius? Kas talle tuluta on jäänud slaavi ja anglosaksi suurte romanistidega teotsemine?

Omakultuuriga näib olevat lugu säärane, et ta sünnib siis, kui rahvas, kas soodsail, jõutagarade kogumist võimaldavail või mõnedel muudel tingimustel, leiab ennast jagu saavat, ja üle kasvavat õpikuist ja hakkab ülevõetavaga ümber käima oma vajaduste kohaselt ootamatu omavoliga. Säärane näib olevat omakultuuri tee moodsate kultuurirahvaste juures. On veel teine tee, aga see on liiga kauge ja vaevaline, nõuab kõige loomist või ümberloomist aabitsast alates ja pole lisaks meile, kui eurooplastele, enam võimalikki.

Usume, et olemegi juba jõudnud piirile, või juba sellest ammu üle astunud, kus õpilaskatsed

Kolm aastat kestis palav armastus, siis sündis neile poeg, pool meetrit pikk ja kakskümmend kilo raske. Poisile pandi nimeks Augustus ja ta hakkas kasvama kui kuulujutt. Nüüd oli ta juba kuweteistkümne aastane, kuid ei kõnelnud veel sõnagi ning üldse näis väga boheemlase moodi välja. Kandis kraed ja nõopaugus krüsantheemi, käis Dalmaatsias Pen-klubide kongressil ja tegi Joonatanile rohkem muret kui on liiva mere ääres Iisraeli rahval.

Savikikas oli ateist ja jätnud poisil ristimata. Nüüd vaevas ja ängistas teda must südametunnistus kui tõlgit kaarna tiib.

— Narr oled, Joonatan Savikikas, purunarr, ütles jälle, ainult püha ristimise sakrament võib poisile

NIGOLAS LOONE.

Romantiseeritud arhiiviasjandus. Pärast poissmeeste hümni luuletamist võttis naise.

BERNARD KANGRO.

Võrumaa trubaduuride noorem võsu, luuletab ka seltsi üldkoosolekuil.

hakkavad ületama eeskujusid ja kajastama rahvuslikku omapära.

*

Ei pea ennast seepärast sugugi rahvusmeelena kodanikuks, kui leiab, et tunded keelduvad omaks pidama seda üldist suunda, mis kriisiajast meilegi peale on surunud. Ma mõtlen, seega kõigest väljastpoolttulevast vaenlikku isoleerimise tahet.

Maailmasõjaga see algas. Siis oli, nagu öeldi kusagil, üle öö kogu Euroopas üles küntud lugematud kuristikud, riikide piirid olid tõusnud seintena püsti ja igalt poolt vahtisid vastu võõrale tulijale vaenlikud relvad. Hulle sõda läks lahti pärast sõja lõppemist. Maailmasõja gaasidega mürgistatud pead asusid Euroopa uuesti ülesehitamisele. Sigines pikale veninud heitlus pimesi enda huvide eest hoolitsemise näol, ilma aru andmata, et iga keeld naabrile kutsub välja samasuguse vastukeelu keelaja enda suhtes. Et aga suund oli võetud, siis arenes see samasuguse paratamatu laviinina, nagu öeldakse olevat läinud sõjakuulutused: üks kindral või valitseja kartis teise kallaletungi ja andis seepärast parem juba ise esimesena pihta.

Üks viimastest järelekajadest nüüd, kus üldine kriis juba öeldakse olevat ületatud ja seega rahvuste vahele peaksid hakkama vähehaaval tagasi signema loomulikud vahekorrad, kostis alles hiljuti meil vaenuavaldusena väliskirjanduse kui väärkeha vastu, mis meie oma kirjandusel imevat elujõu! Mõtlen hiljutist R. Kangro-Pooli sõnavõttu ajalehis võõrkirjanduse maksustamisest. Kui võõraste puhtma kirjanduslike artiklitega on nii, et neid tuleb

hoida võistlemist võimaldaval hinnatasemel omamaa toodetega ja, ausalt öeldes, öieti ka ainult siis, kui nad kvaliteedilt on võrdsed, siis järjekindlat majanduslikku separatismi taotleda vaimutoodetegi alal tundub kurva langusena. Ammu see oli kui Berni konventsioon ähvardas lõigata ja osalt lõikaski uuema väliskirjanduse juurdevoolu; nüüd oleksime valmis ka ülejääki metsa viskama omal vabal algatusel. Mis teeb siis öieti väliskirjandus (eeldusega muidugi, et sellest tõlgitakse)? Ta õpetab inimesi lugema ja esteetilise maitsega lugema; kahtlemata kaudselt isegi meie oma kirjanike tooteid. Meil peaks olema tarvis luua oma kirjandusehuvilist lugejaskaadrit, kes meie omagi väärtkirjandust suudaks üleval pidada.

Pealegi, ons meie oma loojate olukord nii võimatu, nagu paistab mainitud täiesti lootusetust kirjutisest, nüüd kus on olemas pensiooni, tööstipendiumi, otsese auhindamise, nii noorte kui vanade, nii riiklikud kui eraalgatuslikud instituudid ja riigi toetusel teotsev omaabi kirjanike oma ajakirja ja kirjastuse näol. Muidugi meil pole kirjanduslike kröösuseid, kuid ons seda just tingimata vaja.

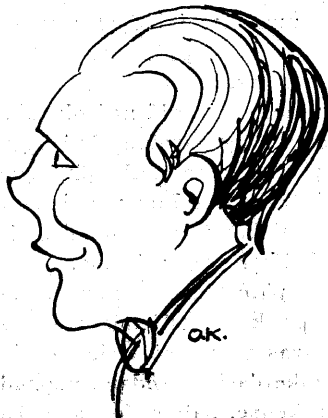
Kui tõesti tõlgete mass peaks vajama reguleerimist, siis ainult tosintoodangu arvel võib olla mingi ilmsesti kultuuritahtetu äritsemise piiramise näol. Maailmakirjanduse väärtteostele peaks aga arvadama tee meile veelgi vabamaks kui seni, vähemasti nii palju kui see meist endist oleneb. Jah, selleks tuleks läbi viia isegi täitsa kindel tõlkimiskava, mingi maailmakirjanduse eestindamise „viisaastak“ ja „kümneaastak“. Ja seda just meie omakultuuri nimel!

panna sõnad suhu ja mõistuse pähe. Maali nuttis ja vannutas seda veel

enne surmatundi, nüüd on aeg täis ja poiss peab saama ristit.

PAUL VIHALEM.
Diplomeeritud poliitikateadlane. Pildilgi naeratab skeptiliselt.

EDUARD TREU.
Liigub Längastes ja linnulauludes. Vanemas eas harrastab ka satiirilist joont.

Sel kevadel tuli randa palju laevu. Madruseid käis majast majja, pakitudes kallist ja kentsakat välismaa kaupa. Joonatan Savikikas ostis pojale kaks pärdikut ja lootis, et need teda seovad koduga ja isaliku hoole äraarvamata õndsusega. Kuid juba järgmisel ööl oli Augustus kadund, ainult pärdikud käisid jäsemeid ringutades õuel ja ahastasid nukruses, mis oli mustem kui katk neegrite maal.

Nüüd kihvatas Joonatani hing lõplikult. Teise päeva hommikul läks ta sadamasse ja vandus teel nii tulist kurja, et linnud kukkusid lennult ja sood hakkasid põlema. Kauples sadamas esimese kaljase kapteni oma poega ristima ja lubas tasuks viinad, mis läheks kurgust

TIIU KADAK

Naisüliõpilane ja käsitöö

On küll nagu veidi imelik niisuguse pealkirja all kirjutama hakata, eriti meil, kus suur osa naisüliõpilasi näeb end ise mingis „hirmus akadeemilises valguses“, kuhu üks niisugune asi, nagu käsitöö, sugugi hästi ei tahaks passida. Pahatihti võib lausa kuulda tunnistust: „Ei mina oska nõelagi kätte võtta!“ — Siin tuleb küll arvata seda öeldist tagasihoidlikkuseks, kusjuures ei tunta enesel olevat täielisi võimeid mustrite kompositsiooni ega värvide edasiandmiseks käsitöö artiklile. Kuid halvemal juhusel on see ka sihilik akadeemitsemine-peenutsemine, kus püütakse näidata end vaid üleva teaduse-, vaimuainemesena, kellel ainult kõik kõrgemad huvid olemas, mitte aga teadmisi naiste näputööst, uihh!

Ometi iga naisüliõpilane, kas lõpetades või mitte, saades koha või mitte, abielludes või mitte, asub varem või hiljem kord oma kodu, nii hää-kurja kui tahes, korraldamisele. Ja mida kõrgema koolihariduse osaliseks naine omal ajal on saand, seda paremad teadmised ja võimed tal peaksid olema just oma ümbruse korraldamiseks ja ilustamiseks. See tähendab, kuigi ülikool otsekoheselt ei õpeta oma kodu korraldamise, riietumise jne. kunste (ja see ei olegi tema ülesanne), siis pakub ta ometi väga mitmesuguseid teadmisi kunstiajaloo, esteetika, stiili, kirjandusajaloo j. t. teaduste alalt. Edasi jääb täiesti iga naisüliõpilase enese teha, kas ta tuubib need kõrge teaduse sõnad selgeks ainult selleks, et sooritada oma eksamid, ja et selle järele hiljem

alla kohinal kui kevadised veed. Kapten sülitas pihku ja lõi siis näpuga, sülg hüppas maa poole. Võttis kaasa kompassi ja Siioni lauluraamatu, kutsus tüürimehe köstriks ja lootsi kellalööjaks ja läks Joonataniga kaasa.

Tõrkuv Augustus seoti trossidega aida seina külge ja kapten luges omad sõnad. Küla agaramad moorid olid kutsutud nutunaisteks ja vallakasak Teofiil Parkja pillimeheks. Pärdikud seisisd kui botaanikaia loorberipuud auvahtideks ning rahvaluule arhiivilt tuli tervitus kõue ja pikri kujul.

Ometi kord oli see talitus läbi ja Joonatani hingamine muutus üpris kergemaks. Istuti peolauda ja joodi kuni näod peksid vastu sülti nagu vihm vastu akent. Parvele asutati vesiravila ning pärdikud pidasid õues korda.

Kuid veel enne päikese loojaminekut sündis ime — Augustus tõusis lauas püsti ja algas peokõnet, sulaselges läti keeles kui helistaks hõbedasi kuljuseid. Kohkund kapten haaras trossiotsast ja põgenes sadamasse, nutunaised minestasid ja langesid madruste kätte vahele, pärdikud keerutasid sabu kui propellereid ja urisesid ähvardavalt.

Suur segadus tekkis peolauas ja Augustuse kõnet ei kuuland enam keegi. Joonatani rõõmuckstaas va-

rises põrmu ja varnast mütsi haaratates tormas ta välja kui mõirgav lõukoer ristiinimeste verd haistes. Pärdikud peksid pääd vastu aiateibaid ja ahastasid nii, et telliskividki kisendasid.

Augustuse silmis vilksatas ehmatus kui jaaniussikeste virvendavat tuld ja kohe pidas ta paremaks koduteele kõndida. Kuid pärdikud ei jätnud teda maha ja ikka kiirem jooks muutus põgenemiseks laviini ees.

— Kungs Joonatans, määrakkis naaks! kisendas Augustus ja põgenes metsa, ronides mööda siledat tüve üles kui vanaaegne orav.

Isa kuulis poja hädakisa ja tormas metsa, ronis samuti pärdikute pakku puu otsa ja tõmbas oma rinnale jälleleitud poja. Armastus ei väsi iial ära.

Ristimärke tegid nad okstele ja tüvedele ning pärdikud kui paganad kunagi ei julend neile järele ronida. Istusid siis Joonatan ja Augustus oksal kui taeva linnukesed ja nälj hakkas neid piinama.

Kui pärdikud kolmandal päeval sama priskelt haljendavate puude kosutavas vilus jalutasid ja ajaviiteks nikerdasid toredaid, nuppudega jalutuskeppe, näitas Joonatan käega Euroopa poole ja Augustus noogutas nukraalt pääd.

Kuid Savikikaste põgenemine

selgus varsti ja uue innuga asusid pärdikud nende jälgimisele. Uued metsad ja sood läbistati ja juba olid nad tulnud võõrale maale, tekitades kabuhirmu ja rahvas põgenes nende kui peninukkide eest.

Nii kestis imelik teekond ja muutus ikka vaiksemaks. Sest juba imbus vastu Euroopa kultuurilist õhkkonda ja pärdikute hariduslik tasapind tõusis. Joonatan ja Augustus võisid ladvastikust alla ronida ja julgelt kõndida pärdikute leegioni ees kui võidukad kindralid. Ikka sagedamaks muutusid nende teel auväravad ja üha sagedamaks banketid.

Suve keskpaigu jõuti Itaaliasse. Paraadide ja karnevalidega tervitati rändavaid rüütleid ja Vatikani kardinaalide kolleegium tahtis neid kuulutada pühikuiks. Milaanos asutati akadeemia nende eluloo uurimiseks ja piduliku sündmuse puhuks Vesuv purskas erakordselt tuld. Loengute ja poksivõistlustega tutvustasid nad oma kauget kodumaad ja läksid siis taas edasi, jättes maha murtud südameid kui kilpkon- ne Vaikse ookeani rannikule.

Saksamaal peeti Augustust eksi-kombel Goetheks ja O./Ü. Aaria kirjastus asutas kümme uut trükkimiseks. Krupi vabrik annetas talle maagilise uuri, mida Münchenis

saavutada mõni kutse, või ta töötab läbi nende sõnade sisu, mõtte ja leiab sellest juhtiva osa, mis on tõlgitsetav kõikjale. Esimesel juhusel, muidugi, saame akadeemilise naise tüübi, kes on hirmus õppinud, „tark“, kuid kes paraku ei näe kaugemale oma igapäevasest stuudiumist, olgu see siis oma olemuselt nii õilistav, arendav ka kui tahes. Tagajärjed? — Oma ülikooli aineid, jaa, neid on tuubitud, kuid kõigest muust on mindud kinnisilmi mööda, ka käsitööst, sellest naiste ja naiselikkuse pärisosa ühest tähtsamast alast!

Muidugi ei saa ju nõuda, et üliõpilased ja akadeemilised naised oleksid ka naiskäsitöö küsimustes ja teadmistes eriteadlased, — see jäägu vastavate erikoolide ja nende kasvandikkude alaks. Kuid ei saa kuidagi leppida asjaoluga, et naisüliõpilased, just see osa meie vabariigi naiskodanikkudest, kellele on antud osa saada meie kõrgeimast haridusest üldse, tihtipäele käsitöös kalduvad jääma viimasteks. Ja seda paraku just nende eneste süü läbi, kuna suurelt osalt minnakse kaasa vägeva hüüdlausega: „Naised mees-

Tiiu Kadak.

võis kasutada õllekannuks, Heidelbergis rapiiriks ja Berliinis taksoautoks. Hitler muutis oma eesnime Augustuseks ja Papen Joonataniks, Tiergarten nimetati ümber Pärdikgarteniks ja zepeliniga korraldati neile erakorraline lõbureis Gröönimaale.

Prantsusmaa kutsus sel ajal kokku mitu liitriikide kongressi ja nurises, et Saksamaa liig kaua peab kinni tõsiseid eurooplasi. Kiires korras otsustati nõuda nende saatmist Prantsusmaale ja vastuvõtuks ehitati ümber kõik Pariisi moemagasinid.

Oli pühapäev, kui rüütliid jõudsid Pariisi. Katedraalide kellad helisesid, tänavail virvendas tsilindrite meri ja puudri tolm tõusis taeva poole kui ohvrisuits. Kõrgeid külalisi paluti parimaisse lokaalidesse, neid lämmatati hiilgavate peoülikondadega ja pärdikuile kingiti akadeemia poolt punasest samest mütsid. Suurepärasest vaatemängu pakkus järjest neljateistkümmne valitsuskriisi lavastamine ja kolme Miss Universumi valimine. Hispaania sai kõige selle pääle nii kadedaks, et kutsus kuninga tagasi.

Nii möödus suvi ja sügis lähenes. Nukrus vallutas rändureid ja pärdikuid.

Euroopa leidis uusi sensatsioonid ja senised lemmikud unustati.

Nukralt kõndisid meie kangelasid mööda liivast Vahemere randa. Nad olid viletsalt riides, koguni nõo pe polnud nende kuubedel ning iga valjema tuulehoo juures tõmbusid nad küüru ja hoidsid kuube eest kinni. Huuled olid sinised, õlad luitunud ja juuksetutid tõlgendasid silmade vahel. Öhtu jõudes koputasid kalurite onnid, ent harva lasti neid sisse.

Unistused kodust helkisid nende mõtetes kui virmalised. Ja viimseid lootusi kaotades rändasid nad tagasi, isade maale.

— Mis imelikud linnud, naerdi neid, kes talveks rändavad põhja poole?

Kuid suurimas õnnetuses ootas neid suur õnn. Riia linnas võeti neid vastu kuningapoegadena ja Augustust kui suurimat poeti kanti õlgadel. Ajalehed tervitasid ja nõudsid teda Nobeli auhinna kandidaadiks, Rahvusoooper jäi tema auks pankrotti ja Esplanaadil korraldati laulupidu.

Augustus läks uhkeks ja tal oli taas hää elada. Unustas pärdikud ja Joonatani, käis kohvikuis ja hirmsu naerda.

Esimene jääkirm kui õhuke, rabe klaas kattis loike ja kõle tuul puhus üle linna ja maa.

Ühel hommikul tuli Joonatan kandlega Augustuse lossi ette, kus raudväraval ilutses silt: Nesmekehtajem (Sissekäik keelatud) ja toetus lõdvalt aiale. Truud pärdikud paljastasid päa ja vaatasid nukralt maha.

— Ela hästi Augustus, maailma hiilgusse kadunud poeg, lausus Joonatan vaikselt ja pöördus siis pärdikute poole:

— Ruttame nüüd, ehk muidu jääme igaveseks siia linna ja ükski vägi ei suuda meid enam siit välja kiskuda.

Ning kiiresti, otsekui põgenedes lahkusid nad Riia linnast.

Augustus ärkas parajasti ning läks aknale vaatama, milline on ilm ja nägi veel kaugelt, kuidas Joonatan pärdikutega kadus rahva hulka — nad tõttasid kodumaa poole, sest nad olid ristimata ja ei osand läti keelt.

Ego.

tega üheõiguslikuks", unustades sealjuures aga koguni sööti naiste oma alad, ka naiskäsitöö. Ent just siin saaksid naiskaasvõitlejad väga palju kaasa aidata, ise enese silmaringi laiendada ja ümbruskonda mõjustada paremate eeskujude välismisel.

Kõige pealt käsitöö muster. Otse halb on vaadata meie käsitöö äride akendel igasugu jooniseid möödunud jugendstiili või taevast teab, missugusest ajast, rääkimata veel kõiksuguseid padja ja muude esemete kavandeid Miki-hiirte, Bonzo-koerte ja mitmesuguste teiste kassi-koerte kujutustega. Ja seda meil, Eestis, kus suurte pingutustega tehakse propagandat eesti rahvuslõike käsitööle välismaile, kus „Eesti Naine“ ja „Taluperenaine“ on aastaid valisalt töötanud oma vaimu kasuks! — Olevat rahva maitse, need Bonzod ja muud, arvatakse. Kuid see on vale! Peale käsitöökoolide äride ei viitsita end pingutada korralikkude, kunstipäraste mustrite ja eeskujudega varustamisega, korjatakse kokku kõiksuguseid iidama-aadamaaegseid joonistusi. Peamiselt saksa käsitöö lehtedest, mis on sakslastele enestelegi liiga maitsetud tarvimeks. — Kui nüüd lihtrahvas, suuremalt osalt linnades, kellel ei ole suurt liikumisraadiust, naisuguseid mustreid tõesti kasutab ja seda iganend, labast värki oma tööde kaudu edasi istutab, siis on see veel andeksantav ja mõistetav, aga kui me haritum kiht ka ennast kaugemale ei viitsi liigutada, et midagi paremat endale eeskujuks otsida, siis see on küll jube. Kust siis peavad need väiksemad sõsarad endale eeskujude leidma kui suuremad, „koolitatud“, seda ei paku?

Siin just ongi üks suur ala naisüliõpilastele kaasa töötamiseks oma rahva ja eriti naiste maitse parandamisel. Kui kellelgi on aega ja tahtmist valmistada midagi oma pisukese üliõpilastoa ehteks või tarbeks, või jälle kingiks kellelegi või kellegi hääks, siis valigu endale muster, mis on väärt materjali ja oma akadeemilise aja kulu. Jäetagu kõrvale kõik kergesti järeleaimatavad saksa ajakirjade keelimid ja seelimid mis oma originaalilt on sama kaugel kunstipärase väärtuse poolest nagu nende moonutatud nimedki. Meil on ju oma tõesti kunstipäraseid eeskujusid: mustrite kogud naiste ajakirjade ja käsitöökooli äride juures, siis töötavad eritellimiste peale eri kunstnikud omaette ja lõpuks ja kõige suuremaks allikas on siiski meie muuseum. Seal on ammutand oma põhialused kõik meie käsitöökoolid, seal on seda varandust veelgi. See pole mingi vaka alla pandud tuli ainult klaaskappides imetlemiseks, vaid seda lubatakse vastava palve peale kopeerida, uuesti tarvitamiseks nii moodsas kombinatsioonis kui aga soovitakse.

Kuid ühel naisüliõpilasel on aeg kallis ja sellepärast on sageli mustrite tagaajamine väga tülikas, eriti veel kui ei teagi õieti kelle poole pöörata, või kui teatakse, kuid ei ole jälle raha vastava mustri lunastamiseks. Siingi võivad üliõpilased end ise aidata — asutades mait. oma organisatsiooni juure käsitöö mustritekogu ja kutsudes ellu vastava ametniku, kes hoolt peab kõigi sellesse küsimusse puutuvate asjade eest. Kui kellelegi sellise mustritekogu asutamine kerge peaks olema, siis just üliõpilastele. Nemat kui liikuv element, puutuvad palju kokku rahvaga, eriti maarahvaga, kuna nad oma stuudiumi kestel peavad ettevõtma retki ajalooliste traditsioonide, keeleliste erinevuste, rahvaluuliste andmete jne. kogumiseks. Teised jälle korraldavad omast vabast tahtest huvimatku kõigisse kodumaa nurkadesse, kolmandad on ise pärit maalt, sageli linnadest võrdlemisi kaugel. Noh,

August Sang

Ärkliarmeelased

Kesk ehit akende paraadi,
käed taskus, käime sääl ja siin.
Kalk keskpäev lehkab suppi, praadi,
vitriinil läikleb vein ja viin.

Nälg. Kuri kõha väänab õlgu.
Sa roogla lõhnu haistma jääd.
Ei, vend! Pää püsti! Pitku põlgu!
Siit on meil vähe loota hääd!

Me maailm — agul, sõber — puudus,
me kodu — ärkli kitsas puur.
Kalts katab auku aknaruudus...
Ent siiski sääl meil tugev juur.

Las' lõpeb leib, las' pintsak ratkub,
— ei õpi elu ükskordüht,
sest suuri sõnu ikka jatkub,
ja meid ei reeda trots — me rüht.

Las' halada: „Maailm on soomaa!“
meil' sosisklejad kogu tee;
kord marsib ellu nagu Rooma
me ärklitubade armee.

ja seal on ju seda naiskäsitöö ainetikku ülesmärkida veel küllalt! On ju meil olemas terveid kihelkondi, kus veel tänapäevalgi käiakse esiemade kombel riides, ja kus need riided seljast on kadund, seal ootavad nad sageli edasiparandamise korda vanaema kirstukappides. Ning ega need vanaemakesed just väga kadedad polegi, nad näitaksid välja oma pulmaöö vaibadki, kirjeldades üksikasjaliselt kangakirjade ja õmblustöö mustrite sündi ja saama. Ei kulu tõesti palju aega, et siit sealt ühte-teist üles tähendada ja ennäe, kui terve organisatsiooni maisliikmed igauks suve jooksul 5—10 mustritki tallele paneks, siis oleks sügisel koos suur kogu joonistusi. Sellest jätuks enesele, saaks anda teistele, oleks aidanud ennast, aga oleks päästet muidu kadumisest ka sageli väga väärtuslik ja kunstipärane vana rahvuslik kiri! Et seda kogumist veel tagajärjekamalt toimetada, oleks soovitatav iga mustri juure tähendada ka andmeid: millal, kust, kellelt, mis esemelt, kas linane, villane või puuvillane, võimalikult täpselt värvide kirjeldus, mis puhuks ese valmistet, kes valmistand ja ka kust muster tulnud.

Ja nii ehk tõuseks loomulikult teel huvi ja arusaamine käsitööst, eestkätt rahvuslikust käsitööst. See ei ole halb, kui tunneme ka teiste rahvaste käsitöö viise, on aga küll halb, kui anname aukoha tihti-pääle võõrsilt tulnud ja äramoonutat eeskujudele, tootes seega sageli vaid kolmanda- või isegi neljanda-, viiendajärgulisi maitsetuid jäljendusi.

Meie üliõpilasorganisatsioonide korterid ongi sageli väga vaeses seisukorras naiskäsitöölise sisedekoratsiooni ja koduse mugavuse poolest. Siin-seal näed mõnda patja sohva nurgas, vaevalt midagi muud. Ja kuigi kohviõhtud on kujunenud meie üliõpil.-orgide tunnustatumaks ja harrastatumaks külalisõhtuks peo-

Bernard Kangro

Värviline õhtu

*On rukkiväli kaugel helelilla
ja pärast päikest punakat veel sees.
Niit ohtralt kirendavaid laike pillab
ja taamal kesanurm on tumebees.*

*Ma seisan keset lagendikku, millal
mets kaotab rohelist ning tuhmub veeks.
Ja pilved nagu veres pestud villad,
all taeva valge äär kui hõbeprees.*

*Ma tardun vahtima, et mida võtta,
lühg väike minu hardalt pilkuv silm.
Ei ilu tabatav. Joon pehmelt riivab*

*ja halliks tuhmub värv, õö idast tõttab.
Ju kukub esimene tähekild,
läen seda silmadega koju viima.*

1934.

päevade puhul, siis vaevalt näed kusagil korralikke, maitsekalt valmistet kohvilinu. Ometi oleks seda kõike nii hõlpus valmistada — kui oleks ainult vastavad eeltööd tehtud, mustrid muretset ja isik olemas, kes kogu ettevõtet juhiks. Ei ole sugugi tarvis, et teatud kaasvõitleja teeks valmis kogu töö, kogemused on näidand, vähemalt ühes organisatsioonis, et kollektiivne töö on väga hästi läbiviidav, eriti veel kui igale on kindlaks määratud oma tööosa ja aeg, mille jooksul ta peab püüdma valmis jõuda. Ja kui kodus aeg on selleks liiga kallis, et seda käsitööle ohverdada, siis võib ju väga hästi seda orgi ruumes teha, mõnel koosolekul, noupidamisel või midagi sellesarnast. Kas meil, Eesti, üliõpil. organisatsioonides kusagil sellist „kahekordset“ ajakasutust on harrastet, see on küsitav, kuid et see välismaal, näit. Soomeski, tunnustust on leidnud, on hästi teada. Muuseas meie lihtrahvas, saarte ja ranniku naised, koovad kõik oma pere sukad-kindad heina- ja palgivedudel, üldse teed käies j. m.!

Ka kaudsel teel võiks naiskäsitöö üliõpilaskonnas mitmeti kaasa aidata. Seda ongi meil juba harrastet, kusjuures oma organisatsiooni liikmete poolt valmistet artikleid on kasutat loteriiks oma organisatsiooni või järele kogu üliõpilaskonna huvides. Paraku aga on seegi tehe kannud kõige hää tahte peale vaatamata liiga juhuslikku ilmet, liiga väikeste teadmiste juures, ja nii ei ole tehtud töö siiski tõeliselt oma ülesannet täitnud. Meil maksab üldine arvamus loteriide kohta, et sinna antakse ära, mis oma majapidamiseks enam kõlbulik ei ole, või järele, kui midagi tehakse, siis punitakse midagi vanadest kaltsudest kokku, et aga töö tehtud saaks ja jälle üks number rohkem oleks. Aga sellisel teguviisil on ka vastavad tagajärjed: publik jääb loiuks, loteriij ebaõnnestub. Ning järgmist loteriid ei ole enam nii kerge korraldada.

Kas ka üliõpilaskonna loteriidega niisuguseid vipe-rusi on juhtunud, selle kohta puuduvad nende ridade

kirjutajal kindlad andmed, kuid et siingi naisüliõpilaste käsitöö ja käsitöö artikkelid üldse suurt osa mängivad, see on enam kui kindel. Sellepärast oleks siingi väga tähtis, kui pandaks akadeemilisele loteriile välja akadeemilised asjad, käsitööd, mis on maitsega ja arusaamisega valmistet, mis peale omandamisrõõmu võitjale valmistavad veel vaatlemisrõõmu loterii külastajale-toetajale.

Peale selle võiksid naisüliõpilased oma käsitööga veel sotsiaalseltki mõndagi ära teha. Ameerikas näiteks ei ole omamaa käsitöökunst nii edenend kui Euroopa eri mais, kuid selle asemal harrastavad sealsed naisüliõpilased euroopa maade kaasvõitlejate käsitööde ostu ja müügi kõrval sotsiaalse abi tegurina veel — kokakunsti. Nii näiteks on kahel kuulsamal naisülikooli Emithi ja Wellesluy üliõpilaskonnal olemas oma f u d g e retseptid, mida keedetakse suhkrust, kooresegasest piimast, vaniljest ja riivitud kookuspähklist kompvekki, pakitakse väikestesse karpidesse ja müüakse (peamiselt enne jõulu) vaestelaste, pimedate, kodutute j. t. hääks. Siis korraldetakse veel n. n. church dinner'd, (kiriku lõunaid) suuremalt osalt küll vastavate koguduse komiteede poolt, kuid et sel puhul iga akadeemilise naise püha kohus on säärasest dinner'ist osa võtta, on endast mõistetak.

Ka soome naiskaasvõitlejad on oma näputööga sotsiaalse abi alal väga energilised. Kuna sealsed organisatsioonid, osakonnad, on igauks seotud teatud maakonnaga, siis on kõigil üliõpilastel kuidagi kindlam side oma kodunurgaga kui meil. Tunnustetakse, et maakond on kasvatanud neid, sellepärast on neil ka kõige lähemad kohustused oma maakonna vastu ja neid kohustusi püütakse leida ning täita maalapse hardumusega. Siin on hoolealusteks tiisikushaiged, eriti aga lapsed. Neile valmistetakse pesu ja kuuekesi, sukakesi, kindakesi ja mänguasju, niipalju kui võimalik omakodunurga eeskirjade ja mustrite järele. Töö tegemine sünnib väga suurelt osalt osakonna ruumes, harilikult mingit kirjanduslikku või kunstilist ettekannet kuulates. Tööst võetakse sedavõrt innukalt osa, et muuseas Satakunna osakonnas võistlesid meeskaasvõitlejadki oma sukavarda veeretamise osavuses naiskaasvõitlejatega!

Meie üliõpil.organisatsioonid ei ole õieti ükski seotud teatud kindla maa-alaga, kuid ega see veel tähenda, et võime oma käd rüppe lasta langeda. On meiegi ümbruses abitarvitajaid küll, paraku ei ole meil aga nende aitamisest üliõpilaskonnas küsimust tehtud. Meil ei ole just niisuguseid hoolealuseid, ega ole meil kauniks kombeks ka sel alal midagi ära teha, kui ehk välja arvata liivi lapsi. Kuid ka nendegi toetus ei teenita ära, vaid korjatakse kokku, üldiselt äri-dest ja peredest väljaspool üliõpilaskonda.

Usun, vahest jätkub. On selge, et me suudaksime palju rohkem, kui aga ise tahaksime, et meil on palju rohkem teha kui aga vaevaks võtame kõike näha. Ei ole sellest kaugeltki küllalt, kui oma üliõpil. aastail ainult akadeemilise tööga piirdume. Peab püüdma haarata elu võimalikult mitmekülgselt, nägema ka oma elu naiselikku osa, millest on abi niihästi meile enestele kui ka oma ümbrusele.

A. Anni. Meie asend ja orientatsioon (algus lk. 72).

2.

Eesti ideoloogiline mõte on viimasel aastal või paaril töötanud intensiivsemalt kui varem, selles pole kahtlust. Mitmed ettekanded ja artiklid, terved ajakirjadki tunnistavad sellest ja väärksid võimaluse korral veel üksikasjalist sõelumist (näit. K. Liidemanni maa-ideoloogia otsing „Liivika“ „Üliõpilaslehe“ erinumbris ja eriraamatuna, F. Tuglase „Rahvuslik kirjandus“ „Eesti Kirjanduses“, J. Tõnissoni rahvuse ja rahvusluse analüüs E. Ü. S-i albumis, mitmed artiklid ERK'is, „Loomingus“, „Sotsialistlikus Võitluses“, Kultuurisõprade Koondise toimetistes, Vabariigi Valitsuse esindajate kõnedes, ajalehetes j.m.). On päris kahju, et meil ilukirjanduse aastaülevaadete eeskujul ei korraldata ka süstemaatilisi ülevaateid iga aasta ideoloogilisest arengust ja tähtsamast kirjandusest sel alal, mis asjatundmise ja ausa tahte juures peaks olema hästi võimalik ka õige objektiivsel kujul. Teatavat „plaanimajandust“ kultuuri alal ei edenda ju mitte ainult (ja ehk mitte isegi nii palju) dogmaatilised ettekavatsused, vaid just tähelepanelik oleva jälgimine ja sellest kritiseeriv väärtusliku esiletõst¹⁾.

Seekord tahan siin lähtekohana puudutada lühidalt ainult üht äsjailmund teost, mis on küll allkirjutanule üsna kaugelt alalt, mil aga ei puudu tugev ideoloogiline iseloom. See on Edgar Kant'i väike aga väga tihe brošüür „Estlands Zugehörigkeit zu Baltoskandia“. Arvestades nii geoloogilisi, majandusgeograafilisi, kui ka ajaloolisi, sotsioloogilisi, kultuuriloolisi j. m. andmeid näeme seal, kuidas Eesti ja Läti kuuluvad peaaegu sama suurel määral Skandinaavia geograafilisse üksusse kui Taanigi, või õigemini, kuidas kõik koos moodustavad n. n. Baltoskandia üksuse, kus kolmele põhjapoolsaare riigile, Norrale, Rootside ja Soomele vastavad kolm lõunapoolset neemeeriiki: Taani, Läti ja Eesti. Viimased kõik on ühtlasi üleminekumaad Põhja-Euroopa kultuurpiirkonnast Kesk-Euroopa kultuurpiirkonda.

Nii hakkab järk-järgult ikka kindlama ja põhjendatuma kuju võtma see „skandinaavia orientatsioon“, millest meie rahvas ikka on mõnevõrra teadlik olnud, eriti aga iseseisvusajal, ja mida ka üliõpilasväljaandis mõnigi kord soojalt on pooldatud²⁾. Sest kuigi palju alust on praeguses püüdes lahti saada end rahvuse alahindamisest tema arvulise väiksuse pärast, ja kuigi meil küllalt tõestusi on, et me oma kultuuri kõigepealt enda jõul välja arendada jaksame, ei tähenda see ju kaugeltki mitte, et meile tarvilik ja kasulik ei oleks võimalikult tihe koostöö nende rahvuste ja kultuuripiir-

¹⁾ Kas pole meie kirjanduse ja kriitika võrdlemisi kõrget taset suurel määral kaasa aidanud ka just seesugused kokkuvõtlikud paraadid ja „aühindamised“ — nüüd juba enam kui 20 aastat Eesti Kirjanduse Seltsis ja kaua aega ka „Loomingus“? Et võtaks midagi sellesarnast oma programmi ka asutatav Hariduskoda, oleks vist palju oodata. Kuid mõni eriorganisatsioon, näit. Kultuuri-sõprade Koondis?

²⁾ Nii näit. juba 1923. a. albumis „Mõtteid valmi-
vast intelligentist“.

kondadega, kes meid meie ülesehitustöös võivad aidata, kas või juba oma meilegi sobiva eeskujuga.

Sellest kuuluvusest Baltoskandiasse ja sellest vajasest eriti sealpoolse koostöö järgi aga peame tegema arvatavasti veelgi enam ka teoreetilisi ja tegelikke järeldusi kui seni. Võib-olla selle geopoliitilise asendi selgem nägemine elustab meile ka mõned meie vanema ajaloo iseäraldused — samuti järelduste tegemiseks nüüdisaegseis probleemides.

Miks on, nagu arkeoloogia näitab, meie maa olud ikka olnud õitsevamal järjel, kui see maa on olnud ühendajaiks Lääne ja Ida vahel?

Miks ei pääsnud kristlus siin maal valitsema Idast tules, kuigi terminoloogia j. m. järgi otsustades sel oli siin suur mõju juba ammu enne saksa „ristitud vandaa-
lilide“ sissetormamist?

(Muide, miks ei võtnud muinaseestlased ise nii õige taktikaga kristlust vastu nagu läänepoolsed Baltoskandia maad? Kas ainult oma keskvalitsuse puudumine või ka oma liiga kitsa ja lühinägelise „omapära hoidmise“ tõttu?)

Miks kestis „saksa okupatsioon“ meie maal tervelt 700 aastat, vene oma aga ainult 200? Kas need arvud ei osuta ka meie vaenlaste praeguse hädaohlikkuse proportsiooni?

Kas ei kipu meil kõigest hoolimata ikkagi saksa vaim läbi lööma? Isegi siis ja seal, kus väliselt selle vastu nagu võideldakse? Miks muutus üks hiljutine „rahvaliidumine“ nii tormiliseks ja ähvardavaks eriti siis, kui ta leidis kontakti saksa vastava ideoloogiaga ja kihutusmeetoditega? Miks leidis ta nii suurt poolehoidu eriti meie üliõpilasuuringuis, kes ka muidu jätkavad saksa traditsiooni ja „kamdandavat“, univormeeritud „buršivaimu“ (jätkavad kõige enam, sest mõningal määral jätkub seda ka mujal)? Miks kopeerib meie lõunanaaber nii tugevasti Saksat, olgugi olles näiliselt nii „rahvuslik“?

Miks ei muutund aga saksasõbralik Lapua soome demokraatiale kaugeltki nii hädaohlikuks kui vastav äkklidumine meil? Kas ei vea nagu pooltahtmata saksapärase „tasalülituse“ poole isegi mõned voolud meie praeguseski „rahvuslikus uuestisünnis“, nii õiged kui ongi selle mõned teised põhimõtted?

Ma ei süüdistata ega „arvusta“ kedagi — „ainult-
arvustuste“ aeg on läbi. Ma ainult tahaksin äratada mõtteid ja tahtselle vaenlase äratundmiseks, kes on meile kõige hädaohlikum, eriti ka selle tõttu, et ta on juba nagu meie endi veres, et meie teda nagu ei näegi enam kõigis ta avaldusvormides?

Või kas võiks olla eesti rahvale halvemat tutvustust tõelise (s. o. mitte-hitlerliku) Lääne-Euroopa ees, kui see, et me muudame ära küll oma saksapäraseid nimesid, aga selle asemel omandame Saksast oma kultuuri ja poliitilise korralduse vaimu?

Miski ei nõrgenda poliitilistki iseseisvust salakavalamalt, kui vastase ideoloogias õigekstunnistamine — sellest on maailmasõda parim tõestus. Vastane, keda seesmiselt austatakse, on kahekordne vastane. Kui kogu meie olemisele praegu kõige hädaohlikum vaenlane on

natsliku Saksa uus „ittatung“, siis peame end põhjalikult immuunseks tegema ka tema ideoloogilise sugestiooni vastu.

Selle tähe all on sündinud 12. märtsi püüe. Ja see siht peab jääma valitsevaks ka kogu temale järgneval ajalul.

3.

Milline on see õige „baltoskandia vaim“, põhjamaade vaim, mida peame ikka selgemalt silmas pidama nii Ida kui ka Lõuna vaenlaste sugestioonide mõistmiseks? See järgneb maa minevikust, majanduslikust ning sotsiaalstruktuurist, tõust ning eriti varemast kultuuripärandusest. See on kõigepealt kõrge isiku-kultuuriga, igiaegsetel harjumustel põhjeneva demokraatia vaim. Just „puhtakujulisemal Põhjamail“ on see ka praegusele kriisile pidand vastu palju tugevamini kui selle riikidepere kõige nooremal liikmel, kahel kagupoolse „üleminekumaal“: Lätis ja Eestis (ja, küllalt iseloomulik, ka Eestis palju tugevamini kui Lätis).

Teiseks: See on peamiselt väike- ja kesktalunikule tuginev vaim, seega individualistlik. Kuid ühtlasi ometi on ta selle individualismi äärmusi ületav majandusliku ühistegevuse ning vaimse vabameelsuse, soliiduse ning sallivuse kaudu, seega ka teiste kihtidele, eriti tööliskihile ja vabale intelligentsile nende mõttevabaduse ning kutselise huvivõitluse vabaduse jättev, neid mitte poliitiliselt tasalülitav. Tugev kultuuriline tööliskihiline Brantingi juhatusel näit. pole Rootsi omapärasele rahvusriiklusele kindlasti mitte olnud kahjuks, vaid just rahvuskultuuri tööliskihitideski süvendand.

Kolmandaks: See on tugevasti eetilise ja seda toetavalt ka religioosne, jah, kristlik vaim, kuid seda mitte niivõrra selle kristlik-dogmaatilises kui tegeliku ellurakenduse mõttes. Põhja „talupoja-rahva“ maade kultuur on peagu läbikäivalt usklik, kuid uskudes peamiselt religiooniga põhjendat eetilistes isiku- ja vaimuväärtustesse, kuna kristlikkude dogmade ja usukujutluste tõlgituses siin ikka on valitsend võrdlemisi suur mõttevabadus. Sellest individualistliku majanduskultuuriga maa elutarvetest järgnev usklikus ja moralism on sageli küll pidurdand mõnd kõrge-mat kunstiarendut n. n. „skandinaavilise borneerituse ni“, kuid see on hoidnud ühtlasi ometi väga töö- ja elujõulistena maa laiad kodanikukihid. Ja võrdlemisi suure üksteisemõistmise ja sallivuse tõttu on see vaim vaevalt olnud kuigi suureks piduriks ka kunstikultuurile, vaid seda otseselt või kaudselt isegi süvendand.

Vahest jätkub sellestki mõnepunktilisest iseloomustusest, et praegusel murranguajal taas kord meelde kutsuda need põhijooned, mis ka Eestile kui Baltoskandia riigile ja kultuurile on kõige enesekohasemad ja ühel või teisel kujul isegi paratamatud. Need on määratud ette ka meile meie ajaloo ja struktuuri poolt, kui me ainult kuulame viimaste häält öieti. 1919—20 tegime maareformiga jne. peasammud selles suunas, 1934 järgnesid teised.

Meie suurim ülesanne praegusajal on neid üldraame rakendada ja täita võimalikult meiekohase ja kõrge-kultuurilise sisuga. Ja seejuures on meie suurim häda-oh: langeda tagasi meie vana baltisaksa lise (< keskeuroopalise ja keskaegse!) sugestiooni alla, ükskõik siis kas seda märgib vana rüütlivapi mõõkrist või Hitleri haakrist.

Vana baltlus tungib meile pääle, praegu enam kui ialgi enne pärast „rauddiviisi“ lüüasaamist!

Igal maal on tendents oma revolutsioonilise huvi väsides ja ummikusse joostes pöörduda tagasi endise korra juure. Nii ka meil praegu, hoolimata meie mõningast „rahvuslusest“, ja, sageli isegi just selle abil!

Sümptoomiline on, et praegu isegi eesti lehed tihkasiid arutada baltlaste ettepanekut: asutada uuesti mõisaid uue „aadli“ kasvatamiseks!!

Sama salakaval tendents kõneleb meie kiriklikus elus, kus baltlasil ikka olnud nii suur vaimne mõju. Lugege ainult nüüd nii moodi (ja sugugi mitte skandinaavilisel) läinud jutlusi ja nende avaldamist ajalehis — kas on väga suur vahe nende ja mõne „balti tante“ ihulehe „Traktätchen'ite“ vahel? Kas mõnes meie enestegi hütides: „Jumal kaitsku meie kodu, armast Eestit“ ei lõhna natuke J. V. Jannseni ja — Willigerode järgi? Kas tõesti sellega on mõeldud seda meie aegselt mõistetud Jumalat, kes võitleb põlises inimkultuuris ja iga inimese sisetundes oma igaveste, elule ja inimsoole objektiivsete väärtuste teostamiseks? Või ehk ainult rahvast-uinutavate ortodokslikkude kirikuhärrade antropomorfilist halli vanameest umb. gaasitaolisel kujul, kes nõudis matsikarjalt kõigepealt härraste säärekaapimist? Usund kui niisugune kuulub praegu paratamatult igasse kõrgemasse kultuuri ja kristlusegi põhited on igavesed, ehk üldse mitte kunagi täpselt tõlgitsetavad. Aga iga aeg ja iga sotsiaalne kiht tõlgitseb neid omamoodi, peab neid tõlgitsema oma aja teaduse, oma hinge ning oma ühiskonna vajaduste kohaselt. Kas oleme kindlad, et praegune kristluse uuestielustus meie rahva ja haritlastegi juhteguriks sünnib meie kohases vaimus, kui me kõik selleks ise valvel ei ole?

Nii kerge ja lihtne on üle võtta ammutuntud vanad või võõrsilt nähtud uued vormid. Kas pole paljud meie noortestki teoloogidest kaasa läinud pärast-sõja Saksa krampliku ja pimesilmse „kriisiteoloogiaga“?

Kas pole aga tunginud juba mõnesse meiegi artiklisse või kirjandusteosesse (mõtlen näit. ühte väga „rahvusliku“ draama ettekannet „Vanemuises“ 1934) Saksa praeguse korra tähtsama kultuurteoreetiku Spengleri vaim, mille teadlikku barbaarsust mag. J. Aul eelmises Üliõpilaslehe numbris ligemalt tutvustas: keel võim, sellel õigus! Kas ei tähenda see meie sisima rahvusliku jõu (mis on siin olnud just sotsiaaleetilise ilmega), täielist mürgitamist? Samasuguseid mürgiseid väärdeid otse kubises täis meie ajajärgu õhk.

Kuid üksikalade analüüs ei kuulu selle kirjutise

ülesandesse. Ta tahtis ainult juhtida mõtteid natuke sügavamale analüüsile meie ammualand „rahvusliku uuestisünni“ jätku vaks edendamiseks.

Sest on ju selge, et vähemalt esialgu see peab sündima just n. n. kodanlise korra saneerimise tähe all, (sellest loobumist esiteks ei võimalda meie sotsiaalstruktuur — seda peaksid ka meie marksistid 17 a. jooksul olema õppind ja teiseks ei pakukski see meile mingeid paremusi, vähemalt mitte lähemas tulevikus). See „kodanluse (ja talupoja) saneerimine“ aga eeldab kõigepealt tema moraalsest uuestisünni suurema

vastutustunde ja rahvuslik-sotsiaalse ühiskondade abil. „Igaviku radadel kannab rahvast alati sügav massihing ja sügav üldsuse tunne“ sõnastas selle hiljuti ka üks meie riigi tegelikke juhte.

Kui edumeelsed ringkonnad keelduvad või on loiud aktiivselt osa võtma praegu käimasolevaist protsessidest, siis mõjustavad viimaseid seda enam eriti nüüd esile ronivad puht-tagurlikud jõud. Meie „üldsuse“ ja „igaviku“ kahjuks.

PLAANIMAJANDUS JA KULTUUR

1. Tulunduslik plaanimajandus.

Varem kui kunagi enne, on käesoleva majanduskriisi tõttu kerkind päevakorrale tulunduselu plaanikindel korraldamine. Lisaks marksistide majandusplaanidele ja Vene riiklikule plaanimajandusele, tunneb maailma võimsam kapitalistliku režiimiga maagi, Ühendriigid, Roosevelt'i eksperimenti.

Ka varemalt korraldas riigivõim mitmesuguste seadustega majanduslikku teotsemist. Tootmine ise oli kapitalistile vaba. Marksistlikust ideoloogiast sai aga mõni nii aru, et kogu küsimus seisab varade jaotamises ja tulude eksproprieerimises. Tööstuskapitali jagada on võimatu. Siis peaks tehased ja masinad jagama osadeks. Kui küsimus seisaks ainult tulude ebaõiges jagunemises, siis poleks üldse plaanimajanduse ega marksismi vajadust maades, kus on vähe rikkaid. Kriisi ajal töötavad paljud ettevõtted koguni kahjuga. Neilt ei saaks isegi tulu eksproprieerida. Riik on seni näind oma ülesannet selles, et raskustesse langend ettevõtteid abistada. Kui tapamaju on ehitet mitu korda rohkem kui neile leidub tööd vastavas riigis, siis peab riik maksma omanikele nende ka-

pitali ja kindlustama tulu. Samuti riik kõrge tollikaitsega peab kindlustama turu kodumaa tehaseile, olugi et selle läbi produktsioon muutub järjest kallimaks ja ebaratsionaalsemaks.

Modernne plaanimajandus sihhib kaugemale. Kuna produktsioonivahendite omanikud vastakate huvide tõttu ei tule ise plaanimajanduse organiseerimisega toime, siis riik, kogu ühiskonna huvide nimel, asub majandust plaanikindlalt korraldama.

Esimese tähelepanuväärse nähtusena nendime suurt tööpuudust. Arenenumais riiges on ligi kolmandik rahvast töötud. Töötud ei loo ühiskonnale mingeid väärtusi, küll aga nõuavad elatist. Kuna töötud oma teenitud raha eest ei osta midagi, siis üldine produktsioon väheneb ja tekitab omakorda tööpuuduse suurenemist. Ka riigi väljaminekud, mida kuluetakse kogu rahvastiku huvides, langevad nüüd ainult rahvastiku töötava osa kanda. Viimase tagajärjel tõusevad maksud või vähendatakse riigi väljaminekuid, mis omakorda tõustavad tööpuudust.

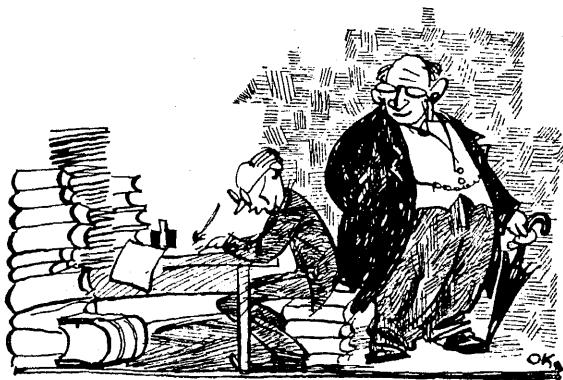
Isegi tööpuuduse vähenemisega võib olukord muudatuda halvemaks, kui töötud juhatakse ebatootvaile alule või masinate asendamisel käsitööga luuakse uusi teenistuskohi. Sel põhjusel mõnes väikeriigis teenivad töölised vähem arenenumate riikide töötute toetusest.

Moodsat kapitalistlikku majandust iseloomustab kõige enam see, et produktsioon sünnib kalleis tehaseis ja suurte ja kalliste masinatega. Kui võtta produktsioonikulu koosseisu, siis selles järjest valdavamat tähtsust omavad väljaminekud masinate ja tehaste hoonete amortiseerimiseks (nn fikseeritud kulud). Kuigi tööpalk näitab tõusutendentsi, siiski ta osa produktsioonikulus jääb arenguga väiksemaks. Enamikus modernseis käitis 75% produktsioonikulust (või saaduste omahinnast) moodustavad väljaminekud masinatele ja hoonetele ja ainult 25% tööliste palgale ja toorainete ostmisele. Oletame, et käitis töötab maksimaalse koormatusega, mis puhul üks toode maksaks 1 kroon. Sellest kroonist seega kulusid 75 senti seisvale kapitalile ja 25 senti töölisele. Kui käitis peaks töötama ainult poole koormatusega, siis olukord muutuks. Seisva või fikseeritud kapitali kulu langeks nüüd poole vähema saaduste hulga. Üksiku toote tootmiskulu oleks seega juba (75×2) + 25 snt. = 170 snt. Kokkuvõttes oli võimalik teostada ainult tööpalkade arvel, kuna töölisi valandeti. Kui töölised uut teenistust ei leia, siis ühiskondlikult see ei osutu kokkuhoiuks.

1934. a. mardiooperi „Flöödi puhuja“ Fauni autorid ja tegelased.

Katkendeid „Veljesto“ mardioopereist

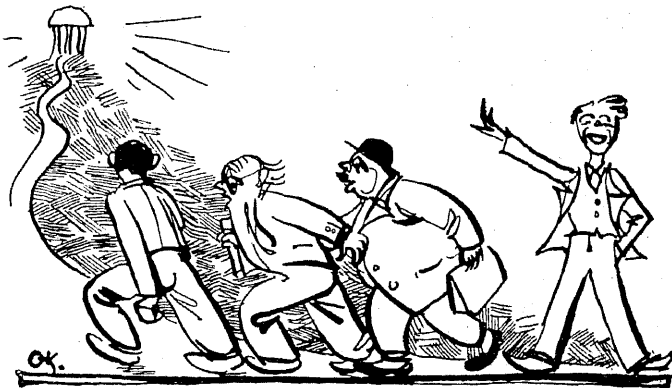

Hädaabiõppejõu aaria.

Täitunud me igatsused, soovid,
Saanud hädaabiõppejõuks.
Meie vaim on vastu pidand proovid,
Mis on tulnud meile suureks auks.
Põhjalikuks uurimiseks andi,
Rasked katsumised pääle pandi,
Nüüd me viimaks saabund sihile.

Kõigest sellest, millest professoori-
Del ei ole sinist aimugi,
Peame tõstma teadmatuse loori —
Ise liiguta ei oimugi.
Tarvitavad nad ju meie abi,
Et ei pruugiks ise tunda häbi
Oma kõhnavõitu teadmistest.

Jah, küll meilegi see aeg kord koidab,
Kui kord jääme vanaks, viletsaks —
Et meid korralise õpetool siis toidab,
Ihu vaimu kulul muutub priskemaks.
Kui siis ehitame omal maja,
Loengute valmistust ei ole vaja,
Seda teevad hädaabiõppejõud.

Õpinguis takerdud tudengi aaria.

Me kõige püüd on ühine,
Et sihi poole rühime.
Oh häda küll, oh häda,
Meist mõni põlgab seda!

Meil leidub mõni eksemplar,
Kel muidu aru selge, klaar —
Oh häda küll, oh häda,
Ei taha lõpetada.

Tal kulund püksid, narmas käis
Ja veksleid Tartu pangad täis —
Oh häda küll, oh häda,
Ei taha lunastada.

Käib kohvikus ja tantsu lööb
Ja preilidega vahvleid sööb —
Oh häda küll, oh häda
Vilister maksku seda!

Nii laiskleb aastat neli, viis,
Et teaduskonda muuta siis.
Oh häda küll, oh häda
Ei taha paraneda.

Mida enam kapitali on paigutat tehasesse, hooneisse ja masinaisse, seda enam vajab tööstus kogu käitise produktsioonijõu rakendamist. Ühiskonnale kujunevad koormaks need miljonid inimesed, tuhanded tehased ja masinad, mis seisavad tööta. Ühiskondlikult, üldrahvuslikult on veel suurimaks kahjuks iga tehas, mille ehitamisel on näha ette, et ta ei leia täit raken-damist. Säärane kapital on maha visatud.

Plaanimajandusel on siin suur ülesanne: korraldada ühiskondlikku produktsiooni otstarbekohaselt, rakendada tööle kogu inim- ja masintööjõud ja laiendada produktsiooni aparati kindla plaani järgi.

Asjaolu, et kriisi ajal modernse ja kalli käitise sisseseade on töös vaid osalise koormatusega, teeb saaduste hinna kalliks. Mahajäänd tehnikaga käitis on mõnikord võistlusvõimsem, sest tema produktsioonikulust suurema osa moodustab tööpalk, mida on võimalik tööliste vallandamisega vähendada.

Selgitame eelöeldud mõne näitega. Oletame, et võimsal kosel töötab 100.000 hobusejõuline hüdroelektrijaam (Narva jõele on võimalik Peipsi järve ja jõe reguleerimisega ehitada vähe väiksem jaam). Selle

modernse käitise kapital koosneb kalleist vesiehitu-sist, masinaist, voolujuhtmeist ja transformatoreist. Töölisi vajab säärane jõujaam ainult paarkümmend, olenemata sellest, kui suure võimega jaam töötab. Isegi jaama seismisel on võimalik ainult väheseid töölisi vallandada. Kogu sissesead vananeb jaama täieliku seismise juures sama kiiresti kui töötamisel. Oletame, et jaama vahetpidamata töötamise korral täie koormatuse juures 1 kilovatt-tund elektrit võiks maksta tarvitajale 1 sent. Sel juhul oleks kasulik kogu tööstust, kõigi hoonete kütmist, keetmist jne. elektri-fitseerida ja töid, mida seni tegi inimtööjõud, asen-dada elektrijõuga. Teiselt poolt see võimaldab kogu energia müüki ligemasse ümbrusse, mille läbi jäävad ära kallid voolujuhtmed kaugemaisse asulaisse.

Kui aga kogu jaama võimsust ei õnnestu kasu-tada, siis elektri hind tõuseb. Kui jaamalt võetakse 7 tunni kestel ühe kolmandiku võimsuse ulatuses elektrit, siis kilovatt-tund elektrit maksaks juba 1 sendi asemel 10 senti. Seega siis olenematult sellest, kui palju elektrit ta produtseerib, jääb jaama kogu produktsioonikulu samaks.

Plaanimajanduse sihiks oleks siin kogu võime rakendamine. Samal ajal kui ehitatakse jõujaama, valmivad ka tehased, elektrisesseseaded ja juhtmed tuhandesse kortereisse ja tööstusisse, mis tarvitavad jaama energiat. Jõujaamade võrk kujundetakse kõige otstarbekamalt. Kui üks tsemendivabrik või tapamaja suudab rahuldada kogu riiki või isegi naabermaid, siis oleks majanduslikult rumalus asutada uut tehist. Ühiskondlikult lähtudes säärase kapitali investeerimine oleks kapitali hävitamine, kuigi ta kapitaliomanikule võiks tuua kasu. Inimtööjõu intensiivsustamine Taylor'i süsteemi järgi on töösturile kasulik, kuna aga mõnel juhul ta muutub töölise enneaegse vananemise tõttu töölise ja ühiskonna seisukohalt kahjulikuks ja väärratsionaliseerimiseks. Isegi see asjaolu, et mõni liigsetest tapamajadest või tsemendivabrikutest kuulub riigi omandusse, ei muuda asja. Võistlevad ettevõtted, kes ei saa rakendada kogu oma produktioonijõudu, sõlmivad harilikult kokkuleppe. Kuna on otstarbekohane produktiooni ühte tehasesse koondada, siis teine tsemendivabrik pannakse seisma ja talle maksetakse esimese poolt vähemalt niipalju raha, kuipalju ta sai siis, kui veel töötas. Kolmas kapitalist, kellel on vaba kapitali, näib säärase monopolistliku seltsi suurt teenistust ja asutab kolmanda tehase. Kuna nüüd võistlus surub hinnad alla, siis on kokkulepe uue võistleja ja vanade omanikkude vahel paratamatu. Sääraselt maetakse asjatult kapitale seisvaise tehasesse, mis tõttu produktioon järjest kallineb ja neelab kõik tehniliste leiutiste tõttu odavamaks muutuva produktiooni hüved. Kui riik ostab täie hinna eest näiteks viis tikuvabrikut ja paneb monopoli maksuma, siis on pandud piir edaspidisele väärinvesteeringule. Senise väärmajandamise tagajärjed aga püsivad, kui riik oli sunnitud maksuma täit tasu vabrikute eest. Kui viiest tehasest ainult ühele jätkub töid, siis see üks peab nelja eest nende omanikele tasu teenima. Iga riiklik ettevõttevorm ei tähenda veel otstarbekamat plaanimajandust. Iseasi on siis, kui riik asutab mõne uue tööstuse ja sel on vajalikul määral töid. Moodsa majanduse tendentsid eeldavad monopoli. Kuna aga eramonopol ühiskondlikult on hädaohtlik, siis majanduse tulevikuvorm seisab ühiskonnastet majanduses. Ainult viimane on võimeline rakendama olemasolevat inim- ja materiaalkapitali ja laiendama produktiooni. On plaanimajandusega tööstus, see moodsa majanduse võti, viidud õitsengule, siis on sel üldine tähtsus. Mitte ainult tööliste, vaid ka põllupidajate ja keskkhiitide palgad tõusevad, kuigi viimaste produktiivsus jääb endiseks. Selles väljendub ka keskkhiitide kriisi- ja probleemi otstarbekaim lahendus.

Mis puutub plaanimajanduse ruumilisse ulatusse, siis üksikus väikeriigis on see piiratud kujul teostatav. Ainult Vene ja Ühendriigid on võimelised peaaegu täiel ulatusel plaanimajandust realiseerima. Tuleviku otstarbekohaseim majandusorganisatsioon muutub puhtmajanduslike tingimuste tõttu järjest *internatsionaalsemaks*.

Harilikult saadusi valmistetakse nende nõudmise järgi. On võimalus ka saada ste tarvitamist ühiskondlikult reguleerida. Praegu sõdurite vajadused rahuldetakse kõik tarvitamisesemetega jagamisega. Kasarmukord pole üleviidav kultuurühiskonda, kuigi ta oleks majanduslikult veidi ratsionaalsem. Kuna aga inimesed erinevad üksteisest mitte ainult füüsiliselt, vaid ka vaimselt, siis iga isikul on individuaalsed huvid oma tarvete rahuldamiseks. Seepärast isegi sotsialistlikus ühiskonnas on valdava tähtsusega rahapalk, mis võimaldab individuaalset valikuvabadust.

Teatud määral on koguni tarvitamisesemete jagamine otstarbekohane. Võib anda kodanikele maksuta ja sundslikku (!) haridust ühes õppeabinõudega, haiguskindlustuse kaudu maksuta arstimist, õpilasile-üliõpilasile stipendiumi korteri ja söögi näol, teatud isikutele priisõitu liikumisvahendeid, vormiriietust jne. Sel kombel osutub võimalikuks edendada massikultuuri ja vähendada kaubanduslike kulusid, mis praegu on ebaloomulikult kõrged.

2. Kultuuri plaanimajandus.

Kultuurelu on saand võimalikuks ainult seetõttu, et inimeste toidutarbe rahuldamiseks kulub järjest vähem osa ühiskondlikust kogutööst. Vanal ajal inimese kogu tööaeg kulus toidu, kehva kehakatte ja hursiku hankimiseks. Antiikajal orje sunniti ülemäära töötama, et orjaperemehed võiksid maitseada elumõnusus ja kultuurvarasid. Tänu masinaile võib inimkond nüüd suure osa oma tööjõust kulutada ainult vaimsemate kultuurvarade produtseerimisele. Ilma majandusliku baasita pole kõrgem kultuur üldse mõeldav. See on materialistliku ajalookäsitluse põhiväiteid. Kultuurtootlusest elava keskklassi (intelligentsi) olemasolu ja tulunduslik olukord sõltub otseselt sellest, kuivõrra tootlikku tööd teeb töölis- ja talupojakklass. Sunniabinõudega võib ju keskklassi majanduslikku taset parandada teiste arvel, aga see abinõu on ajutine, ebaõiglane ja annab varsti ümberpöördu tagajärgi. Kui kriisi tõttu töölise või talupoja tulud vähenevad, siis kustutab ta oma elarvest eeskätt väljaminekud kultuurtarvete ostmiseks ja viib keskkhiid veel tugevamini kriisi mõju alla. Aga ümberpöördu — kui otstarbekohase plaanimajanduse abil tööliste ja talupoegade töö produktiivsus tõuseb, siis avaneb võimalus senisest enam tarbeid toota. Leiva tootmist pole mõtet suurendada, kuna praegu ladudes ostjat ootavast ja põletamisele määratud viljast on küllalt näljahädalistele jagamiseks. Raadioaparaate, autosid, klavereid, teatreid ja raamatuid võiks aga kümme korda rohkem toota. Kuidas juhtida vabu produktioonijõude, see on poliitilise otstarbekohasuse ja

Matk vil. Mägiste lelle juurde Palamusele kevadel 1932.

mentaliteedi küsimus. Võidakse raha kulutada sõjavarustuse ostmiseks või kultuuri süvendamiseks.

Ka kultuuriala on plaani järgi juhitav. Majandusplaan eeldab ühtlasi ka teatavate kultuurialade korraldamist. Agraarse, kultuuritu ja nõrga tööstusega Vene järsk industrialiseerimine sündis rahva ülepingsusega. Uusi varasid tehaste, masinate ja sõjavarustuse näol loodi tulevikus, kuna rahvale tarvitamiskauku vähe toodeti. Samas see industrialiseerimine nõudis kümneid tuhandeid uusi insenere, agronome arste ja oskustöölisi. Plaani järgi asutati uusi üli-, kesk- ja kutsekoole. Oskustöölise töö produktiivsus on proportsionaalne nende haridusega, mispärast juba ainuüksi majanduslikel põhjusil osutus otstarbekohaseks 10-aastase koolisunduse teostamine linnades. Ka õpetajate, koolimajade, õppeabinõude tootmist pidi plaan reguleerima. Majandusliku otstarbega teaduslikud ekspeditsioonid, tehnilised laboratooriumid, transport, side jm. on kasuks ka kultuursele arengule.

Ka sel juhul, kui majandus suundub depressioonile, on vajalik kultuurplaan. Selle järgi vastavalt vajadusele suletakse koole, tehakse kitsendusi hariduse omandamiseks, antakse vähem summasid kultuurialale.

Enamiku kultuurvarade tootmine allub ka tulunduslikele reeglitele. Võtame näiteks raamatute tootmise. Selle esimese eksemplari tootmisel on koostanud autorid, kirjastajad, trüki- ja paberikunstnikud. Järgnevad eksemplarid lisanduvad ainult paberi ja trüki- ja paberikunstnikute kaudu. Mida suurem on tiraaž, seda odavam raamat. Kui trükimasinad töötavad ainult enne jõulusid, siis trükkimine muutub kalliks. Otstarbekohane oleks säärase kirjastusliku tegevuse, mis paneks masinad kogu aastaks tööle. Otstarbetu on mitme kirjastaja poolt sama raamatu kirjastamine. Eriti juhtub seda suurkirjanike teostega, kalendritega, stiduplaanide ja kooliraamatutega, mis ilmuvad mitmes väljandes ja igal aastal uues, olulisemate muudatusteta trükkis. Tulunduslikult oleks otstarbekohaseim üldjalike raamatute kirjastamiseks riiklik või poolriiklik kirjastus oma tsentraliseeritud kauplustega suuremates asulates.

Et kindlustada raamatule levikut ja takistada raamatute asjatut laos seismist, riiklik toetus raamatukogudele võiks seista raamatute jagamises. Sel juhul näiteks 1500 eksemplarile oleks levik kindlustet. Need köidetakse kaitsekojas, varustatakse trükitud kataloogikaartide ja nimekirjadega ja saadetakse kogudele, kus koguhoidjal pole muud teha, kui

raamat nummerdada ja riivilile panna. Kirjastusplaan koostatakse aastateks ja erakirjastustel keelatakse vastavate teoste kirjastamine. Eeldame, et demokraatliku organisatsiooni ja mõttevabaduse juures kirjutatakse teoseid, mille kõrge väärtuse üle pole vaidlust.

On võimalus minna kaugemale. Kuigi „Mein Kampf“ väärtuse üle on lahkarvamusi, teeb valitsus selle tellimise erakirjastusarvilt kümneis eksemplares raamatukogudele sunduslikuks. Natsionaalfasistliku ideoloogiaga kooskõlatu teaduslik ja ilukirjanduslik toodang keelatakse ja seninegi põletatakse. Teisal tambitakse Sinovjevi režiimipäraseid teosed paberimassiks. Hitler teostas ka ajakirjanduse tasulilitamist. Algul suleti otseste vastaste lehed. Siis määrati väikestki opositsiooni tegevatele ajalehtedele rahatrahve, mistõttu omanikud sundisid toimetajatele uue suuna. Kuna kõigil lehil oli samasugune informatsioon, siis publik ostis vähem lehti. Lõpuks ostis partei järelejäänd eraomanduses olevad lehed. Peale poliitilise sihi saavutamise kirjandustoodangu vähendamiseks seda, et vabanend tööjõud rakendusid vajalikumasse sõjatööstusse.

Siit kerkibki küsimus, kas plaanimajandus ja ühiskondamine on ühevõrra rakendatavad nii kultuur- kui majandusalale. Pole kahtlust, et võime sõita sama rongiga, tarvitades sama saabast, seepi, tinti ja elektrivalgust. Neildi algul eeldame teatavat valikuvabadust ja tootmisvabadust korraldamist vastavalt tarvitamisele. Seda enam valikuvabadust on vaja kultuurvarade tarvitamisel. Ühte ja sama raamatut ei loe iga inimene. Ühe isiku kõne, maailmavaade, kunstimaitse pole sugugi ühtune teise isiku omaga. Plaanimajandus kultuurialal peaks koguni mitmekesistama ja rohkendama valikuvabadust. Ta ainult kaotaks nähted, mis ei kutsundagi valikut, näiteks raamatukogude suurendamine, paralleeltrükkide kaotamine, rahvamajade otstarbekas kasutamiskava jne.

Kultuuri arenemise huvides pooldame individualiteeti, valikuvabadust, s. o. säärase demokraatismi, mis annab vähemuselegi eluõiguse. Ka kultuuriala, mida ainult mõni üksik harrastab, on pooldatav ja riigi toetuse vääriline. Enamuse tahet sageli pole. Polegi näiteks raamatut, mida rahva enamik loeb. Kas seepärast ei tuleks seda toetada ja toota? Ega suuri saapaidki lähe enamikul vaja.

Mõte, mis täna kerkib teadlase peas, võib muudatada aastate pärast masside omaks. Mõtte ja kultuuri keelamine, monopoliseerimine, tasulilitamine ühe isiku, või isegi enamuse vaateile tähendab kultuuri hävingut. Andkem igale eraalgatus kultuuri alal vastandina majanduslikule monopolile. Sama käib organisatsioonivabaduse kohta. Isegi vaidlematult soovimatuid kultuurinähteid on võimalik kõrvaldada kasvatusel, arvustuse, võistluse ja parema kultuuri toetamise abil paremini kui sunni ja keeluga.

Ühiskond ei pea ainult lubama kultuurilist eraalgatust, vaid seda ka toetama. Kui teatud kultuurialal, millel on positiivne tähtsus, leidub küllaldaselt teotsejaid, siis ühiskondki peab seks kaasa aitama. Enamuse säärasest tööst teevad aga vabatahtlikud organisatsioonid, millede töö intensiivsuse järgi otsustame vastava ühiskonna kultuurset demokraatiat.

Kokkuvõttes näeme, et kollektivismi ja individualismi on võimalus siduda nii, et kummalegi jääks eri tegevussfäär. Vaimse loomingu alal võib jääda individualistiks, vabaduse kaitsejaks, kuna majandusliku tootmisvabaduse otstarbekamaks korraldamiseks võib innustetumalt nõuda kollektivismi ja ühiskondamist.

PAUL VIHALEM.

ÜÜRINÕUSID pidustustele

suurimas valikus odavamate hindadega.

Õllekanne, mitm. sööginõusid ning klaaskaupu.

Tallinna Portselan-Tööstuse ainuesindajana
võtan vastu tellimisi

SIRKLITE & VAPPIDE

pealepõletamiseks sööginõudele.

E. V. JÜRGENS Ülikooli 2. Tel. 7-88.

Edustuse koosolek 1. II 1935. a.

Koos 26 liiget. Juhatab esimees A. Meil, protokollib abisekretär V. Kirsfelt.

Koosoleku päevakorras: 1. Protokoll. 2. Juhatuse otsuste kinnitamine. 3. Aruanded: 1. detsembri balli, SELL oümpiaadi, SELL kesk-büroo istungi. 4. 24. veebruari pühitsemine. 5. „Üliõpilaslehe“ toimikonna kodukord 1. lugemisel. 6. Saksa, vene ja juudi üliõpilaste rühma kiri. 7. Täiendavaid valimisi. 8. Läbirääkimisi.

Esimees teatab muudatustest Edustuse koosseisus: nimekirja nr. 2. järele on lahkunud ksv. A. Uesson, kelle asemele on kutsutud samast nimekirjast ksv. Adelheid Okas. Nimekirja järjekorras loobusid Edustuse tööst Senta Kikerpill ja Marta Kapp. Nimekirjade nr. 6 ja nr. 7. järele on lahkunud Aleksei Klemm ja Ernst Reimann, asemele tulnud Igor Krjukov ja Ilmar Lill.

I

21. veebruaril 1934. a. koosoleku protokoll kinnitatakse.

II

Kinnitatakse juhatuse otsuseid: Põhimõtteliselt pooldatakse, et kultuurtoimikond Vabariigi aastapäeva puhul annaks välja „Üliõpilaslehe“ erinumbri ja Leedu Vabariigi aastapäeva puhul korraldaks Leedu õhtu. C. I. E. nõukogu istungile aasta lõpul Bordeaux's otsustatakse majandusl. põhjusil esindajat mitte saata. — Juhatus pooldab SELL ametliku keelena inglise keele tarvitusele võtmist. — Üliõpilaskonna kirjastusel ilmunud M. Kurtšinski „Statistika“ müügihinnaks määratakse Kr. 10.—

Üliõpilaskonna juhatus kaaludes

üliõpilaste arvu piiramise ja ülikooli sisseastumisel võistluseksamite küsimust, otsustas esitada Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile märgukirja, sellest saates ärakirja Ülikooli Valitsusele. Märgukirjas juhtida tähelepanu neile asjaoludele, mis võivad esile kerkida üliõpilaste arvu piiramise ja võistluseksamite sisseseadmise. Märgukirja koostamia valitakse ksv. ksv. Meil, Pommer ja Laja. — Otsustatakse vähemusrahvuste rühma poolt Üliõpilaskonna märgukirja vastu esitatud protestikiri lugeda seisukoha võtmata ad acta. — Saksa üliõpilaskonna ettepanek üliõpilaste õppevahetuseks nende stipendiumiga Königsbergi ülikoolis 1935. a. suvesemestriks otsustatakse eitavalt riiklikel ja rahvuspoliitilistel kaalutlustel. — Otsustatakse osta 200 eks. „Eestluse aastaraamatukalendrit 1935“ üliõpilaskonnas levitamiseks.

III

Üliõpilaskonna 1934. a. 1. detsembri balli aruandest nähtub, et pääsmeid on müüdnud 114 vilistlasele ja 678 kaasvõitlejale. Sissetulekut Kr. 1025.53, väljaminekut Kr. 592.65, ülejääki Kr. 432.90.

Tartus 22. ja 23. IX 1934. a. peetud SELL'i olümpiaad on toonud sisse Kr. 1453.—, kulusid Kr. 1135.36, seega ülejääk Kr. 317.64.

IV

Suurimaks-üliõpilaskonna ettevõttes jääb vabaduspäeva kõnelend, mille ettevalmistamiseks on teinud kultuurtoimikond tõhusat tööd korraldades kõnekursuse ja kõnelejate valimikku. Kõnelejaid saadetakse ka Lätti — sealsete eestlaste juurde.

V

„Üliõpilaslehe“ kodukord antakse toimikonnale tagasi ümbertöötamiseks.

VI

Edustuse päevakorra tulipunktiks on vähemusrahvuste üliõpilas-esindajate poolt esitatud protestimärgukiri Üliõpilaskonna Edustusele ühenduses üliõpilaskonna juhatuse poolt Haridus-sotsiaalministrile saadetud märgukirjaga. Üliõpilaskonna juhatus esitab kirja seisukoha võtmiseks Edustusele.

Pärast kirja lugemist saksa üliõpilaste esindaja ksv. Tanton selgitab Haridus-sotsiaalministrile saadetud märgukirja ettevalmistuskäiku. Märgukirja on koostanud kolmeliikmeline komisjon. Üllatavalt olevat selles üliõpilaskond võtnud endale initsiatiivi numerus claususe sisseseadmise asjus. Kõneleja leiab, et akadeemiliste elukutsete juures numerus clausus olevat absurdne. Märgukirja koostamisel olevat rii-vatud korrektsuse põhireegleid. Teeb Edustusele ettepaneku konstantida, et kolmeliikmeline komisjon on astunud üle juhatuse poolt antud volitustest, kuna märgukirjas ei ole juhitud üksnes tähelepanu ebaloomulikule seisukorrale, mis te-kiks piiramiste vastuvõtmisel, vaid on tehtud oma poolt ettepanekuid kitsenduste mooduste kohta.

Ksv. Ott (E. korp. rühm) leiab, et märgukirja koostamisel pole astutud üle volitustest. Üliõpilaskond üldiselt ei poolda üliõpilaste arvu piiramist. Teeb ettepaneku, et Edustus kinnitaks üliõpilaste arvu mittepiiramist.

Pikema kõne loeb maha juudi üliõpilaste esindaja ksv. Pasternak. Ta väidab, et kolmeliikmeline komisjon on töötanud välja märgukirja üleöö ning esitanud selle kontrollita. Märgukirjas käsitletavat enam kui pool teksti vähemusrahvuste kohta numerus claususe sisseseadmist, mille kohta puudunavat kolmeliikmelisel komisjonil vastavad volitused. Ka sisuliselt olevat märgukirja andmed ekslikud, kuna vähemusrahvuste hulka olevat ka ar-

vatud välismaalased. Ksv. Pommer (EÜS) tuletab meelde, kuidas ksv. Tanton ütelnud, et „nemad (sakslased) ei ole vähemusrahvus, vaid ajalooline rahvus Eesti pinnal“. Vähemusrahvustele on antud õigusi rohkem kui mujal. Ei tule vaadata niivõrt vähemusrahvuste märgukirja sisulist külge kui selle tooni. Teeb ettepaneku, et Edustus mõistaks hukka kirja tooni.

Ksv. Pommer'i ettepaneku järele kalduvad sõnavõtte asjast kõrvale. Vähemusrahvuste esindajad teevad etteheiteid, miks ei ole informeeritud neid varem märgukirjas käsitletud küsimusist.

Tehakse vaheaeg.

Pärast vaheaega võetakse vastu 12 häälega poolt ja 7 vastu ksv. Pommeri parandatud ettepanek, mis mõistab hukka vähemusrahvuste esindajate kirja väljakutsuva tooni ning kinnitab, et Haridus-sotsiaalministrile saadetud kirja koostamisel komisjon on töötanud volituste piires. Ksv. Ott'i ettepanek lükkatakse tagasi.

Lükkatakse tagasi ksv. Tantoni ettepanek — poolt 4, vastu 21 ja ksv. Ott'i omapoolt 8, vastu 10.

Kuulutatakse vaheaeg vähemusrahvuste soovil.

Koosoleku jätkudes ksv. Tanton teeb ettepaneku, millega edustus võtaks vastu otsuse, et Edustus ei poolda mingisugust üliõpilaste arvu piiramist.

Esimees ksv. Meil ei pea võimalikuks samase ettepaneku teiskordse hääletuselepanekut.

Vähemusrahvuslased lahkuvad.

VII

Abilaekuriks valitakse ksv. A. Okas 20 häälega poolt ja vastu 1 hääle. Kehalise kasvatusse toimkonda valitakse ksv. Hanson 21 häälega. Kultuurtoimkonda ksv. Lill ja Okas.

VIII

Läbirääkimiste puhul sõna ei võeta.

EDUSTUSE KOOSOLEK 5. III KELL 21.

Päevakord:

1. Protokoll.
2. Juhatus otsuste kinnitamine.

3. Üliõpilaskonna juhatuse kokkoleht esimisel lugemisel.
7. XIV Edustuse valimiste väljakuulutamine.
5. Edustuse valimistoimkonna valimine.
6. Täiendavaid valimisi.
7. Läbirääkimisi.

SELL-i KESKBÜROO 18. ISTUNG PEETAKSE TARTUS 17. MÄRTSIL 1935.

Esialguses päevakorras on ette nähtud:

1. Büroojuhataja aruanne.
2. Informatsioon CIE Spordikomisjoni tööst, IV akad. talimängudest St. Moritzis ja CIE olümpiaadist Budapestis.
3. Revisjonikomisjoni valimine.
4. 12. SELL — konverents Kaunases ja selle päevakord.
5. 10. Suvispordi olümpiaad Riias ja SELL spordibrošüüri: „Sport SELL-i üliõpilaskondades“, väljaandmise küsimus.
6. Praktikantide ja üliõpilaste vahetus SELL-i üliõpilaskondade vahel 1935. a. suvel.
7. SELL-i üliõpilaskondade informatsiooni korraldus.
8. XI konverentsi resolutsioonid.
9. SELL-i asjaajamiskeele küsimus.
10. Kooli õppekavade rakendamine SELL-maade lähendamiseks.
11. Ühistest ekskursiooni võimalustest.
12. Revisjonikomisjoni ja kassaaruanne.
13. Keskbüroo eelarve pro 1935./36.
14. Instruktsioone SELL konverentside protokollimiseks.
15. Aastaruanded SELL üliõpilaskondade tegevusest SELL-is.

16. Istungil algatatud küsimused. Kavatses SELL spordibrošüüri ilmumise Riia olümpiaadi ajaks, esialgsete arvestuste järele tuleks see neljapoolne ja sisaldaks ülevaate SELL-made spordielust ja SELL-i olümpiaadidest.

SELL-maade üliõpilaskondade tegevuse tutvustamiseks kavatses edaspidi hakata ilmutama SELL-i üliõpilaskondade büllättäni 2—4 korda aastas. Esimese büllättäni ilmutamist on kuuldavasti oodata juba selle sem. jooksul.

SELL-i asjaajamiskeele küsimus esitati juba eelmisel KB istungil Eesti üliõpilaskonna poolt. See ettepanek tuleb nüüd eri punktina arutusele, nimelt soovitas meie üliõpilaskond võtta asjaajamiskeeleks inglise keele.

Ühist ekskursiooni kavatses korraldada CIE olümpiaadi puhul Budapesti (tuleval sügisel). Täiesti uudne küsimus keskbüroo istungi päevakorras on kooli õppekavade rakendamine SELL-i maade lähendamiseks. Sellel alal on oodata vastava memorandumi esitamist SELL maade vastavatele asutistele.

TRÜKIVIGU EELMISES NR-IS.

Artikli „O m a n i m i“ alt on jäänud ära autori nimi L. Kalling-K a n t, samuti on viga lk. 41 olevas allkirjas, kus peab olema I l m a r P o m m e r - R a u d m a. Toimetuse palub eksitusi lahkesti vabandada.

„VELJESTO“ ERINUMBRI TOIMETUS: AUGUST ANNI, JUHAN KAOSAAR (tegevtoimetaja).
RUDOLF PÖLDMAE, EDUARD TREU.

Ilmub 13 korda aastas. Tellimishind 3 krooni aastas, 1½ krooni semestris.

Vastutav ja peatoimetaja: Karl Päril. Tegevtoimetaja: Jaan Ots. Toimetuse liikmed: V. Hanson, H. Pello.
Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus. Toimetuse aadress: Üliõpilasmaja, Tartu.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartu, 1935.

TÖLKED SOOME KIRJANDUSEST

Soome antoloogia. Tõlkind ja sissejuhatand August Anni.

I anne: **Kanteletar I osa.** Soome rahva kangelaslugusid, ballaade ja legende. 13 pildiga, neist 1 värvides. 372 lk. Hind 5 kr. 50 senti, iluköites 6 kr.

II anne: **Kanteletar II osa.** Soome rahva tundelaule, tarkus- ning nõidusluulet. Värvipildiga. 258 lk. Hind 4 kr., iluköites 4 kr. 50 s.

III anne: **Soome laule ja ballaade.** Tõlkinud A. Anni, A. Oras, M. Raud, G. Suits. 20 pildiga. 200 lk. Hind 3 kr., iluköites 3 kr. 50 s.

SUONIO (J. KROHN): Kuu jutustused. Tõlkinud Julie Rõks. 12 Natalie Mey illustratsioon. 56 lk. Hind 40 senti, kalingurköites 1 kr. 90 s.

JUHANI AHO: Vaikne meri (Laastud). Tõlkinud Fr. Tuglas. Autori pildiga. 122 lk. Hind 1 kr., kalingurköites 2 kr. 50 s.

JUHANI AHO: Raudtee ehk jutt taadist ja eidest, kes seda enne ei olnud näinud. Tõlkinud Gus-

tav Suits. II trükk. 17 Eero Järnefeld'i pilti 124 lk. Hind 1 kr. 50 s, kalingurköites 3 kr.

— **Panu.** Romaan. Tõlkinud Aug. Anni. Autori pildiga. 418 lk. Hind 3 kr. 25 s, kalingurköites 4 kr. 75 s.

— **Kas mäletad — ?** Lilli kevadiselt niidult. Romaan. Tõlkinud August Palm. II trükk. Autori pildiga. 308 lk. Hind 2 kr. 50 s., iluköites 3 kr.

A. JÄRNEFELT: Isamaa. Romaan. Tõlkinud Gustav Suits. Autori pildiga. 186 lk. Hind 2 kr., kalingurköites 3 kr. 50 s.

EINO LEINO: Helkalaulud. Tõlkinud Aug. Anni. 80 lk. Hind 60 senti.

— **Simo Hurt.** Ajalooline näidend 5-es vaatuses Soome Põhja sõja ajalt. Tõlkinud August Anni. Autori pildiga. 130 lk. Hind 1 kr. 40 s, kalingurköites 2 kr. 90 s.

E. F. SILLANPÄÄ: Vaga viletsus. Lõpule jõudnud soome elulugu. Tõlkinud Aug. Anni. 202 lk. Hind 1 kr. 75 s., iluköites 2 kr. 40 s.

EESTI KIRJANDUSE SELTSI KIRJASTUS

TARTU LINNAPANK

Tartus, Raekoda, telef. 2-32 ja 11-32.

AKTIVA.	<i>Ärisedis 31. detsembril 1934. a.</i>	PASSIVA.	
Kassa	52.573.—	Põhikapital	158.985.43
Hoiuarved	501.870.15	Tagavarakapital	22.597.—
Väärtpaberid	30.634.47	Amortisatsioonikapital	7.135.22
Väärtused	1.816.60	Hoiusummad	2.926.297.82
Diskonteeritud vekslid	1.990.999.35	Võlad teistes krediitասստիստես	—60
Tähtajalised laenud	75.295.—	Korrespondendid	26.448.40
Konto-korrent laenud	458.181.50	Väljaantud garantiid	38.575.76
Korrespondendid	126.801.35	Mitmesugused kreditorid	5.000.—
Garantii deebitorid	38.575.76	Muud passivad	61.126.90
Mitmesugused deebitorid	5.000.—	Puhaskasu	50.486.98
Vallasvara	14.727.15		
Muud aktivad	179.78		
	Kokku: 3.296.654.11		Kokku: 3.296.654.11

Toimetab kõiki pangaoperatsioone. Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates kohtades maal.

Kuni 96% hinnaalandust!

Veel 7 päeva! • Väetluslikem kirjandus hinnalt kättesaadav kõigile
Raamatusõbrad, kasutage erakordselt soodsat juhust!

3, 5, 25 ja 50 sendilised raamatud meie odavate raamatute nimestiku järele saadaval meie raamatukauplusest

Iga raamat 75 senti.

J. Aho: Südametunnistus. Romaan	Hind kr. 2.—
J. Aho: Õpetaja tütar. Romaan	" " 1.25
M. Aul: Vana Idamaa	" " 1.60
A. Gailit: Purpurne surm. Romaan	" " 2.25
K. Hamsun: Sügistähtede all. Ränduri jut.	" " 1.50
A. Kitzberg: Lastejutud	" " 1.25
J. Lapp: Noorus. Noorsoojutud	" " 3.50
E. Leino: Musti. Noorsoojutt	" " 1.—
J. Lintrop: Türgi enne ja nüüd	" " 2.25
G. de Maupassant: Valitud jutud	" " 2.50
A. Mälk: Surnud elu. Jutustus	" " 1.90
Naine emana. Kirj. dr. med. H. Meyer-Rüegg	" " 2.50
Juhan Pahlbärk: Ringhäälik. Jutuvesteid	" " 2.—
A. H. Tammsaare: Kõrboja peremees. Rom.	" " 1.80
Fr. Tuglas: Toompea vanglas. Mälestused	" " 1.40

Iga raamat 1 kroon.

S. Donner: Daani kokaraamat. 2. täiend. tr.	" " 2.50
Grimm: Muinasjutud I	" " 1.50
L. Gumilevsky: Peni põiktänav. Romaan	" " 2.75
P. Haanpää: Kasarmus ja õppeväljal. Nov.	" " 1.75
K. Hamsun: Paan. Romaan	" " 2.50
J. Hašek: Svejki Eestis. Humoreskid	" " 2.50
V. Helanen: Karmid tähed. Romaan	" " 2.75
J. Hurt: Pildid isamaa sündinud asjust	" " 2.—
J. Jaik: Kaamelid pasunapuhujatega. Nov.	" " 2.75
J. Jaik: Uhhuu jutustused. Noorsoojutt	" " 2.25
A. Jürgenstein: Minu mälestused I	" " 2.25
A. Jürgenstein: Minu mälestused II	" " 2.75
A. Kallas: Noor-Eesti. Essee.	" " 2.50
B. Kellermann: Meri. Romaan	" " 2.50
A. Kitzberg: Külajutud I/II	" " 2.—
A. Kitzberg: Külajutud V	" " 2.—
A. Kitzberg: Lastenäidendid	" " 4.—
J. Lehtonen: Putkinotko. Romaan	" " 3.75
J. Lehtonen: Sakris Kukkelman. Romaan	" " 2.50
O. Luts: Iiling. Romaan	" " 2.—
" Olga Nukrus. Jutustus	" " 2.50
" Vana kübar. Fõljetonid	" " 2.75
" Õpilane Valter. Jutustus	" " 1.75
G. de Maupassant: Üks inimelu. Romaan	" " 2.75
M. Metsanurk: Jutustused ja novellid. Kogutud teosed	" " 2.25
A. Mälk: Õnnepagulane. Romaan	" " 2.75
N. Ognev: Kostja Rjābtsevi päevik	" " 3.—
T. Pakkala: Elsa. Romaan.	" " 3.—
H. Raudsepp: Mikumärdi. Komöödia.	" " 2.25
H. Raudsepp: Sinimandria. Komöödia	" " 2.25
R. Roht: See, millest avalikult ei räägita. Romaan	" " 3.—
R. Roht: Sõjasõit. Mälest. maailmasõjast	" " 3.75
" Üksindus. Romaan	" " 2.50
A. Roose: Võhrupesa. Romaan	" " 3.—
K. Rumor: Sammud kaduvikku. Novellid	" " 2.75
Игор Северянин: Поэты Эстонии. Luulet	" " 3.25
R. Silvanto: Soome. Maa, rahvas ja kultuur	" " 3.—

Rutake tellimisega, sest paljud raamatud on müügil ainult piiratud arvul

Raha ja tellimused saata aadressil:

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS

Gustav-Adolfi 11 • Telefon 2-66
Posti jooksev arve nr. 22-32

G. Suits: Kõik on kokku unenägu. Luulet.	Hind. kr. 2.50
A. Tamman: Vidriku parun. Rom.	" " 2.25
Fr. Tuglas: Ado Grenzsteini lahkumine	" " 2.50
Fr. Tuglas: Õhtu taevas. Novellid	" " 1.25
Peet Vallak: Hulgus. Romaan	" " 2.75
Peet Vallak: Must rist. Novellid	" " 2.—
H. Vuolijoki: Udujutused. Jutustus	" " 2.—

Iga raamat 1 kroon 50 senti.

A. Antson ja R. Sirge: Tänapäeva Venemaa	" " 4.25
H. de Balzac: Eugenie Grandet. Romaan	" " 2.75
H. de Balzac: Isa Goriot. Romaan	" " 4.—
K. Hamsun: Müsteeriumid. Romaan	" " 4.—
K. A. Hindrey: Murrang. Eluloolised lk.	" " 4.—
J. Kärner: Naine vaesest maailmast. Romaan	" " 3.75
J. Kärner: Unustatud Emajõgi. Romaan	" " 3.75
J. London: Martin Eden. Romaan	" " 4.75
O. Luts: Kuidas elate? Novellid	" " 2.75
" Pankrot. Jutustus.	" " 2.75
" Udu. Jutustus.	" " 2.75
M. Mõtslane: Hilda Kõrevares. Romaan	" " 4.—
" Külaotsa Hannes. Romaan	" " 3.75
" Mu kodu. Romaan	" " 3.75
A. Mälk: Hukkumine. Romaan	" " 5.—
H. Raudsepp: M. Metsanurk ja tema aeg	" " 6.25
R. Roht: Aeg. Romaan	" " 4.—
" Nauding. Romaan	" " 3.50
K. Rumor: Kui Saara naerab. Novellid	" " 3.—
" Karl Rumor-Ast. Elu ja looming	" " 2.—
" Teekond Põhja-Aafrika II. Alžeeria	" " 2.50
„Dünamis“: Mõtteid võitlevast vabariigist. Koguteos	" " 2.50

Iga raamat 2 krooni.

H. de Balzac: Kolmekümne-aastane naine. Romaan	" " 2.50
K. Hamsun: Viimne rõõm. Romaan	" " 2.75
A. Jakobson: Joonatan Hingemaa eksirännakud. Novellid	" " 4.—
B. Linde: Loova Kesk-Euroopa poole. Reiskirjeldus	" " 5.—
P. Loti: Elust pettunud. Romaan	" " 3.—
O. Luts: Vanad teerajad. Mälestused I	" " 2.25
M. Mõtslane: Mõrane hing. Romaan	" " 4.50
Fr. Tuglas: Teekond Põhja-Aafrika III Maroko	" " 3.50

Iga raamat 2 krooni 50 senti.

A. Maurois: Armastuse heitlikkus. Romaan.	" " 3.75
M. Metsanurk: Ennäe inimest. Romaan	" " 4.—
" Valge pilv. Romaan	" " 4.—
W. St. Reymont: Talupojad I. Sügis	" " 3.80
A. H. Tammsaare: Tõde ja õigus I. Romaan	" " 5.—

Iga raamat 3 krooni 75 senti.

E. Enäjärvi: Vana rõõmus Inglismaa. Reiskirjeldus	" " 4.50
---	----------

Iga raamat 4 krooni.

A. Jakobson: Kolme vaeva tee. Romaan	" " 6.75
M. Metsanurk: Fr. Arraste & Pojad. Romaan	" " 5.75
M. Mõtslane: Mäng. Romaan	" " 5.50
R. Roht: Elu on ilus. Romaan	" " 5.80

Odavate raamatute saatukuludeks juurde lisada 6% raamatute hinnast. Saatukulud üle 10 kr. kannab Kirjastus. Lunasaatedised 25 senti kallimad.

Meie raamatukauplus Rüütl tän. 11

Ilmus 33. vihk
Maantee—Marköör

20% aastas

kannab teie kapital intressi,

kui tellite 1. maini

V köide ilmub
märtsikuu lõpuks

Eesti Entsüklopeedia

kaheksas köites,

mis

Maksis

I. X-NI 1934.
(pärast III köite
ilmumist)

KR. 168.—

KR. 162.—

KR. 156.—

KR. 149.—

Maksab praegu

pärast IV k. ilmumist

KR. **184.**—

KR. **176.**—

KR. **168.**—

KR. **160.**—

maksab edaspidi

V köite
ilmudes
1. V 1935.

KR. 200.—

KR. 190.—

KR. 180.—

KR. 172.—

VI köite
ilmudes
1. I 1936.

KR. 216.—

KR. 204.—

KR. 192.—

KR. 184.—

VII köite
ilmudes
1. IX. 1936

KR. 236.—

KR. 220.—

KR. 208.—

KR. 200.—

VIII köite
ilmudes
1. IV 1937.

KR. 260.—

KR. 244.—

KR. 232.—

KR. 224.—

10-kuise järel-
maksuga.
7-kuise järel-
maksuga.
4-kuise järel-
maksuga.
Kohemaksta-
vas rahas.

ÜKSKI VÄLISMAA ENTSÜKLOPEEDIA
EI SUUDA HINNALT VÕISTELDA
EESTI ENTSÜKLOPEEDIAGA

K.-U.
LOODUS
TARTUS

EESTI ENTSÜKLOPEEDIA
ON KIRJUTATUD EESTI KEELES
KOHANDATULT EESTI OLUDELE

ASUTATUD 1866. AASTAL

KINDLUSTUSSELTS EEKS-MAJA

TULE, ELU, NOORTE, MURDVARGUSE, KLAASI, KODULOOMA
KINDLUSTUSED

EEKS-MAJA on kõige vanem eesti kindlustusselts
EEKS-MAJA on suuremaid eesti kindlustusseltse

PEAKONTOR
TALLINN, LAI TN. 1

KONTOR
TALLINN, HARJU 29

OSAKONNAD: Tartus, Rakveres, Viljandis, Valgas, Petseris

Hind 35 senti